

**Olkaa aina valmiit
antamaan vastaus jokaiselle,
joka kysyy, mihin
toivonne perustuu.**

1. Piet. 3:15

Tässä numerossa

196 | Pääkirjoitus

Mahdoton kiista evoluutioteoriasta

198 | Artikkelit

199 | Aku Visala, Vesa Palonen, Sammeli Juntunen:
Luominen ja tieteellinen maailmankuva

207 | Miikka Niiranen: Historia todistaa kristinuskon puolesta

212 | Miikka Niiranen: Luonnontieteen jättiläiset seisovat
teologian jättiläisten harteilla

216 | Rope Kojonen: Onko tiedeuskovaisuus itsensä kumoavaa?

219 | Rope Kojonen: Uskonnon ja tieteen avioliittoneuvonta

222 | Tässä ja nyt

232 | Kirjat

244 | Sananselitystä

Mahdoton kiista evoluutioteoriasta

Kiista evoluutioteoriasta on jälleen leimahtanut ilmiliikkeihin Suomessa. Osa-puolet eivät näytä juuri kohtaavan toisiaan. Jotta kiistassa päästäisiin edes hieman vuorovaikutukseen, olisi vähitellen päästävä keskustelemaan maailman-kuvaa koskevista väitteistä. Niistä ei ole juurikaan keskusteltu. Toinen erikoinen piirre on siinä, että väittelijät eivät ole myöskään debatoineet biologiasta tieteenä. Evoluutiokiistalle on tyypillistä, että osapuolet eivät ole taistelleet koeputkista. He eivät väittele siitä, miten jokin laboratorikoe tulisi tehdä tai selittää. Sen sijaan he menevät latvasta puuhun ja alkavat välittömästi kiistellä ihmisen alkuperästä ja kehittymisen todennäköisestä kulusta – tai sen mahdottomuudesta. Ja silloin tapahtuu törmäys.

Ilmeisesti ainoa tie avata tätä solmua olisi suostuteltava eri tahot pohtimaan, missä kohden perustelua siirrytään faktoista yleistyksiin ja aletaan puhua vaikkapa ihmisyydestä (jota ei voi tutkia koeputkessa). Sen jälkeen olisi kyllä lupa kiistellä yleistävien lauseiden luonteesta, mutta nyt oltaisiin sentään samalla kentällä.

Miten niin samalla kentällä? Ensinnäkin (evoluutioteoriaa tukevat) tutkijat joutuisivat myöntämään, että he ovat siirtyneet laboratoriosta humanististen tieteiden alueelle, puhumaan universaalilauseista ja ihmisyyttä koskevista yleistyksistä. Toiseksi (evoluutioteoriaa vastustavat) kristityt joutuisivat pohtimaan, minkälaisia ihmisyyttä koskevia lauseita heidän pääsääntöisesti teologinen käsityksensä tuottaa. Tämän jälkeen voidaan

parhaassa tapauksessa päästä arvioimaan näiden kahden välisiä suhteita.

Kokeellisen tieteen ongelma sekä tässä keskustelussa että kaikissa aatteita tai ihmiskuvaa koskevissa debatteissa on siinä, että sen ”tieto” koostuu vain kuvaavista raporteista. Tutkimusten tulee olla (melko) yksinkertaisia ja (mielellään) toistettavia. Jokainen kokeellisen tieteen edustaja, joka haluaa esittää yleistyksiä ja muodostaa teoriaa, törmää tieteenfilosofiseen ongelmaan. Miten muotoilla yleistäviä väittämiä, kun koeputki tarjoaa ainoastaan yksityiskohtia?

Oppikirjavastaus on yksinkertainen: yleistyksiä ei voikaan tehdä pelkän kokeellisen tieteen perusteella. Teoriat muotoillaan yleistävien hypoteesien, intuitiivisten kokonaiskäsitysten ja postuloitujen (empiirisesti perustelemattomien) lauseiden avulla. Oikotietä ei ole. Jokainen, joka haluaa biologian pohjalta sanoa jotain ihmisestä tai ihmisyydestä, tai jopa ihmisen kehittymisestä, joutuu turvautumaan oletuksiin ja intuitioon.

Nämä ajatukset ovat kieltämättä melko teoreettisia. Käytännön esimerkki tuonee asiaan hieman enemmän selvyyttä. Kuuluisa keskustelija **Richard Dawkins** ajautui taannoin kiusalliseen tilanteeseen haastattelijan kysyessä häneltä: ”Voitteko antaa yksittäisen esimerkin geenimutaatiosta, joka lisää informaatiota geneettisessä evoluutioprosessissa?” Dawkins jäi sanattomaksi, mutta vastasi myöhemmin kymmensivuisella artikkelilla ”Informaation haaste”. Sen huippukohdassa hän toteaa: ”Käytännön vastaus on monimutkainen ja kiistelty.”

Tässä oltiin jo lähellä. Evoluutioprosessia koskevat väitteet eivät ole biologian väitteitä vaan humanistisen tutkimuksen

alaan kuuluvia biologian filosofian lauseita. Niitä ei voi perustella koeputkitiedolla, koska ne edellyttävät teorianmuodostusta ja postuloiteja. Dawkins myöntää tämän (ehkä ensimmäistä kertaa) ja toteaa artikkelissa: ”Lähes kaikki evoluutio tapahtui kaukana menneisyydessä, mistä syytä yksityiskohtien tutkiminen on vaikeaa” (katso tarkemmin aihetta koskevasta katsauksesta toisaalla lehdessä).

Suurin kiista käydään aina maailmankuvien, aatteiden ja uskonnollisten käsitysten välillä. Keskustelua haittaa se, ettei kellään ole selkeää empiristä tietoa näkemysensä tueksi. Ehkä juuri siksi taistelu on vuosien varrella ollut niin veristä. Nimenomaan tiedon katkelmallisuuden tähden keskustelua evoluutioteoriasta käydään aivan muiden kuin biologiaa kos-

kevien perusteiden avulla. Jotkut puhuvat maapallon pitkästä iästä (vastakohtana kreationistien nuoren maan käsitteelle). Toisinaan keskusteluun osallistuvat jopa tähtitieteilijät, jotka mittailevat kokoversumin ikää. Tuollaiset perusteet eivät kuitenkaan liity mitenkään näkemyksiin dna-informaation synnystä.

Kiista evoluutiosta ei jätä länsimaista ihmiskuntaa ehkä siksi, että se on sidoksissa kysymyksiin ihmiskuvasta ja jopa ihmiskunnan tulevaisuudesta. Siksi keskustelua tulee käydä, vaikka se olisi vaikeakin. Ja juuri siksi on syytä pyrkiä etsimään alueita, joilla argumentit voisivat kohdata – vaikka keskustelu ei päätyisikään yksimielisyyteen. ●

Timo Eskola

● Perustalla

Monilla kristinuskon äänekkäimmistä nykykriitikoista ei ole kristinuskon kahdesta vuosituhannesta muuta tietoa kuin muutama lapsellinen mielikuva verenhimoisista ristiretkeläisistä ja julmista inkvisiitoreista. – On ilmeistä, että kristittyjen ei tule luovuttaa menneisyyttään tällaisten kriitikoiden käsiin, vaan syventää sen sijaan omaa yhteistä muistiaan siitä, mitä evankeliumi on ihmiskunnan historiassa vaikuttanut. Vielä ratkaisevampaa on ehkä se, ettei heidän tulisi luovuttaa tulevaisuuttaan niille, jotka tietävät ihmisluonnosta kyllin vähän kuvitellakseen, että Kristuksesta ”vapautettu” yhteiskunta rakastaisi oikeutta tai totuutta tai kauneutta tai myötätuntoa tai edes elämää. Kristillinen näkemys ihmisluonnosta on viisas juuri siksi, että se on niin äärimmäinen:

se näkee ihmisen Jumalan kuvana, joka on luotu ääretöntä rakkautta ja katoamatonta kirkkautta varten, ja samalla lähes ehtymättömänä kostonhimon, ahneuden ja julmuuden lähteenä. Kristityillä on itse asiassa erityinen velvollisuus olla unohattamatta sitä, kuinka suuri ja sammumaton ihmisen taipumus väkivaltaan on tai kuinka paljon uhreja se on vaatinut. Palvelevathan he Jumalaa, joka asettuu niiden uhrien puolelle, eikä vain sitä: hän on yksi heistä. Hänet murhattiin, kun inhimillisen yhteiskunnan poliittiset, uskonnolliset ja oikeudelliset vallat yhdistivät voimansa ja moraalisen harkintakykynsä. Tämä on sivumennen sanoen ihmiskunnan historian vallankumouksellisin väite.

David Bentley Hart: *Ateismin harhat*. 2010, 47–48. ●

Artikkelit

199 | Luominen ja tieteellinen maailmankuva

Keskustelua evoluutioteoriasta, teistisestä evoluutiosta kreationismista ja ns. älykkästä suunnittelusta (ID).

207 | Historia todistaa kristinuskon puolesta

Pärjääkö kristinusko ja sen hedelmät vertailussa länsimaisen naturalismin ja islamin kanssa?

212 | Luonnontieteen ja teologian jättiläiset

Uskonpuhdistus ja sen ihmiskäsitys voidaan nähdä pohjana modernin luonnontieteen syntymiselle?

216 | Onko tiedeuskovaisuus itsensä kumoavaa?

Tiedeuskovaisuuden eli scientismin heikkouksia.

219 | Uskonnon ja tieteen avioliittoneuvonta

Ovatko tiede ja uskonto niin eri maailmoista, ettei niiden välillä voi olla mitään liittoa?

● Luominen ja tieteellinen maailmankuva

Kysymys Raamatun luomiskertomuksen ja evoluutiona tunnetun luonnontieteellisen näkemyksen välisestä jännitteestä jatkaa jatkuvasti kristittyjä. Aiheesta on ilmestynyt viime vuonna kaksi kirjaa, jotka ovat herättäneet paljon keskustelua. **Eero Junkkaala** edustaa kirjassaan *Alussa Jumala loi... Luomisusko ja tieteellinen maailmankuva* ns. teististä evoluutiota ja **Matti Leisola** kirjassaan *Evoluutiionskon ihmeissä* ns. älykkään suunnittelun teoriaa (ID).

Perusta jatkaa nyt lukijoiden pyynnöstä näistä kirjoista syntyneitä keskustelua koaamalla verkkolehti *Areipagissa* esitettyjen kirja-arvostelujen pääkohtia.

Aku Visala:

Puutteistaan huolimatta tarpeellinen teistisen evoluution puolustus

Uskonnonfilosofi, teologian tohtori **Aku Visalan** mukaan Junkkaala on vahvimillaan työskennellessään Raamatun tekstien kanssa. Hän toteaa, että Junkkaalalla on vahva käsitys Raamatun tekstien historiallisesta luotettavuudesta. Hän pitää Aatamin ja Eevan luomista ja syntiinlankeemusta historiallisina tapahtumina, mutta korostaa historiallisen tutkimuksen ja Raamatun tyyliin ymmärtämisen tärkeyttä. Vaikka Raamatun tekstit ovat juuri sellaisia, kuin Jumala on tarkoittanut, niitä ei kuitenkaan voida ymmärtää ottamatta huomioon niiden syntyhistoriaa ja kirjoittajien maailmankuvaa. Raamatun luomiskäsitys ei Junkkaalan mukaan kuitenkaan edellytä tiettyä historiallista tapahtumasarjaa, esimerkiksi kuuden 24 tuntia kestäneen luomisen päivän historiallisuutta.

Visalan mukaan on olennaista, että Junkkaala sanoo luomista koskevien kiistojen juontavan raamattunäkemykseen. Toinen keskeinen seikka Visalan mukaan on, että Junkkaalan mukaan tiede on oikein harjoitettuna maailmankatsomuksel-

lisesti neutraalia: se ei johda sen enempää ateismiin kuin teismiinkään. Junkkaala kannattaa siis varsin vahvaa versiota metodologisesta naturalismista: tiede ei voi selittää mitään vetoamalla ei-luonnollisiin tekijöihin. Koska yliluonnollinen suljetaan määritelmällisesti tieteen ulkopuolelle, ei tiede voi sanoa siitä mitään. Tiede ei voi sanoa Jumalasta mitään, koska Jumalan toiminta ei näy tieteelle vaan ainoastaan uskolle.

Junkkaala esittää Visalan mukaan kaksi perustetta näkemyksensä puolesta. Ensinnäkin Jumalan on oltava johdonmukainen luonnonlakien suhteen: Jos Jumala jatkuvasti puuttuisi luonnon normaaliin kulkuun, toimisi tämä hänen suunnitelmiaan vastaan, koska hän haluaa, että pystyisimme järkemme ja tieteemme avulla tutkimaan luontoa. Toiseksi, jos Jumala toimisi toisinaan yliluonnollisesti, johtaisi se siihen, että näkisimme hänen toimintansa vain ja ainoastaan yliluonnollisessa, emme luonnollisessa. Junkkaala on lisäksi huolissaan ”aukkojen Jumalan” ongelmasta: jos selitämme Jumalan

yliluonnollisella toiminnalla luonnonilmiöitä, Jumalan toiminta maailmassa kapenee kapenemistaan sitä mukaan, kun löydämme luonnonilmiöille luonnollisia selityksiä.

Visalan mukaan perustelut eivät ole vakuuttavia. Jumala voisi hänen mukaansa toimia luonnossa yliluonnollisella tavalla laisinkaan horjuttamatta luonnonlakien luotettavuutta ja tieteenharjoittamista yleisellä tasolla. Myös toinen peruste vaikuttaa Visalan mukaan epäuskottavalta. Jumalan toiminta voidaan hänen mukaansa nähdä normaalissa luonnon toiminnassa, vaikka Jumala toisinaan puuttuisikin siihen yliluonnollisesti.

Visalan mukaan käsitys tieteen ja teologian itsenäisyydestä tuottaa myös toisen ongelman: ihmeet. Jos Jumalan toiminnan näkeminen edellyttää aina uskoa, ihmeet eivät voi toimia uskon perusteina. Jotta Jumalan toiminta olisi nähtävissä, pitää henkilön jo etukäteen uskoa Jumalaan. Näkemys jättää avoimeksi myös ihmeiden syyt: jos ihmeet ovat todella Jumalan yliluonnollisesti aiheuttamia tapahtumia, niille ei ole luonnollista selitystä. Jos huomaamme, ettei luonnollista selitystä ole, eikö tämä anna meille perusteen uskoa, että kyseessä on yliluonnollinen tapahtuma. Näin tieteellinen tutkimus voisi antaa kuin antaakin perusteen uskoa Jumalaan. Vai ovatko ihmeet kenties sellaisia, että ei-uskova voi löytää niihin aina uskottavan luonnollisen selityksen?

Teologian ja tieteen erottamisesta on Visalan mukaan myös se seuraus, että luonnollinen teologia tulee mahdottomaksi. Luonnollinen teologia on pyrkimys perustella Jumalan olemassaolo vetoamalla erityiseen ilmoitukseen. Vaikka näkemykset luonnollisen teologian mahdollisuuk-

sista ovatkin kristillisessä perinteessä vaihdelleet, vain harvat ovat torjuneet sen kokonaan. Junkkaalan näkemys on Visalan mukaan tosin linjassa luterilaisuuden kanssa, jossa luonnolliselle teologialle on perinteisesti jäänyt hyvin vähän tilaa.

Visala kysyy, miten Junkkaalan näkemyksellä vastataan ateisteille, jotka sanovat tieteen tulosten sulkevan Jumalan olemassaolon pois. Miksi uskoa Jumalan olemassaoloon ylipäänsä, jos kerran meillä on luonnollinen selitys maailmankaikkeudelle, sen eliöille ja kaikelle, mitä siinä tapahtuu?

Yhtenä Junkkaalan näkemyksen ongelmana Visala pitää kysymystä pahasta. Miksi kaikkivaltias ja hyvä Jumala loisi maailmankaikkeuden ja sen eliöt juuri nykyisen tieteellisen näkemyksen kuvaamalla tavalla, joka näyttää sisältävän paljon enemmän kärsimystä kuin esimerkiksi hetkellinen luominen 10 000 vuotta sitten? Junkkaala ei varsinaisesti käsittele tätä kysymystä, mutta näyttää ajattelevan niin, että meidän ei ole mahdollista arvioida Jumalan erilaisia luomisen tapoja tai kritisoida häntä evoluution käyttämisestä luomisen välineenä. Visalan mukaan asia tulee kuitenkin ongelmalliseksi, koska Raamatun mukaan Jumala on hyvä ja kaikkivaltias. Hän esittää, että jos teististä evoluutiota halutaan puolustaa sen kriitikoita vastaan, pahan ongelmaan pitää saada jokin vastaus.

Loppusanoissaan Visala toteaa, että teistinen evoluutio on kanta, jota tulisi puolustaa Suomessa nykyistä perusteellisemmin. Hän pitää Junkkaalan kirjaa tärkeänä lisänä suomalaiseen keskusteluun, mutta odottaa, että asiaan perehtyneiden tähden saataisiin vielä perusteellisempi teistisen evoluution puolustus. ●

Vesa Palonen:

Sekä menetelmällinen naturalismi että ID-näkemys ansaitsivat perusteellisemman käsittelyn

Filosofian tohtori **Vesa Palosen** mukaan Junkkaalan kirjan punainen lanka on teistisen evoluutionäkemyksen puolustaminen ja ajatus, että kristitty voi ajatella monella eri tavalla luomisen tavasta ja ajasta, kunhan hyväksyy luomisen todellisuuden. Raamattu ei siis pakota kristittyä hyväksymään tai hylkäämään evoluutioteoriaa tai maailman vanhaa ikää, vaan kristitty voi seurata tieteellistä todistusaineistoa.

Palonen sanoo olevansa kirjoittajan kanssa samaa mieltä siitä, ettei luomiskertomus opeta maapallon ja kaikkeuden lyhyttä ikää. Junkkaalan analyysissä on kuitenkin hänen mukaansa se heikkous, että siinä oletetaan evoluutioteorian epäilysten perustuvan pelkästään Raamatun. Palosen mukaan on olemassa kristittyjä, jotka katsovat todistusaineiston evoluutioteoriasta olevan puutteellinen. Palonen viittaa **William Lane Craigiin**, jonka mukaan evoluutioteoria on sinänsä yhteensopiva kristinuskon kanssa, mutta makroevoluutiosta ei ole vielä kunnon todisteita. Palonen sanoo itse edustavansa ns. älykkään suunnittelun näkemystä (Intelligent Design) ja katsoo ajattelunsa pohjaavan tieteelliseen todistusaineistoon, ei raamatuntulkintaan. Palosen mukaan Junkkaala ei näytä perehtyneen ID-tutkimukseen (*ID, intelligent design* 'älykäs suunnitelma'), josta Palonen väittää olevan vertaisarvioituja julkaisuja.

Junkkaalan esittämät todisteet maailman pitkästä iästä ovat Palosen mukaan "hyvää standarditavaraa", mutta kritiikki nuoren maan kreationismia kohtaan voisi hänen mukaansa olla syvällisempää. Palosen mukaan olisi syytä myöntää, että nuoren maan kreationisteilla on joitakin

toimivia argumentteja, vaikka hän myöntääkin, että maailman pitkästä iästä kertovia todisteita on paljon enemmän.

Palosen mukaan Junkkaalan edustama menetelmällinen naturalismi, jonka mukaan tieteessä tulee käyttää vain luonnollisia selityksiä, on ongelmallinen. Jos tiede rajoittaa itsensä vain luonnollisiin syihin, se lakkaa olemasta totuuden tai parhaan selityksen etsintää. Tällöin tieteestä tulee vain parhaan *luonnollisen* selityksen löytämispeli. Palonen myöntää, että tämä toimii useimmilla alueilla, koska Jumala on luonut luonnonlait "arkikäyttöön" mutta hänen mukaansa esimerkiksi teologiassa, alkuperäkysymyksissä sekä historia- ja tietoisuustutkimuksessa luonnollisiin eli materialistisiin syihin rajoittuminen on ongelmallista.

Jos Jumala tekisi jonkin yliluonnollisen teon, vaikkapa kirjoittaisi palavin kirjaimin tekstin taivaalle, tiede kehittäisi sille luonnollisen selityksen, toteaa Palonen. Junkkaalan mallissa kristityn tulisi hyväksyä luonnollinen selitys, koska tiede on luotettavaa, maailmankatsomuksista riippumattomaa totuuden etsintää. Samalla kristityn tulisi kuitenkin todeta Jumalan olevan tekstin takana.

Palosen mukaan Junkkaala toisaalta painottaa luomisen merkitystä kristinuskossa, mutta toisaalta ei kuitenkaan kerro, mitä Jumala tarkkaan ottaen teki luomisessa. Naturalistinen tiedekäsitys johtaa Palosen mukaan siihen, että joutuu käytännössä hyväksymään minkä tahansa heikonkin naturalistisen selityksen asialleen sijaan että uskoisi luomiseen. Jumalalle ei lopulta jää mitään kausaalista roolia luomisessa. Jotta Junkkaala voisi välttää

tämän johtopäätöksen, hänen täytyisi Palosen mielestä perustella jonkinlaiset rajat luonnontieteelle ja metodologisen naturalismin soveltamiselle.

Junkkaalan linja johtaa Palosen mukaan eräänlaiseen aukkojen Jumalaan, jolle jäävä tila pienenee jatkuvasti. Koska linjan kannattajat käytännössä hyväksyvät kaiken tieteenä esitetyn ja samalla tiede määrittellen menetelmällisesti naturalistiseksi, he tulevat viime kädessä hyväksymään asialle kuin asialle luonnollisen selityksen, olipa se toimiva tai ei.

Palosen mukaan keskustelu tieteen rajoista on olennainen. Ongelmallista on, että niistä keskustelevat kuitenkin vain filosofit, eivät luonnontieteilijät, jotka pyrkivät selittämään kaiken tieteellä. Menetelmällisellä naturalismilla on Palo-

sen mukaan naturalistinen vaikutus tieteeseen ja tieteen ulkopuolelle. Hän olisi toivonut, että Junkkaala olisi pohtinut menetelmällisen naturalismin ongelmia perusteellisemmin. Niitä on tuonut esiin erityisesti **Tapio Puolimatka**.

Palonen kysyy, millä perusteilla Junkkaala pitää Jeesuksen ylösnousemusta todellisena tapahtumana. Miksei siinäkin pidetä mitä tahansa naturalistista selitystä (vaikka hallusinaatiota) parempana kuin ylösnousemususkkoa?

Palosen loppuarvion mukaan on hyvä, että Junkkaala on tarttunut rohkeasti vaikeaan aiheeseen ja että teistinen evoluutionäkemykset tuodaan yhtenä vaihtoehtona esiin myös Suomessa. Teoksen aihevalikoima on kuitenkin niin laaja, että hän kaipaa paikoin tarkempia perusteluja. •

Sammeli Juntunen:

Teistinen evoluutio, joka ei sulje pois älykästä suunnittelijaa

Kirkkoherra, dosentti **Sammeli Juntunen** toteaa Matti Leisolan kirjan arvioinnissaan, että vaikka kirjan johdannosta ja dispositiosta voi saada sen käsityksen, että Leisola käsittelee häneen kohdistunutta kritiikkiä ja kerjää itselleen marttyyrin viittaa, tosiasiasa kirjassa on itse asiassa perusteellista evoluutioteorian kritiikkiä.

Juntunen kysyy, eikö Leisola turvautu tässä heti alusta alkaen ”aukkojen jumalaan”? Eli siis siihen, että Jumala oletetaan kritiikittömästi sellaiseen todellisuuden kohtaan, jota ei kyetä vielä tieteellisesti kokonaan selittämään. Leisola puolustautuu tuota kritiikkiä vastaan sanomalla, että ”aukkojen jumala” -tyyppinen kritiikki toimii yhtä hyvin myös toiseen suuntaan, siis naturalismia vastaan. Leisolan mukaan parempi vaihtoehto vastavuoroisten aukkoargumenttisyytösten sijaan olisi ”ar-

vioida sopiiko todistusaineisto paremmin naturalistiseen vai teistiseen näkemykseen”.

Leisolan mukaan hänen kannattamansa Intelligent Design -liike on teoria suunnittelusta, ei pelkästään negatiivinen argumentti evoluutiota vastaan. ID käyttää tieteellistä metodia biokemiassa, paleontologiassa, systematiikassa ja genetiikassa ja on siten metodologisesti verrattavissa uusdarwinismiin. ID käyttää argumenttina tieteellisiä havaintoja biologian monimutkaisesta spesifisestä informaatiosta.

Leisola ei katso sekoittavansa tiedettä ja uskontoa. Tähän liittyy Juntusen mukaan keskeisin aiheesta käyty keskustelu hankaloittava sekaannus. Useimmat Leisolan vastustajat vetoavat jo ennen keskustelun alkuun pääsyä siihen, että Leisola on kristitty hörhö, joka tunkee

Raamatun, Jumalan ja Jeesuksen lähtökohtaisesti ja perusteita tieteeseen. Kuten *Helsingin Sanomat* vastasi Leisolalle: ”Lopettakaa tuo pseudotieteellisten vastineiden puoliassiallinen kehittäminen ja kaartelu Hesariin. Jos teette niin, niin sano-kaa samalla suoraan että olette kunnan uskovaisia. Olisi meille lukijoille ja suomalaisille ja kaikille paljon helpompaa: käyttäkää rohkeasti sanaa jeesus.” Samasta, ehkä tahallisesta sekaannuksesta kertoo myös prof. **Esko Valtaojan** perustelu sille, miksi kukaan skeptikoista ei ole lähtenyt keskustelemaan Leisolan kanssa elämän synnyn arvoituksesta: ”Me ronttit myös vältämme avointa keskustelua, koska emme ole kiinnostuneita väittelemään sitä, onko Maa litteä pelkästään koska Raamatussa niin sanotaan. Mistään muustahan kreationismissa ei loppujen lopuksi ole kyse.”

Juntusen mukaan Leisola ei sekoita tiedettä ja uskontoa, vaikka hän toki on tunustava kristitty. ”Evoluutiouskon ihme- maassa” kirjassa esitetyt argumentit eivät perustu Raamattuun. Leisola ei Juntusen mukaan pyri kirjallaan osoittamaan, että hänen olettamansa elämän alkusynnyn ja kehityksen aikaansaanut ”älykäs syy” tai ”suunnittelija” olisi juuri Raamatun Jumala. Hän argumentoi luonnontieteen foorumilla ja pyrkii osoittamaan, että sen käyttämien kriittisten metodien valossa on järkevää hylätä naturalistinen paradigma ja olettaa, että elämä on materian ulkopuolisen teleologisen suunnittelun tulos. Se, että Leisola oman kristillisen uskonsa perusteella tulkitsee teismen kristillisesti, on Juntusen mukaan eri asia kuin se, että hän ”jeesustelisi tieteen areenalla”.

Leisolan kriitikoilta tuntuu Juntusen mukaan unohtuvan se, ettei luonnontiede aina ole ollut naturalistista. Kun länsimaiden moderni luonnontiede syntyi uuden ajan alussa, taustalla oli aivan varmasti vaikuttamassa sellainen teistinen perus-

uskomus, että maailma on viisaan Luojan luoma.

Leisolan kritiikki naturalistista evoluutioteoriaa vastaan perustuu väitteeseen, että sattumanvaraiset mutaatiot ja luonnonvalinta eivät voi selittää ns. makroevoluutioita eli uuden geneettisen informaation tai uuden elimen syntyä. Hän esittää tämän väitteen tueksi useita tutkimustuloksia. Hänen mukaansa on tapahtunut vain yhden tai kahden geenin muutoksia, jolloin on kyse mikroevoluutiosta. Makroevoluutio (eli ”laadullisesti uutta informaatiota edellyttävä uusien geenien, proteiinien, aineenvaihduntareittien, elimien, rakenteiden tai rakennesuunnitelmien synty”) taas vaatii niin useita erilaisia mutta silti yhdessä vaikuttavia suotuisia mutaatioita, että sellainen ei Leisolan mukaan ole naturalistisen paradigman pohjalta tilastollisesti mahdollista. Jo kolmen geenin samanaikainen suotuisa mutaatio on aivan liian epätodennäköinen ollakseen uskottava.

Leisola on Juntusen mukaan selvästi loukkaantunut kirkolle siitä, kuinka nuivasti hänen ajatuksiinsa on vuosien kuluessa suhtauduttu kirkossa. Juntunen sanoo tässä ymmärtävänsä Leisolaa. Kirkkopäiville kelpasi **John Shelby Spong**, joka oli sanonut, että ”Darwinin evoluutioteoria on lopullisesti tuhonnut perinteisen kristillisen myytin voiman”, mutta Leisolaa sinne ei haluttu. Juntunen sanoo häpeävänsä Suomen teologien puolesta. Kirkossa on kautta aikain harjoitettu järkeen ja filosofiaan perustuvaa ns. luonnollista teologiaa. Sen on katsottu joko todistavan Jumalan olemassaolon järjellisin argumentein tai ainakin olevan uskon ja evankeliumin kannalta hyödyllistä, koska se poistaa turhia Jumalan olemassaolon epäilemisen syitä ja auttaa ymmärtämään teologista kieltä.

Juntusen mukaan ns. luonnollinen teologia joutui valistuksen aikana kovan,

osittain aiheellisen kritiikin kohteeksi. Viime vuosikymmeninä uskonnonfilosofia, tieteenfilosofia ja luonnontieteen löydöt ovat kuitenkin kehittyneet siihen suuntaan, että luonnollinen teologia tunnetaan järkevämältä kuin moneen sataan vuoteen. Katolinen kirkko ja monet reformoidut kirkot ovat ottaneet tämän todesta, mutta luterilainen kirkko ei ainakaan Suomessa. Leisolan kirja osoittaa Juntusen mukaan masentavalla tavalla, kuinka syvälle kirkon johtajat olivat ainakin 1980–2000-luvuilla nielleet naturalistisen tiedekäsityksen.

Tämän seurauksena kirkko on hänen mukaansa tehnyt virheellisen periaatteellisen jaon uskon ja järjen välille. Järjen alue ja tie on luovutettu naturalismille. ”Kristillinen usko on tällä määrittelyllä irrotettu todellisuudesta ja siirretty subjektiivisten uskomusten alueelle, jota mikään naturalistisen tieteen väite ei kosketa.” Juntunen mainitsee, että maailman johtava ateistifilosofi **Antony Flew** kääntyi elämänsä viime vuosina filosofisen teismen kannattajaksi luonnontieteellisen ja uskonnonfilosofisen keskustelun perusteella.

Leisola kertoo kuunnelleensa filosofian professori **Paul Feyerabendin** luentoa Zürichin yliopistossa vuonna 1982. Feyerabend oli sanonut: ”Valitettavasti tämän päivän kirkko pelkää tieteellisten susien universaalia meteliä ja ulvoo mielummin heidän kanssaan sen sijaan että yrittäisi opettaa heille hiukan tapoja. Olen hämmästynyt miten kirkon edustajat ottavat vakavasti meidän aikoinaan käyttämämme pinnalliset perustelut ja tinkivät uskostaan. Tässä he suhtautuvat tieteesseen ikään kuin sekin olisi kirkko, tosin paljon primitiivisemmin.”

Heijastumaa tästä ”tieteellisten susien universaalien metelin” kanssa ulvomisesta on Juntusen mukaan se, kuinka mielellään naturalistisen paradigman vallassa

oleva prof. Esko Valtaoja on otettu kirkon keskustelukumppaniksi kristinuskon ja luonnontieteiden suhteiden pohdinnassa. Samalla kuitenkin toinen, myös teologisista asioista kiinnostunut ja tieteen kentällä ansioitunut, mutta naturalistista paradigma vastustava luonnontieteilijä on sysitty syrjään.

Juntusen mukaan on täyttä hulluutta kirkolta boikotoida Leisolan tyyppistä luonnontieteen ja luomisuskon välisen suhteen pohdintaa. Juntusen mukaan sitä ei pidä sellaisenaan niellä, mutta siitä pitää olla kiinnostunut. ”Jos maailmalla on ihan oikeasti olemassa Luoja, jonka olemassaolosta ja luomistyöstä voi aavistaa jotain kriittisen järjenkäytön foorumilla eli tieteessä, eikö se osoita, että Jumala ei ole pelkkä yksityisasia, pelkkä sisäinen lohdutuksen tunne?”

Juntusen mukaan Leisolan kirjan keskeinen teologinen ongelma on siinä, ettei hän esitä, kuinka älykäs suunnittelija on vaikuttanut uusien eliölajien synnyin. Vaitonaisuus selittyy sillä, että Leisola haluaa pysytellä luonnontieteiden maastossa ja argumenteissa. Sellaiseen ei kuulu pohdiskelu Jumalan tai älykkään suunnittelijan toiminnan tavasta.

Juntusen mukaan Leisola ei esitä riittävän pätevää kritiikkiä teististä evoluutioteoriaa kohtaan ja kysyy, miksi elämän kehitys ei olisi voinut mennä siten, että älykäs suunnittelija (tai Jumala) on eliölajien joissain vaiheissa puuttunut eliöiden geneettiseen koodiin (esim. tahtomiensa suotuisien mutaatioiden kautta) ja näin saanut aikaan geneettisen informaation lisääntymistä, uusia elimiä ja elintointintoja?

Jos Leisola kiistää sen, että älykäs suunnittelu on voinut tapahtua kehityksenä eri eliösukupolvesta toiseen ja sen myötä lajista toiseen, tästä seuraa teologinen ongelma: hän päätyy ns. okkasionalismiin eli teoriaan, jonka mukaan Jumala toimii

maailmassa niin suvereenisti, että hän ei ota luomisessa tai muissa maailmaan kohdistuvissa toimissaan lainkaan huomioon jo luomaansa luontoa ja sen luonnonlakeja. Hän on kaiken tapahtumisen ainoa syy eikä vaikuta luontokappaleiden ja niille antamiensa kykyjen kautta vaan suoraan.

Tällainen okkasionaalinen teoria Jumalan toiminnasta maailmassa on Juntusen mukaan koettu teologian historiassa hankalaksi. Siksi mm. **Tuomas Akvinalainen** kannatti toisenlaista peruskemystä Jumalan vaikutuksesta luomakunnassa. Sen mukaan Jumala on kaiken tapahtumisen perimmäinen syy (*causa prima*). Tämä perimmäinen kausaalisuus toteutui esim. luomisessa tyhjästä (*ex nihilo*). Samoin se toteutuu edelleen siinä, että Jumala pitää luomakunnan ja sen kaikki oliot olemassaolossa olemassaoloa ylläpitävällä vaikutuksellaan.

Tämän primäärisen vaikutuksensa lisäksi Jumala kuitenkin vaikuttaa luomakunnassa myös jo luotujen ja ylläpidettyjen olentojen kautta. Näin luodut olennot ovat toistensa olemassaolon ja niissä tapahtuvien muutosten toissijaisia syitä (*causae secundae*). Tästä huolimatta Jumala on myös näiden toissijaisten syiden välityksellä tapahtuvan vaikutuksen syy. Hän on nimittäin antanut kullekin luontokappaleelle sille ominaiset kausaaliset kyvyt. Hän on niiden välisen luonnonjärjestyksen ja luonnonlakien perusta. Siksi hän vaikuttaa kaiken perimmäisenä syynä myös luotujensa kautta.

Tällainen teoria Jumalan maailmassa tapahtuvan toiminnan luonteesta antaa Juntusen mukaan tilaa sille, että ihminen kykenee ymmärtämään luotua todellisuutta ja sen tapahtumista järjellään ja havainnoillaan. Jos Jumalan ajatellaan vaikuttavan Luojana kaiken okkasionaalisisesti, ohi luonnon järjestelmän, silloin luontokappaleilla ei ole Jumalan niil-

le antamia kausaalisia kykyjä. Maailmasta katoaa järjellinen ymmärrettävyys ja enustettavuus. Kaikki on kiinni vain suvereenista Luojusta, joka luo maailmassa tapahtuvan kehityksen ohi aiemmin luomiensa olioiden, välttämättä jo olemassa olevasta järjestyksestä.

Toisaalta tämä malli antaa tilaa myös Luojan suvereenille vaikutukselle. Luodun olemassaolon primaarisena syynä Luojalalla on valta toimia vastoin niitä luonnollisia kausaalisia kykyjä, jotka luonnon järjestyksen perusteella luontokappaleissa jo on. Näin tapahtuu ihmeissä.

Juntusen mukaan tällainen näkemys voisi yhdistää riitelevät osapuolet. Mikroevoluutioon kuuluvat muutokset selittyisivät Luojan vaikutuksena ”toissijaisten syitten” (*causae secundae*) ja niiden muodostaman luonnonjärjestyksen puitteissa. Makroevoluutiossa taas olisi kyse Luojan suvereenista puuttumisesta eliön geneettisen koodin muuttumiseen. Voitaisiin puhua sekä Luojusta tai älykkästä suunnitelmasta että eliöiden polveutumisesta aiemmista kantamuodoista.

Leisola ei hyväksy tällaista ”teististä evolutionismia” vaan pitää sitä epärehellisenä ”kahdella tuolilla istumisena”. Juntunen olettaa, että Leisolan haluttomuus hyväksyä teististä teoriaa lajien polveutumisesta johtuu hänen raamatunäkemyksestään. Koska Raamatun mukaan Jumala on luonut eliöt ”lajiensa mukaan”, Leisola ei halua kristittynä luonnontieteilijänä suostua ajattelemaan, että luominen olisi voinut tapahtua siten, että Luoja on luonut nykyisen eliökunnan antamalla lajien kehittyä aiemmista lajeista uusiksi lajeiksi. Leisola vierastaa Juntusen mukaan teististä evoluutiota raamatullisista syistä.

Juntunen ihmettelee sitä, miksi Leisola käyttää kirjassaan niin paljon mustetta fossiilien ja maapallon geologisten kausien nykyisten ajanmääritysten kyseenalaistamiseen. Onko Leisolan yhtenä

motiivina se, että hän haluaa geologisen ajoituksen kritiikillään kyseenalaistaa lajien polveutumisen toisistaan – myös ”teistisesti” ohjailun polveutumisen?

Kirja-arvostelussaan Juntunen käsittelee myös Eero Junkkaalan kirjaa. Juntusen mukaan Junkkaala osoittaa hienosti, kuinka Raamattua ei voi käyttää luonnontieteen oppikirjana. Sen oikea luomis-teologinen sanoma voidaan nähdä vain lukemalla sitä siinä historiallisessa kontekstissa, jossa sen luomiskertomukset on kirjoitettu. Tässä mielessä Junkkaalan kirja on Juntusen mukaan tärkeä puheenvuoro, joka Leisolasta innostuneiden kristittyjen olisi ehdottomasti luettava.

Junkkaalan edustama ”teistinen evoluutiokäsitys” on Juntusen mielestä kuitenkin väärässä siinä, että se jättää järjen ja tieteen foorumin naturalismin valtaan. Se on antanut periksi ”tieteellisten susien ulvonnalle” siinä, että kriittinen järjenkäyttö ja sitä seuraava kunnollinen luonnontiede eivät muka kykene näkemään Luojan vaikutusta elämän synnyssä ja kehityksessä.

Juntusen mukaan luonnontiede ja evoluutiobiologia voivat, ainakin periaatteessa, nähdä sen, että elämän synty ja monimuotoisuus vaativat selityksekseen älykkäitä syitä. Siksi Junkkaalasta innostuneiden kristittyjen olisi Juntusen mukaan syytä lukea myös Leisolän teos.

Juntusen mukaan Junkkaalan ongelmana on se, että hän ”lastaa kaikki munat yhteen koriin”: siihen että elämän synnyssä ja kehityksessä kaikki järjen käsitettävissä oleva selittyy toissijaisten syiden (*causae secundae*) muodostaman luonnon järjestyksen eli edeltävän kausaliteetin (*causa efficiens*) perusteella. Samalla hän kieltää periaatteellisesti sen, että tiede voisi havaita tämän selitysmallin puutteellisuuden ja osoittaa, että evoluutioteoria vaatii oletuksen sellaisesta geneettisen koodin muutoksesta, jossa näkyy suunnittelijan (*causa prima*) toiminta kohti päämääräsy-

tä (*causa finalis*). Siis: *causae secundae* vailla *causa prima*.

Leisolän kritiikki Junkkaalaa kohtaan on Juntusen mukaan tässä kohdassa oikeutettua: kyllä kriittinen luonnontiede voi havaita, että makroevoluution vaatima geneettisen informaation lisääntyminen vaatii selityksekseen teleologiset, älykkäät syyt.

Leisolän ongelmana puolestaan on Juntusen mukaan se, että hänkin ”lataa eräissä mielessä kaikki munat yhteen koriin”: siihen, että Luoja ei ole käyttänyt luomistyössään jo olemassa olevaa luonnon järjestystä ja eliöiden polveutumista vaan suunnitellut ja toteuttanut kunkin lajin erikseen. Tästä erheestä johtuu, että Leisola ei näytä hyväksyvän sen paremmin teististä evoluutiota kuin naturalististaakaan evoluutiota. Siis: *causa prima* vailla *causae secundae*.

Tällainen vastakkainasettelu on Juntusen mukaan kuitenkin turhaa. Hän ehdottaa Leisolän ja Junkkaalan synteisiä tai heidän välisensä keskittien kulkemista: teististä evoluutiota, jossa ei periaatteellisesti kielletä sitä, että jotain älykkään suunnittelijan toiminnasta voidaan havaita – tai ainakin ounastella – myös objektiiviseen totuuteen pyrkivän luonnontieteen foorumilla. Siis sekä *causae secundae* että *causa prima*. •

Teologiset opintopäivät

Perusta-lehden teologiset opintopäivät pidetään Suomen Raamattuopistossa 2.-4.1.2015. Pääluennoitsijana professori **Graig Evans** Kanadasta.

● Historia todistaa kristinuskon puolesta

Miikka Niiranen

Kirjoittaja on diplomi-insinööri ja yrittäjä ja toimii *Areiopagi*-verkkolehden päätoimittajana. Julkaisemme artikkelina hänen arvionsa professori **Tapio Puolimatkan** kirjasta *Viisauden ja tiedon aarteet Kristuksessa* (Aikamedia, 2013).

Kristinusko, länsimainen naturalismi ja islam

Tapio Puolimatka on kirjoittanut jälleen kirjan, jonka tavoitteesta ei kunnianhimoa puutu: tarkoitus on vertailla kristinuskoa, länsimaista naturalismia sekä islamia ja argumentoida, että kristinusko on ollut näistä vaihtoehdoista suosiollisin eräille ihmiskunnan eniten arvostamille ilmiöille.

Puolimatka ei ole kirjoissaan juuri jarruttelua harrastanut vaan on ollut avoimesti jotain mieltä. Niin nytkin: *Viisauden ja tiedon aarteet Kristuksessa* on lyhyesti sanottuna aatehistoriallinen syväluotaus, joka väittää kristinuskon olleen ei ainoa, mutta kuitenkin välttämätön tekijä nykymuotoisen demokratian, tieteen ja ihmisoikeuksien (erityisesti naisen ja lapsen aseman) kehittämisessä. Nämä ovat ilmiöitä, joiden asema länsimaissa on ollut käytännössä kyseenalaistamaton ja joille eniten oikeutta tekevä katsomus selviytyy voittajana maailmankatsomusten kantamien hedelmien vertailusta.

Miten Puolimatka sitten tarkkaan ottaen aikoo katsomuksia vertailla? Tekijä itse tiivistää tämän näppärästi viimeisessä luvussa, jossa hän soveltaa Jeesuksen sanoja hyvästä ja huonosta puusta kirjan tavoitteeseen: ”Hyvä puu tekee hyvää hedelmää ja huono puu tekee huonoa hedel-

mää.” Uskontoja ja maailmankatsomuksia voidaan arvioida niiden hedelmillä, ”joita voimme vertailla toisiinsa pyrkiessämme muodostamaan käsitystä kulttuurin pohjana olevan maailmankatsomuksen totuudesta” (s. 482).

Toisin sanoen paras katsomus on se hyvä puu, joka tuottaa hyvää hedelmää. Puolimatkan mukaan voittaja on kristinusko. Näin iso väite on poliittisen korrektiuden hallitsemassa kulttuurissamme taatusti huomiota herättävä, joskin se samalla tarjoaa aseita kriitikkojen käsiin: voidaanko maailmankatsomuksia todella vertailla? Miksi vertailu tehdään juuri näin? Tehtävä ei olekaan helppo, ja Puolimatka kenen tahansa kirjoittajan tavoin joutuu suorittamaan rajauksia ja tekemään yleistyksiä, varsinkin kun kirja on suunnattu suurelle yleisölle, jolle eivät välttämättä aukeane asiantuntijoiden ammattijargon ja historiallisten kehityskulkujen loputtomat nyanssit.

Jumalvaisto ja itsepetos

Kirja jakautuu kahteen osaan. Ensimmäinen osa ”Kristuksesta luopuvan kulttuurin ristiriitaisuus” käsittelee kolmea asiaa: 1) ihmisen ”jumalvaistoa” eli kulttuurista riippumatonta synnynnäistä taipumusta uskoa persoonalliseen luojaan, joka pitää ihmistä moraalisisessa vastuussa teoistaan, 2) ihmisen taipumusta torjua tämän vaiston antama tieto itsepetoksella sekä 3) reaktioita tähän itsepetokseen maailmankatsomuksellisella ja yksilöllisellä tasolla sekä näiden reaktioiden seurauksia.

Kuten osan nimestä arvata saattaa, molemmat ei-kristilliset kilpakumppanit ajautuvat Puolimatkan mukaan tavalla

tai toisella sisäisiin ristiriitaisuuksiin siten, etteivät ne onnistu tekemään täyttä oikeutta tälle vaistolle ja ihmisyyden keskeisille piirteille yleensä, toisin kuin kristinusko.

Jumalvaiston olemassaoloa Puolimatka perustelee tuoreimman kognitiivisen uskontotieteen tutkimustuloksilla. Niiden mukaan lapsilla on taipumus uskoa kaikkeen suunnittelijaan riippumatta siitä, mitä heille on mistään uskonnosta opetettu tai jätetty opettamatta. Puolimatka tuo tutkimuksia etupäässä ateistiselta tutkijalta **Jesse Beringiltä** sekä kristityltä **Justin Barrettilta**, joiden molempien mukaan data näyttää todella siltä, että lapset muodostavat varsin itsenäisesti käsityksiä teististä Jumalaa muistuttavasta olenosta, joka on luonut maailman ja jonka edessä ihminen on moraalisesti vastuullinen olento.

Puolimatka pyrkii sovittamaan tämän tutkimussuunnan tuloksia kristillisen uskon kanssa huomioimalla erään kristillisen teologian osan eli näkemyksen ”yleisestä ilmoituksesta”, jonka mukaan kaikilla maailman kansoilla on luotuisuutensa pohjalta jonkinlainen tietoisuus Jumalasta. Aihe on laaja, mutta yhden sen peruste on Paavalin lausuma Roomalaiskirjeessä (Room. 1:18–20): ”Sen, mitä Jumalasta voidaan tietää, he kyllä voivat nähdä. Onhan Jumala ilmaissut sen heille. Hänen näkymättömät ominaisuutensa, hänen ikuinen voimansa ja jumaluutensa, ovat maailman luomisesta asti olleet nähtävissä ja havaittavissa hänen teoissaan. Sen vuoksi he eivät voi puolustautua.”

Puolimatkan ajatus kulkee ymmärtääkseni seuraavasti: yhtäältä Raamatun mukaan jokainen ihminen luonnostaan uskoo Jumalaan suurinpiirtein siten kuin tutkimus tällä hetkellä näyttää ehdottavan. Näemme tässä siis yhden esimerkin siitä, miten kristillinen teologia ikään

kuin prototieteellisessä mielessä ennustaa empiiriseen todellisuuteen liittyviä asioita. Toisaalta, erityisesti länsimaisen maallistuneen kulttuurin aikuinen asukas on kuitenkin yhä todennäköisemmin ateistinen, agnostinen tai ”uskonnoton”. Tämä herättää kysymyksen siitä, mihin jumalvaisto katoaa ja miten tämä katoaminen selitetään? Normaalistihan muut vaistomme ja aistimme säilyvät läpi elämän.

Puolimatka tuo tässä yhteydessä esiin paitsi Beringin, niin myös joidenkin historian tunnettujen ja vakaumuksellisten ateistifilosofien kuten **Albert Camus’n** ja **Jean-Paul Sartren** todistuksia siitä, kuinka heillä aikuisena, jumalauskon joku kauan sitten taakseen jättäneinä aikamiehinä kuitenkin yhä edelleen on kummallisen vahva kokemus heitä vaivaavasta jumalvaistosta. Nämä huomiot toimivat siltana Puolimatkan selitykselle vaiston vaikenemisesta. Siinä hän seuraa filosofi **Jay Budziszewskiä**, jonka mukaan ihminen pyrkii tukahduttamaan luonnollisen jumalvaistonsa moraalitajun herkistyesä.

Ongelmaksi näet Budziszewskin mukaan nousee aina, että moraalilakien rikkomisesta seuraa huono omatunto, mutta moraalitajua ei voi hiljentää. Tälle ristiriidalle on tehtävä jotakin. Siten absoluuttisen moraalin ilmeisin ja suosituin älyllinen oikeutus – eli Jumala – saa luvan poistua ihmisen tietoisesti hyväksymästä todellisuudesta. Näin suurin epämukavuutta tuottava häiriötekijä on poissa ainakin älystä, vaikkei siis edelleenkaan omatunnosta (ainakaan kokonaan).

Tiivistetysti, kirjan ensimmäinen osa pyrkii siis tarjoamaan perustelut sille, että lapset vaistomaisesti uskovat osapuilleen perinteisen kristillisen luonnollisen teologian mukaiseen Jumalaan ja selityksen sille, miksi tämä vaistomainen uskomus

tulee tukahdutetuksi aikuisena: jos moraalitaju on yksi keskeinen tekijä jumalvaistossa, sama taju vaikuttaa koko vaimon (rationaalisesti oikeuttamattoman) sammumisen myöhemmällä iällä.

Epäilyksiä jumalvaistoteesin suhteen voitaneen herättää sillä perusteella, että varmaankin on olemassa sellaisiakin lapsia, joilla ei ole minkäänlaista kokemusta tai uskomusta Jumalasta.

Vaikka Puolimatka esittää jumalvaiston olemassaolon tueksi vakuuttavan määrän tuoreinta tutkimusta, jän kaipaamaan vielä pohdintaa ”rehellisen ateistin” mahdollisuudesta. Voiko näet verrattain uuden tieteenhaaran tutkimusdata olla todella jo niin vastaansanomaton, että aivan kaikilla lapsilla voidaan sen perusteella sanoa olevan jonkinlainen luonnollinen jumalakokemus? Onhan olemassa syntymästään saakka sokeita ihmisiä, miksei voisi olla jumalvaistonkin suhteen ”sokeita” ihmisiä? Puolimatka ei käsitteäkseni suoraan sulje pois tällaista mahdollisuutta, mutta kysymys jää silti kirjan pohjalta avoimeksi.

Myyttejä tieteestä

Kirjan toisessa osassa ”Hedelmästä puu tunnetaan” fokuksessa on jälleen karkeasti ottaen kolme asiaa: 1) kulttuurin moraalikäsitteiden muokkautuminen ja tämän vaikutus ihmisarvoon, 2) ihmisen pahuuden tunnistaminen ja rajoittaminen eri yhteiskuntajärjestelmissä sekä 3) ihmisen itsepetostaipumuksen tunnistaminen ja rajoittaminen tieteellisessä tiedonhankinnassa.

Puolimatka ei lausu tätä ääneen, mutta tulkintani on, että kirjan ensimmäisessä osassa ikään kuin selostetaan ensin hypoteesi siitä, mitä ihmiselle ja hänen kulttuurilleen pitäisi käydä, kun maailmankatsomus on joko kristillinen, naturalistinen tai islamilainen. Toisessa osassa

Puolimatka lähtee testaamaan hypoteesia käytännöllisten historiallisten esimerkkien avulla.

Joiltain osin teesit ovat tuttuja jo Puolimatkan edellisistä teoksista, mutta paljon uuttakin tavaraa on mukana. Varsin värikästä luettavaa on esimerkiksi seitsemännessä luvussa esiintyvä sarja myyttejä, jotka voivat paksusti kulttuurissamme mutta joilla on hyvin vähän pohjaa nykyisessä tieteenhistoriallisessa tutkimuksessa. Puolimatka tukeutuu tässä kohden muun muassa sellaisiin tutkijoihin kuin **Ronald L. Numbers** ja **Peter Harrison**.

Tällaisia myyttisiä käsityksiä ovat muun muassa ”myytti antiikin tieteen kuolemasta kristikunnassa”, ”myytti pimeästä keskiajasta”, ”myytti tieteellisestä vallankumouksesta” ja ”myytti valistuksesta”. Pitkään puhutaan myös islamin kulta-ajan tieteestä, jonka ”islamilaisuus” asetetaan kyseenalaiseksi.

Lukija saattaa tutkimusaineiston vyörytyksen edessä pysähtyä haukkaamaan henkeä ja pohtia, voiko tosiaan olla niin, että merkittävä osa nykyajan ihmisen historiakäsitystä varsinkin tieteen ja kristinuskon kohdalla on täysin harhaanjohtavien kuvitelmien varassa? Ajatus on aluksi villi, muttei lopulta lainkaan epäuskottava. Kun Puolimatka käy läpi myytien syntyhistoriaa, tulee nimittäin ilmi, että monet niistä ovat saaneet alkunsa tilanteissa, joissa tiede on ollut esimerkiksi poliittisen propagandakoneiston kiinnostuksen kohteena, kuten Ranskassa valistuksen ja suuren vallankumouksen aikana. Lisäksi näkemykset tieteen ja uskon välisestä sodankäynnistä ovat ainakin teologian historiaa vähänkään tuntevalle niin yliampuvia, ettei niiden hylkäämiseen lopulta tarvita kovinkaan montaa sivua alkuperäislähteitä skolastikoilta, **Galileilta**, **Boylelta**, **Newtonilta**, **Faradaylta**, **Maxwellilta** tai muilta luonnontieteen pioneereilta.

Lienee myös yleisesti tunnustettua, että monesti historiassa voimaan jäävät vahvimmin markkinoidut näkemykset, eivät välttämättä todet. Vähemmän tunnustettua on, että näin kävi juuri liberaalin ja sivistyneen lännen akatemiassa, mutta siihen todistusaineisto näyttää vääjäämättä viittaavan. Kiusallisesti vaikuttaa todella siltä, että alunperinkin heikosti perustellut näkemykset kristinuskon ja tieteen suhteesta pääsivät akatemiassa valta-asemaan osin tieteen ulkopuolisista syistä. Vaikka historiantutkimus onkin jo pitkälti korjannut itseään, vanhojen näkemysten vaikutus elää vielä muualla, esimerkiksi suomalaisissa lukion historian oppikirjoissa.

Tiede on jo kristillistä

Puolimatkaa on edellisten kirjojensa vastaanoton yhteydessä kritisoinut esimerkiksi siitä, että hän pyrkii pystyttämään jonkinlaista muusta tieteestä eristettyä ”kristillistä tiedettä” tai että hänen kantansa johdonmukaisesti soveltamalla tieteestä tulisi vain erilaisiin perustuskoemuksiinsa juuttuneiden koulukuntien välistä huutelua. Puolimatka on näihin kritiikkeihin toisaalla jo vastannut, mutta tässä kirjassa hän mielestäni tuo aiempaa painokkaammin esiin sen, mitä on historiantutkimuksen pohjalta aiemmissa kirjoissaan kehitellyt ja mikä on kriitikoilta usein saattanut jäädä huomiotta.

Nimittäin tieteen ja kristinuskon historiaa perusteellisesti koluamalla Puolimatka ei suinkaan rakenna karikatyyrimäistä uskovaisten tiedemiesten autiosaarta. Sen sijaan hänen keskeinen pyrkimyksensä vaikuttaa olevan, että se näkemys esimerkiksi kokeellisen luonnontieteen oleuksesta, jota kutsutaan usein nimellä ”metodologinen naturalismi”, ansaitsisi tieteenhistoriallisen aineiston perusteella itse asiassa toisen nimen.

Tulkitsen näin siksi, että Puolimatkan historiallisen analyysin perusteella ei ole tarpeen kuvata tieteen metodeja juuri naturalismiin viittaavilla termeillä. Pikemminkin päinvastoin: normaalitieteen metodisen kuvauksen tulisi viitata filosofiseen teismiin, ja teismiin haaroista vielä erikseen kristinuskoon. Kristillisen uskon sisällä nimittäin maailman säännönmukaisuus ja siihen liittyvä tutkimus voidaan oikeuttaa filosofisesti ja on historiassa oikeutettu vallan mainioiksi kauan ennen kuin yksikään naturalismiin viittaava metodologiakuvaus oli edes pilke valistusfilosofin silmäkulmassa.

Lisäksi termi ”metodologinen naturalismi” parhaimmillaankin vain viittaa jonkinlaiseen tieteen metodien kuvitteluun maailmankatsomukselliseen neutraaliuteen, mikä ei tee oikeutta historialliselle aineistolle.

Jos tulkintani pitää vettä, niin se asettaisi Puolimatkan edelliset kirjat *Usko, tie ja Raamattu*, *Usko, tie ja evoluutio* sekä *Tiedekeskustelun avoimuuskoe* siihen valoon, että niissä on käsitelty oikeastaan vain niitä säännönmukaisuuden poikkeustapauksia, joita on kristinuskon mukaan mahdollista odottaa havaittavan. Ehkä tällainen asemointi olisi edistänyt kirjojen parempaa ymmärtämistä: kristillinen lähtökohta ei tarkoitaakaan surmanhyppyä suureen tuntemattomaan vaan paluuta tieteellisen vallankumouksen alkulähteille.

Joka tapauksessa niille, jotka kaipaavat tälle teologis-filosofiselle tieteen oikeutukselle lihaa luiden ympärille, Puolimatka tarjoaa lyhyen seitsemän kohdan listan tavoista, joilla kristinuskon on konkreettisesti tehnyt (s. 364–369). Näiden tarkempi selvittäminen ja arviointi jääköön kuitenkin toiseen kertaan tai lukijoillemme kotitehtäväksi.

Miksi tieteellinen vallankumous tuli niin myöhään?

Toinen yleinen vastaväite kristinuskon roolille tieteen synnyssä on seuraava: jos tieteellinen vallankumous oli merkittävästi kristinuskon vaikuttama, miksi kuitenkin kesti peräti 1500 vuotta kristinuskon syntymästä ennen kuin vallankumous tapahtui?

Kirjan voi katsoa vastaavan tähän kahdella tavalla. Ensinnäkin, kysymys ainakin karkeimmassa muodossaan olettaa miltei 1500 vuoden älyllisen pimeyden, jonka jälkeen vasta esimodernina aikana alkoi tieteessä jytistä. Tämä oletus kyseenalaistetaan kirjassa purkamalla myyttiä ”pimeästä keskiajasta” ja siihen liittyvästä älyllisestä alennustilasta: tosiasiaassa keskiaika Euroopassa oli vilkkaan älyllisen keskustelun kausi, jonka aikana esimerkiksi yliopistolaitos sai alkunsa ja monia käytännön keksintöjä tehtiin ja sovellettiin tavallisten ihmisten elämään ympäri maanosan. Tieteellinen vallankumous oli ikäänkuin pitkään kasvaneen ruusun kukkaan puhkeaminen: luonnollinen, vaikkakin näyttävä seuraus rauhallisempien kasvuvaiheiden jälkeen.

Toisaalta vertailukohdaksi voidaan ottaa kirjassa esitelty islamilaisen kulttuuripiirin tieteellinen kehitys. Lähi-Idän korkeakulttuurit valloitetuana muslimivaltakuntien tiede pääsi huomattavasti Eurooppaa paremmista taloudellisista ja intellektuaalisista asemista liikkeelle, mutta tieteen kehitys vuosisatojen mitaan kuitenkin tyrehtyi samassa tahdisa islamilaisen teologian ja uskonnollispoliittisen valta-aseman vakiintumisen kanssa. Erilaiset vakaumukselliset lähtökohdat lopulta tukahdutettiin harhaoppisina ja tieteen harjoittamisesta tuli tiedemiehille jopa vaarallista.

Samaan aikaan toisaalla, kansainvaellusten ja kulkutautien murjomassa Eu-

roopassa kristinuskoko levisi lähinnä Suomen kaltaisiin barbaarisiin takapajuloihin mutta muovasi silti ydinalueillaan Länsi-Rooman raunioista kukoistavan korkeakulttuurin. Puolimatka ei peittele kristittyjen syntejä ristiretkien ja noitavainojen yhteydessä (vaikka asettaakin molemmat populaarikäsityksiä tarkempaan kontekstiin), mutta kiinnittää huomion kysymyksen kannalta olennaisempiin seikkoihin: esimerkiksi yliopiston, kirkon ja valtion hallinto olivat islamilaisiin imperiumeihin verrattuna huomattavasti eriytyneempiä ja siksi alttiimpia edistämään dialogista, keskinäisen kritiikin sallivaa keskustelukulttuuria.

Tätä tieteen sosiologista edellytystä Puolimatka perustelee muun muassa kristillisen perisyntiopin vaikutuksella, jossa ihmisen erehtyväisyys otetaan vakavammin kuin islamissa ja näkemykset alistetaan kriittiselle keskustelulle.

Toisin sanoen esimodernin ajan Eurooppa (ja miksei islamin tieteen kulta-aikakin) toimivat ainakin jonkinlaisina esimerkkeinä Puolimatkan aiemmassa tuotannossa hahmottelemasta dialogisesta pluralismista, jossa erilaiset peruskomukset on altistettu kriittiselle arvioinnille. Tämän kilpailun hedelmänä on sitten syntynyt länsimainen tiede, jonka juuria vertaisarviointeeneen, kokeineen ja koeteltavine ennusteineen voidaan jäljittää suuressa määrin kristilliseen teologiaan.

Mitä näistä rinnakkaisista kehityskuluista voidaan kenties päätellä? Ainkin se, että tieteellisen vallankumouksen myöhästymisen ihmettelyä mielekkäämpi kysymys saattaisi olla, miksi Euroopassa kehitys kulki hunnien hävitysretkistä sivistyksen kukoistukseen, mutta islamilaisessa maailmassa valloitetujen korkeakulttuurien huipulta tieteen reuna-alueeksi. Puolimatka tiivistää nykyajan tilanteen arkkiopponenttiansa **Kari**

Enqvistiä siteeraten osuvasti: pelkästään piskuisen Suomen tieteellinen tuotanto vastaa puolta koko islamilaisen maailman tuotoksista.

Lopuksi

Kuinka Puolimatka sitten teoksessaan onnistuu? Ainakin hänen tiedenäkemysensä tulee tässä kirjassa mielestäni paremmin esiin kuin edellisissä kirjoissa, joita seurannut keskustelu nappasi mukaansa runsaasti ennestään ilmassa olleita intohimoja ennen kaikkea kahden erikoistieteen, raamatuntutkimuksen ja evoluutioteorian saralta. Jos aikamatkustus olisi mahdollista, hyppäisinkin muutamia vuosia ajassa taaksepäin ja yrittäisin taitutella Puolimatkan kirjoittamaan selvennyksen vuoksi tämän kirjan ensin.

Ja vaikka tutkimuskirjallisuudesta löytyisikin erimielisyyksiä kirjan keskeisistäkin väitteistä, on kuitenkin jo nyt selvää, että Puolimatkan kannat eivät ole suinkaan mitään marginaalisia kuriositeetteja vaan osa aktiivisesti keskusteltuja tieteenfilosofian, teologian ja sosiologian virtauksia. Detaljeihin keskittyvien analyysien sijaan kirjalle oikeutta tekeväksi vertailukohdaksi tulisi ottaa jokin vastaava yritys hahmottaa kristinuskon,

naturalismin tai islamin vaikutus kulttuuriin laajasti.

Entä onko kristillinen usko sitten kantanut kulttuurisesti parempaa hedelmää kuin verrokkinsa? Väittäisin, että kyllä on. Vaikka kysymyksiä jää edelleen avoimeksi, näytöt varsinkin islamia vastaan ovat musertavat. Naturalismi kulttuurisena voimana pärjää nähdäkseni vertailussa hieman paremmin, mutta kuten kirjassakin sivu sivulta käy vähitellen ilmi, näin on useimmiten silloin, kun se lainaa kristinuskolta oikeutuksen etiikalle tai vaikkapa mekanistiselle filosofialle.

Suurin yksittäinen tekijä ei kuitenkaan ole islamin tai naturalismin suoranainen epäonnistuminen vaan kristinuskon onnistuminen. Jos kirjassa murrettu myytit pysyvät murrettuina, kristillisellä uskolla on yksinkertaisesti enemmän historiallista dataa puolellaan. Mitä tämä merkitsee katsomusten totuusväitteiden kannalta, onkin jo laajempi kysymys, johon tässä arviossa en puutu.

Kaiken kaikkiaan toivon, että teos huomioidaan laajasti. Sen sanoma ei rajoitu vain tieteenfilosofiaan vaan on relevantti hyvin monenlaisille yleisöille: poliitikoille, ihmisoikeuksien puolustajille, lääkäreille, historiantutkijoille, opettajille ja tietysti aivan tavallisille ihmisille. Suomeksi tällaisia on harvassa. •

● Luonnontieteen jättiläiset seisovat teologian jättiläisten harteilla

Miikka Niiranen

Tieteelliseksi vallankumoukseksi kutsuttu ilmiö ajoitetaan 1500–1700-luvun varhaismoderniin Eurooppaan. Populaarit käsitykset saattavat antaa ymmärtää, että

vallankumouksen lähtölaukaus oli renessanssiaikana alkanut vapautuminen uskonnon kahleista. Läpimurron viimeisteli valistuksen järjen voittokulku, jolloin si-

vistynyt maailma puhkesi kukkaansa. Oliko todella näin?

Viime vuosikymmeninä on tutkittu paljon tieteellisen vallankumouksen filosofisia edellytyksiä ja luonnontieteiden pioneerien omia näkemyksiä aiheesta. Tulokset ovat yllättäviä.

Yleensä tieteellisen vallankumouksen syiksi on näet esitetty monenlaisia asioita aina teknologian kehittämisestä, antiikin tekstien latinaksi kääntämisestä tomistisen filosofian nousuun ja voluntarismin teologiaan asti. Kuitenkin tieteenhistoriaa tutkivan professori **Peter Harrisonin** mukaan reformaatioissa vironnut näkemys syntiinlankeemuksen todellisista, historiallisista vaikutuksista vauhditti kokeellisen luonnontieteen syntyä oleellisesti enemmän kuin yleisesti on luultu: järkeä ja luontoa koskeva ajattelu sai omaleimaisen muodon uskonpuhdistajien teologiassa, mikä osaltaan viitoitti tietä kohti kokeellista luonnontiedettä.

Lähtötilanteena skolastiikan myönteinen järkikäsite

Protestanttinen teologia asettui monin tavoin vastakkain skolastiikan teologian kanssa. Viime mainitun myönteinen käsitys järjestä oli Harrisonin mukaan periytynyt myöhäiskeskiajan teologeille ja tiedemiehille ajan teologian valtiaan, ”Doctor Angelicus” **Tuomas Akvinoalaisen** lankeemusnäkemyksestä: järki oli hänen mukaansa selvinnyt suhteellisen vähin vaurioin lankeemuksesta ja siksi sen universaalit periaatteet olivat ainakin periaatteessa erotuksetta kaikkien ihmisten käytettävissä, kuten antiikin kunnioitettujen pakanafilosofien saavutukset olivat osoittaneet. Harrisonin mukaan juuri samasta syystä **Platonin** ja **Aristoteleen** kirjoitukset saattoivat saavuttaa vaikuttavan asemansa kristillisessä teologiassa: ihmiskuntaa yhdistävä piirre oli yksi, yleis-

nen rationaalisuus *luonnollista* tietoa koskevissa asioissa.

Mitä lankeemuksessa sitten oli oikeastaan menetetty? Ennen kaikkea *yliluonnolliset* ja *hengelliset* kyvyt, joita tarvittiin pelastukseen ja jumalalyhteyden palauttamiseen. Esimerkiksi **René Descartes** vielä 1600-luvulla nimenomaan kielsi selväsanaisesti, että langenneelle ihmiselle jäljelle jääneet järjen kyvyt olisivat itsessään vääristyneessä tilassa ja siksi vikaherkät luonnollista tiedonhankintaa varten. Ei, vaan ihmisen alttius erehtymiseen johtui ainoastaan tiettyjen alkuperäisten kykyjen *puutteesta*, ei nykyisten vinoutuneisuudesta. Siksi tieteenharjoituksenkin tuli lähteä ihmisen mielessä olevan turmeltumattoman ”Jumalan idean” ja järjen yhteispelistä ja vaikka tie todelliseen *scientiaan* sisälsi toki kokeellista tiedonhankintaakin, järjestys oli silti selvä: ensin tulivat ideat, sen jälkeen tulivat havainnot.

Tieteellistä vallankumousta edeltävä luontoa koskevan teologian historia

Kuten merkittäväillä aatteilla aina, uusilla protestanttisilla käsityksilläkin oli juurensa menneisyydessä. Harrisonin mukaan yksi tärkeä tekijä käsitysten taustalla oli pitkä kehityskulku kristillisessä teologiassa koskien ihmisen lunastamista ja Jumalan kuvaisuuden – *imago Dei* – ennallistamista. Sen aikana teologinen ja filosofinen ajattelu asteittain suuntautui ihmisen mielensisäisestä maailmasta kohti konkreettista luontoa. Jaan tämän Harrisonin monipolvisesti esittämän historian yksinkertaisuuden vuoksi kolmeen vaiheeseen, ja toivon tekeväni mahdollisimman vähän väkivaltaa hänen näkemyksilleen. Vaiheiden ajallinen järjestys on monin osin päällekkäinen.

1) Ensimmäinen vaihe on vahvasti platonismin vaikutuksen alaista, ja

mielenkiinto suuntautuu ihmisen sisäiseen maailmaan: mielen *himot* tulee saattaa *järjen* hallintaan, kuten ne Aadamilla täydellisesti olivat ennen syntiinlankeemusta. Kristus on ikään kuin kristityn sielun puutarhuri, joka kitkee rikkaruohoja ja hoivaa hyötykasveja. Tällaisen ajattelutavan edustajia olivat varhaiset kirkkoisät, esimerkiksi **Augustinus** (354–430) ja **Johannes Krysostomos** (347–407).

2) Toisessa vaiheessa ajatellaan, että antiikin lähes valmis kuvaus luonnosta tulee säilyttää, järjestää ja vähäisin osin täydentää. Mielenkiinto suuntautuu siis luontoa koskevaan antiikin auktoriteettien kirjalliseen tietoon eikä vielä varsinaisesti luontoon. Esikuvallisena pidetään Aadamin toimintaa paratiisissa, kun hän nimeää kasvit ja eläimet. Edustava esimerkki tästä ajattelutavasta on **Albert Suuri** (1193–1280).

3) Kolmannessa vaiheessa suuntautuminen luontoon itseensä alkaa ja orastavia merkkejä empiirisestä lähestymistavasta havaitaan: painotetaan, että ihmisen lisäksi myös luonto oli turmeltunut ja siksi se halutaan saattaa osaksi lunastusprosessia aistein hankittavan tiedon avulla. Keskeisiä ajattelijoita tässä vaiheessa olivat esimerkiksi **Robert Grosseteste** (1175–1253) ja **Hildegard Bingeniläinen** (1098–1179).

Tieteellistä vallankumousta edeltävien reformaattorien järkikäsitys

Protestanttisten uskonpuhdistajien lähestymistapa järkeen ja lankeemukseen oli siis oleellisesti toisenlainen kuin katolisen vastapoolinsa. **Martti Luther** ja **Jean Calvin** suhtautuivat erittäin pessimistisesti skolastikkojen näkemyksiin lankeemuksen vähäisestä vaikutuksesta järkeen. Lutherin mukaan ensinnäkin kuvamme Jumalasta on synnin vuoksi niin hämärty-

nyt ja vaurioitunut, ettemme pysty siihen kunnolla tarttumaankaan. Calvin puolestaan muun muassa sanoo katolisen puolen ”sofistien” haihattelevan, että osa mielestä olisi muka ehjä ja kokonainen, kun se hänen mukaansa tosiasiaassa oli kokonaisuudessaan järjestä tunteisiin asti langennut.

Harrisonin mukaan tällaisen ihmisen lankeemuksen kokonaisvaltaisuutta painottavan näkemyksen taustalla oli reformaattorien kirjaimellista lukutapaa painottanut raamatuntulkinta, jossa lankeemus luettiin täsmällisenä historiallisena tapahtumana ilman allegorista tulkintaa. Siksi syntiinlankeemuksen vaikutus ulotettiin myös ihmisen ajattelukykyyn kauttaaltaan.

Kuitenkin toisin kuin jotkut nykyajan kriitikot leväperäisesti väittävät, protestanttisessa reformaatioissa järkeä ei tietenkään heitetty *kokonaan* teologiseen romukoppaan, vaan sen kykyihin yksinkertaisesti suhtauduttiin vain paljon skeptisemmin kuin skolastiikassa ja reformaation ajan katolisessa luonnonfilosofiassa.

Protestanttisten tiedemiesten ohjelma oli palauttaa Aadamin tieto kokeellisen tieteen kautta

Viimein reformaation jälkeisinä vuosisatoina syntyi filosofian ja teologian yhteisnäkemys, jossa *luonto itse* voitiin valjastaa kokeisiin: Jumalan erityinen ilmoitus ihmiskunnalle otettiin vastaan suoran Raamatun tekstin kautta ja yleinen ilmoitus suorien kokeellisten havaintojen kautta.

Englannissa monet uuden ajan alun protestanttiset tiedemiehet ja filosofit kuten **Robert Hooke** ja **Francis Bacon** painottivat Lutheria ja Calvinia seuraten, että ihmisen järki on syntiin langetessaan tullut erittäin alttiiksi kaikenlaisille virhepäätelmille ja Aadamin sanakirjamainen pääsy luonnolliseen tietoon oli menetetty.

Järjen ei voinut enää olettaa antavan automaattisesti luotettavaa tietoa luonnosta. Harrison lainaa Hookea:

”Jokainen ihminen on sekä perityn turmeluksen – sisäisen ja synnynnäisen – että ihmisten välisen kanssakäymisen vuoksi erittäin altis sortumaan kaikenlaisiin virheisiin. – Parannuskeinot näihin inhimillisen järjen vikoihin voivat tulla vain todellisesta mekaanisesta kokeellisesta filosofiasta.”

Ratkaisevaa kokeellisen luonnontieteen synnyn kannalta oli, että tätä taipumusta virheellisiin päätelmiin voitaisiin kuitenkin paikata mainitun ”kokeellisen filosofian” keinoin. Kokeellista tutkimustapaa osattiin alusta alkaen pitää huomattavan vaivalloisena ja hitaana menetelmänä tiedonhankinnassa eikä kovinkaan eleganttina. Kiiivimpien vastustajien mielestä kaikki tämä jopa oli ”tieteen repimistä oppineiden käsistä ja sen heittämistä todennäköisyyden törkyyn”.

Kokeellisen lähestymistavan uranuurtajat asettivat kaikesta huolimatta itsensä likoon. He pitivät aikansa vallitsevia menetelmiä pinnallisina ja halusivat tutkia menetelmillään luonnon ”piilotetumpia ja kaukaisempia osia”.

Mutta kuten sanottua, järki ei ollut ainoa lankeemuksen turmelema alue, eikä synnin vaikutuksia voitu pysäyttää enää vain ihmisen pääkopan sisälle. Kun nyt liksäsi luontoa itseäänkin oli alettu pitää monin tavoin vahingoittuneena, piti sitä vielä suuremmalla syyllä tutkia juuri kokeellisesti: luonto tuli ikään kuin pakottaa tarkkaan järjestelyihin ja suunniteltuihin

kokeisiin, joihin se ei itsekseen taipunut. Näin summittaisilta vaikuttavista ilmiöistä saataisiin kaivettua esiin se matemaattinen säännönmukaisuus, jonka joka tapauksessa uskottiin muhivan häilyvän pinnan alla.

Karrikoiden voidaan sanoa, että nyt viimein antiikin auktoriteettien puhtoiset toogat oltiin valmiit sotkemaan tomuisien kokeiden sekaan ja altistamaan vanhat ajatukset korjauksille.

Harrisonin selityksen merkitys

Mikään muu aikakausi ennen varhaismodernin ajan alkua koko ihmiskunnan historiassa ei ole nähnyt samanlaista luonnonlakien löytämisen tulvaa. Ilmiö on mittakaavassaan niin poikkeuksellisen suuri ja edelleen jatkuva, että on perusteltua etsiä huomattavia historiallisia selityksiä sen taustalta. Kukaan ei luonnollisestikaan väitä, että jokin yksittäinen materiaallinen tai aatehistoriallinen seikka selittäisi koko ilmiötä tyhjentävästi, mutta professori Harrisonin mukaan protestanttinen reformaatio ja sen perisyntikäsitys tarjosivat vallankumoukseen yhden merkittävän valmistavan edellytyksen: alettiin suosia arvoja ja asenteita, jotka sallivat monen muun tekijän sulautua yhteen kokonaisuudeksi, joka alkoi vähitellen muistuttaa modernia luonnontiedettä. Protestanttinen uskonpuhdistus ammensi kriittisesti kristillisen teologian historiasta ja loi aatteellisen kehikon, jossa kokeellisen tieteen idut alkoivat kasvaa ja kantaa hedelmää. ●

● Onko tiedeuskovaisuus itsensä kumoavaa?

Rope Kojonen

Kirjoittaja on tohtorikoulutettava Helsingin yliopiston teologisesta tiedekunnasta ja *Areiopagi*-verkkolehden toinen päätoimittaja. Kirjoitus on julkaistu kirjallisuusviitteiseen *Areiopagi*-sivustolla.

Luottamus vain ja ainoastaan tieteeseen

Joidenkin mielestä luonnontiede on niin hyvä tapa hankkia tietoa maailmasta, että se tekee filosofian ja teologian tarpeettomaksi. Tällaisessa tiedeuskovaisuudessa on kuitenkin vaikeita ongelmia.

Tiedeuskovaisuus eli skientismi voidaan määritellä usealla eri tavalla. Keskeisin asia tiedeuskovaisuudessa on luottamus ainoastaan tieteeseen (joskus jopa pelkästään luonnontieteeseen) tiedonhankinnan tapana. Jos siis uskomuksiamme Jumalasta, maailmasta, ihmisestä tai moraalista ei voi perustella tieteen keinoin, niin meillä ei skientismin mukaan ole järkevää syytä pitää niitä tosina.

Laajemmin tiedeuskovaisuus voi tarkoittaa myös uskoa tieteen voimaan vastata perinteisesti uskonnollisina ja filosofisina pidettyihin kysymyksiin esimerkiksi olemisen luonteesta, elämän tarkoituksesta, moraalista ja joskus jopa ikuisesta elämästä. Esimerkiksi **Richard Dawkinsin** mukaan kaikki modernia evoluutiobiologiaa edeltäneet ajatukset ihmisyydestä ovat arvottomia.

Laajemmin tiedeuskovaisuus voi tarkoittaa myös uskoa tieteen voimaan vastata perinteisesti uskonnollisina ja filosofisina pidettyihin kysymyksiin esimerkiksi olemisen luonteesta, elämän

tarkoituksesta, moraalista ja joskus jopa ikuisesta elämästä. Esimerkiksi Richard Dawkinsin mukaan vasta moderni evoluutiobiologia tarjoaa oikeat vastaukset kysymyksiin ”mikä on ihminen?”, ”mitä varten olemme olemassa?” ja jopa ”mikä on elämän tarkoitus?” Dawkins väittää, että pohjimmiltaan olemme itsekkäiden geenien kuljetuskoneita ja tämä on syvin totuus olemassaolostamme.

Usko tieteeseen ainoana tai ainakin ylivoimaisesti luotettavimpana tiedonhankinnan tapana ei ole täysin tuulesta temmattu, sillä tiede on yleisesti hyvin menestyksekkääksi tunnustettu tiedonhankinnan muoto. Tieteessä inhimillisen tiedonhankinnan luotettavuus pyritään hiomaan huippuunsa ja rakentamaan systemaattisesti mahdollisimman uskottavia teorioita eri asioista. Modernin tieteen mahdollistama teknologia (esimerkiksi kaikki sähkölaitteet) ja lääketiede tukevat tieteen luotettavuutta. Jos luopuisimme tieteestä, koko moderni länsimainen elämänmuoto romahtaisi. Jonkin aikaa nyt rakentamamme laitteet kyllä toimisivat ilman tiedettä, mutta pian kukaan ei osaisi korjata niitä tai rakentaa uusia. Tieteen toimivuus käytännössä antaa tiedemiehille uskottavuutta ja auktoriteettia varsinkin omaan erityisalaansa liittyvässä julkisessa keskustelussa. Tieteelliset argumentit on syytä ottaa vakavasti asiassa kuin asiassa.

Tiedeuskovaisuuden kritiikki

Joskus tiedemiehet saattavat kuitenkin esittää tieteellisinä myös väitteitä, jotka eivät tarkkaan ottaen ole tiedettä vaan filosofista tulkintaa tieteestä. Ajatus tie-

teestä ainoana tapana tietää on juuri tällainen väite. Tässä kirjoituksessani haluan tuoda keskusteltavaksi neljä tiedeuskovaisuuden ongelmaa: (1) Skientismi on itsensä kumoavaa, (2) tiede edellyttää itseään laajemman rationaalisuuskäsityksen, (3) skientismin uskomisen aidosti tekisi elämästä mahdotonta ja (4) monet tieteelliseksi väitetyt ajatukset ovat käytännössä enemmän filosofisia kuin tieteellisiä. Tiede ei siis itsessään vaikuta riittävän maailmankuvan rakentamiseen.

Ensiksikin tiedeuskovaisuus on siis itsensä kumoavaa. Ei ole mahdollista rakentaa mitään luonnontieteellistä koetta, joka osoittaisi meille, mikä on ainoa oikea tapa hankkia tietoa. Tietomme tieteestä ainoana tapana tietää täytyy siis perustua johonkin tieteen ulkopuoliseen argumenttiin. Tämä on kuitenkin ongelmallista tiedeuskovaisuuden kannalta, sillä tällöin ainakin yksi uskomus – tiedeuskovaisuus itse – tiedetään todeksi tieteen ulkopuolisilla perusteilla. Juuri tällaiset perusteethan olivat kuitenkin tiedeuskovaisuuden mukaan mahdottomia. Näin ollen usko tieteeseen ainoana tapana tietää vaikuttaa siis olevan itsensä kumoava uskomus.

Tieteen toiminta kumoo tiedeuskovaisuuden

Toiseksi tiede olettaa itsensä ulkopuolisen rationaalisuuden olemassaolon, esimerkiksi arkijärkeilyyn ja kokemuksen perustuvan tiedon mahdollisuuden. Tiede riippuu mahdollisuudestamme uskoa asioihin kuten ”on olemassa itsemme ulkopuolinen maailma”, ”tutkimusvälineeni sijaitsevat paikassa X ja näyttävät tuloksen Y”, ”tulos Y on todistusaineistoa teorian Z puolesta”, ”on olemassa tiedeyhteisö, jonka osana teen työtäni” ja ehkä jopa ”tiede on arvokasta toimintaa” sekä ”voin suunnitella kokeen selvittääkseni teorian

Z paikkansapitävyyttä”. Kaikkiin näihin oletuksiin kätkeytyy paljon metafysiikkaa ja filosofiaa. Viimeinen oletus esimerkiksi vaikuttaa edellyttävän jo aika monipuolisen käsityksen tietoisuudesta.

Aikaisemmin kuvaamani tieteen menestykseen perustuva argumentti tieteen luotettavuudelle nousee myös arkikokemuksestamme. Jos emme voi arkikokemuksemme ja muiden todistuksen perusteella arvioida esimerkiksi sähkölaitteiden luotettavuutta ja uskoa luonnontieteen merkitykseen niiden kannalta, koko argumentti romahtaa. Tiede voi toki myös kumota arkikokemukseen ja arkijärkeilyyn perustuvia päätelmiä, mutta se myös samalla olettaa arkikokemuksen jonkinlaisen luotettavuuden.

Tiedeuskovaisuuden käytännön ongelmia

Kolmanneksi tiedeuskovaisuus on ristiriidassa käytännön elämämme kanssa. Vaikka monet sanovat pitävänsä tiedettä ainoana tapana saada tietoa ja katsovat tieteen tekevän esimerkiksi filosofian tarpeettomaksi, käytännössä kukaan tuskin pystyy elämään tämän vakaumuksen mukaisesti. Tämä johtuu siitä, että tällä hetkellä vain häviävän pieni osa arkielämässä tarvitsemastamme tiedosta voidaan varmentaa tieteellisesti. Esimerkiksi uskomukseni ”ajattelen juuri tiedeuskovaisuutta”, ”olen rakastunut”, ”vaimoni rakastaa minua” ja ”olen tietoinen olento” ovat luonnontieteellisen testauksen ulkopuolella, samoin moraaliset uskomukset.

Ehkä pisimmälle tiedeuskovaisuuden soveltamisessa arkielämään ovat päässeet amerikkalaiset neurofilosofit **Patricia ja Paul Churchland**, joiden mukaan puhe tunteistakin hoituu ennen pitkää paremmin luonnontieteen kielellä entsyymien toimintaan viittaamalla. He kuitenkin tunnustavat tämän keskeneräiseksi

projektiksi, ja joutuvat toistaiseksi edelleen käyttämään pitkälti samoja ilmaisuja kuin me muutkin, esimerkiksi sanoja ”minä”, ”päätos”, ”vakuuttuminen”, ”pitäisi”, ”kiitollisuus” ja niin edelleen. Tietoisuuden selittäminen luonnontieteellisesti on erittäin haastava projekti.

Tieteellinen maailmankuva: tiedettä vai filosofiaa?

Neljäs tiedeuskovaisuuden ongelma on se, että monet käsitykset ”tieteellisestä maailmankuvasta” ovat pikemminkin filosofista tulkintaa luonnontieteestä, eivät luonnontiedettä. Yksi hyvä peruste filosofian ja teologian tarpeelle on sekin, että ne auttavat korjaamaan tällaisia huonon filosofian ja teologian aiheuttamia väärinymmärryksiä.

Biologia on kulkenut eteenpäin Dawkinsin *Geenin itsekkyyden* -kirjan jälkeen ja ajatus geeneistä eliön kehityksen määräävinä yksinvaltiaina on historiaa. **Noble** vertaa esimerkiksi ihmisen dna:n 20 000 geeniä valtaviin 20 000 pillin urkuihin. Urkupillit ovat välttämättömiä musiikin soittamiseen, mutta ne eivät itse määrää sitä, millaista musiikkia uruilla soitetaan. Samaan tapaan geenien käyttötapa on olennainen ”elämän musiikin” rakentamisessa. Esimerkiksi ihmisen aivosoluissa ja luusoluissa on molemmissa sama dna, vaikka kudostyyppit ovat hyvin erilaisia. Ero muodostuu siitä, miten keho käyttää dna:ta.

Geenit ovat siis yhtä lailla riippuvaisia ympäröivästä eliöstä kuin eliö on riippuvainen geeneistä. Nykyinen systeemi-biologia ja laajennettu evoluutioteoria ei enää pelkistä eliöitä geeneiksi, vaan ym-

märtää eliöiden olevan kokonaisuuksia. Myöhemmin Dawkins itsekin on kirjoittanut, ettei ihmisyyden pelkisty geeneihin. Dawkinsin oma ihmiskuva ei käytännössä rajoitu luonnontieteeseen, sillä esimerkiksi kykymme toimia moraalisesti jopa vastoin hänen metaforansa oletettomia ”itsekkäitä geenejämme” on hänelle tärkeä.

Mitä tästä seuraa?

Skientismin heikkoudet ja tieteen ulkopuolisen tiedon mahdollisuus eivät sinänsä vielä osoita, että kaikki filosofiset, uskonnolliset ja moraaliset uskomuksemme olisivat perusteltuja. Se ei myöskään tarkoita sitä, ettei luonnontiede olisi paras tapa saada tietoa monissa kysymyksissä. Tiedeuskovaisuuden ongelmat osoittavat kuitenkin sen, että emme voi hylätä näkemyksiä perusteettomina vain sen vuoksi, etteivät ne ole tieteellisiä. Sen sijaan ajattelumme voi perustua luonnontieteen lisäksi myös esimerkiksi elämäkokemukseemme, filosofiaan ja muiden ihmisten todistukseen, pragmaattisiin perusteisiin ja niin edelleen.

Jotkut tieteen ulkopuolisista uskomuksistaamme voivat olla meille jopa selvemmin tosia kuin tieteelliset teoriat. Esimerkiksi uskomukseni ”ajattelen juuri skientismiä” ja ”olen tietoinen olento” ovat minulle paljon välittömämmällä tavalla ilmeisiä kuin mikään tieteellinen teoria. Skientismin ongelmat johtavat siihen, ettei ole mitään tieteellistä perustetta heittää filosofiaa ja teologiaa romukoppaan. Tämä jättää oven avoimeksi filosofian, teologian ja tieteen vuoropuhelulle. ●

● Uskonnon ja tieteen parisuhdeneuvonta

Rope Kojonen

Avoim ristiriitojen kohtaaminen

Käsitystä uskonnon ja luonnontieteen suhteesta luonnehditaan usein konfliktiksi tai jopa sodaksi. Tyypillisesti tätä perustellaan viittauksilla historiaan. Jää-räpäiset ja oppeihinsa sokeasti luottavat kirkonmiehet esimerkiksi (näin sanotaan) pelkäsivät **Kolumbuksen** (1451–1506) putoavan maan pinnalta, koska Raamattu opettaa, että maa on litteä. **Galileo Galilei** (1564–1642) puolestaan joutui kohtaamaan kirkon vastustuksen, koska kyseenalaisti tieteellisen todistusaineiston perusteella aikansa maakeskeisen kosmologian.

Tyypilliset populaarinäkemykset näistä tapauksista voidaan johtaa varhaisiin tietehistorioitsijoihin, esimerkiksi **Andrew Dickson Whiten** (1832–1918) teokseen *History of the Warfare of Science and Theology*. Whiten näkemys uskonnon ja luonnontieteen sodasta ei syntynyt vain historian perusteella, vaan se oli myös aikansa tiedepolitiikka: White halusi puolustaa tieteen eroa uskonnosta. Sotamyytin taustalla olevat tulkinnat esimerkiksi Kolumbuksen ja Galileon tapauksista ovatkin paljastuneet tarkoitushakuisiksi ja vääristeleviksi. Keskiajan kirkon oppineet esimerkiksi uskoivat pyöreään maahan, ja Kolumbuksen matkaa vastustettiin pääasiassa käytännön syistä. Kolumbuksen laskelmia maan ympärysmitasta pidettiin epärealistisina esimerkiksi suhteessa **Ptolemaioksen** ja **Augustinuksen** arvioihin (jotka ovat lähellä totuutta). Kolumbus oli esimerkiksi laskenut matkan Kanarian saarilta Japaniin olevan noin 7000 kilometriä, kun todellinen

etäisyys on 22 000 kilometriä. Kolumbuksen ja hänen miehistönsä onneksi Amerikka löytyi välistä – muuten ruokavarat ja vesi olisivat loppuneet.

Erilaisuuden hyväksyminen

Antiikin, keskiajan ja varhaismodernin ajan käsitystä uskonnon ja luonnontieteen suhteesta voi luonnehtia avioliitoksi. Luonnontieteiden filosofia/tiede ja teologia kulkivat niin käsi kädessä, että niiden välillä on usein vaikea tehdä käsitteellistä eroa. Uskonnon ja luonnontieteen konflikteja korostavilla näkemyksillä on ollut seuraus, että on päädytty suositteluun uskonnon ja tieteen asumuseroa. Monet ovat ajatelleet, että uskonnon ja luonnontieteen yhteiselo voi johtaa vain riitoihin, jotka päätyvät jommankumman tai molempien tuhoon. Rauha on mahdollista vain, jos entiset kumppanukset ovat nyt mahdollisimman vähän tekemisissä toistensa kanssa.

Uskontoa ja tiedettä on myös pidetty niin erilaisina, ettei mikään avioliitto ole mahdollinen. Tätä voidaan perustella monella eri tavalla. Uskonnon ja luonnontieteen voi esimerkiksi väittää *käsittelevän erilaisia asioita* tai *toimivan eri menetelmin*. Uskonto voi esimerkiksi käsitellä metafysiikkaa, yliluonnollisia asioita ja moraalialueita, kun taas luonnontiede pyrkii selittämään ja ymmärtämään luontoa. Tässä näkemyksessä uskonnon perusta voi löytyä elämän tarkoituksen etsimisestä, filosofisesta pohdinnasta sekä uskonnollisista kokemuksista ja auktoriteeteista, kun taas luonnontiede muodostaa maailmasta

teorioita muun muassa aistikokemuksemme perusteella. Uskonnon ja luonnontieteen erottamisen tarkoitus on siis paitsi varjella niitä turhilta riidoilta, myös tehdä oikeutta kummankin ominaisuutele.

Uskonnon ja luonnontieteen oikeita eroja epäilemättä on. Voisiko näillä kumppanuksilla kuitenkin olla myös jotain yhteistä? Avioliittoneuvoja voisi pyytää pohtimaan sitä, onko suhteessa myös jotain myönteistä ja jaettavaa, ja voiko kumpikin arvostaa myös toisen ominaisuutta. Mille myönteinen vuorovaikutus on aiemmin perustunut, ja mikä kumppaniin on aiemmin saanut ihastumaan ja rakastumaan?

Vuoropuhelun luominen

Konfliktinäkemysten ja erillisyyssnäkemysten heikko kohta on tieteenhistoria. Viime vuosisadan aikainen luonnontieteen ja uskonnon historian tutkimus on osoittanut, että uskonnon ja tieteen välillä on ollut runsaasti myönteistä vuorovaikutusta. Yksittäisiä konflikteja uskonnon ja luonnontieteen välillä on toki ollut, mutta uskonnot ovat myös auttaneet luonnontieteen kehitystä. Tässä suhteessa myönteinen vuorovaikutus on ollut itse asiassa huomattavasti yleisempää kuin riitely. Esimerkiksi suuri osa varhaisista luonnontieteilijöistä sai kristillisestä uskosta motivaatiota uskoa luonnonjärjestyksen rationaalisuuteen ja ymmärrettävyyteen. Kristillisen metafysiikan ja historianäkemysten myönteiset vaikutukset luonnontieteeseen ovat moninaiset, vaikka kristinusko ei toki ollut ainoa luonnontieteen nousuun vaikuttanut tekijä.

Toisaalta luonnontieteen edistys on myös vaikuttanut uskonnollisiin tulkintoihin maailmasta. Galileo Galilein kuuluisaksi tekemän lausuman ”Raamattu opettaa meille, miten päästään taivaaseen, ei miten taivaat kulkevat” on usein

ymmärretty tukevan uskonnon ja luonnontieteen täydellistä erottamista. Todellisuudessa Galilein tarkoitus oli kuitenkin myös käyttää luonnontiedettä apuna Raamatun tulkinnassa. Jos luonnontiede selvittää, että maa kiertää aurinkoa, niin auringon liikkeestä taivaalla puhuvat raamatunkohdat voidaan tulkita tämän mukaisesti asioita vain ihmisen näkökulmasta käsitteleviksi. Galilein tulkintatavalla on pitkät perinteet: jo kirkkoisä **Aurelius Augustinus** (354–430) argumentoi vastaavalla tavalla, ettei Raamattu opeta maan litteyttä, vaan kirjaimelliseen raamatuntulkintaan sopii myös filosofien pyöreän maan näkemysten hyväksyminen.

Erilaisuus kasvun mahdollistajana

Uskonnon ja luonnontieteen eroa korostava näkemys saattaa vaikuttaa puolueetomalta kuvaukselta uskonnon ja tieteen luonteesta, koska eroja todella on. Todellisuudessa se kuitenkin tuomitsee vääräksi myös suuren joukon myönteistä vuorovaikutusta. Vuorovaikutuksen mahdollisuus riippuu tietysti myös siitä, mitä uskonnolla ja luonnontieteellä tarkoitetaan. Monet uskonnon muodot kuitenkin sisältävät myös aistein havaittavaan maailmaan liittyviä ajatuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi Jeesuksen fyysinen ylösnousemus, Jumala uskonnollisen kokemuksen aiheuttajana, ajatus Jumalasta luonnon rationaalisuuden perimmäisenä selityksenä, sekä uskonnolliset käsitykset ihmisluonnosta ja seksuaalisuudesta. Toisaalta luonnontiede tyypillisesti edellyttää tiettyjä itsensä ulkopuolelta nousevia metafysisiä uskomuksia esimerkiksi maailman ymmärrettävyydestä ja luonnontieteen arvokkuudesta. Tämäntyyppisissä asioissa vuorovaikutus on mahdollista.

Ehkä yhteyksiä tieteen ja uskonnon välillä voisi etsiä myös siitä, että molemmat ovat inhimillisiä, kuten **Del Ratzsch** ehdottaa artikkelissaan *Humanness in Their Hearts: When Science and Religion Fuse* (2009). Molempiin vaikuttavat samat psykologiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät. Molemmilla on myös yhteiseen inhimillisyyteen perustuvia yhteisiä tavoitteita, kuten halu ymmärtää elämää ja maailmaa.

Uskonnon ja luonnontieteen sopuisa yhteiselo ja vuorovaikutus edellyttävät luonnollisesti sen, ettei kyseessä ole alitussuhde, jossa toisella on ylivalta toisen yli. Uskonto ei ole luonnontieteen kynnyksimatto eikä päinvastoin, vaan molemmilla on nähtävä arvoa. Aivan kuten avioliitossa, rakentava vuorovaikutus voi toki johtaa myös muutoksiin ja kehitykseen. Osapuolet voivat rikastua vuorovaikutuksesta

ja palvelella toisiaan rakkaudessa menettämättä omaa olemustaan.

Metaforan selvennykseksi

Vertauksen uskonnon ja luonnontieteen suhteesta avioliittona innoitti **Michael J. Murrayn** artikkeli *Science and Religion in Constructive Alignment* (2009). Riippuu uskonnon ja luonnontieteen tarkemmasta luonteesta, miten läheisenä tätä suhdetta voi pitää ja missä asioissa vuorovaikutuksesta on hyötyä. Vertaukset ovat aina epätäydellisiä. Olennaista on, että ajatus uskon ja tieteen täydestä erillisyydestä on huonosti perusteltu. Käytännön vuorovaikutusta pohdittaessa on muistettava vielä, ettei se tapahdu jonkin yleisen ”tieteen” ja ”uskonnon” vaan niiden konkreettisten muotojen välillä. Usein nämä vielä sijaitsevat samojen henkilöiden mielessä. •

HAETTAVANA JATKOKOULUTUSSTIPENDI

Suomen teologinen instituutti julistaa haettavaksi 3 kuukauden mittaisen jatkokoulutusstipendin. Stipendiä voi hakea teologian maisteri tai teologian lisensiaatti, ja se on tarkoitettu lisensiaattityön tai tohtorinväitöskirjan tekemiseen. Stipendi on käytettävä lukuvuoden 2014–2015 aikana. Stipendin suuruus on 1 650 € /kk, se on veroton, ja se on tarkoitettu päätoimista tutkimustyötä varten. STI tarjoaa stipendin saajalle käyttöön myös tutkijan huoneen tai lukupaikan. Päätöksen stipendin saajasta tekee STI:n hallitus 16.9.2014 pidettävässä kokouksessa. Päätöstä ei perustella.

Vapamuotoiset stipendihakemukset 15.8. 2014 mennessä osoitteeseen: Suomen teologinen instituutti / Ville Auvinen, Kaisaniemenkatu 13 A, 00100 Helsinki, tai sähköpostitse osoitteeseen: ville.auvinen@sti.fi. Hakemuksesta on käytävä ilmi hakijan henkilötiedot, valmistumisvuosi ja pääaine sekä aika, milloin stipendi käytettäisiin. Hakemuksen liitteenä on oltava tutkimussuunnitelma.

Tässä ja nyt

223 | Tiedemiehen todistus

Amerikkalainen tiedemies **Francis S. Collins** on tunnustava kristitty, joka ottaa uskon ja Raamatun vakavasti ja harjoittaa luonnontieteellistä tutkimusta maailman huipulla.

225 | Dawkins ja evoluutioteorian perustelut – edistyykö näkemysten välinen keskustelu?

Evoluutioteorian ehkä kuuluisin puolustaja **Richard Dawkins** joutui kiusalliseen tilanteeseen, kun haastattelutilanteessa sai kysymyksen, johon ei pystynyt vastaamaan. Myöhemmin hän vastasi kysyjille kymmensivuisella artikkelilla.

● Tiedemiehen todistus

Kesäkuun 26. päivänä vuonna 2000 Yhdysvaltain presidentti **Bill Clinton** piti historiallista tiedotustilaisuutta Valkoisessa talossa. Pääministeri **Tony Blair** oli mukana satelliittiyhteydellä, ja tilaisuus välitettiin ympäri maailmaa. Clinton sanoi, että ihmiskunta oli ottanut tärkeän askeleen uuteen aikakauteen, sillä ensimmäinen luonnos ihmisen genomista, meidän käyttöohjekirjastamme, oli kyetty saamaan valmiiksi.

Presidentti vertasi tätä ihmisen genomikarttaa tutkimusmatkailija **Meriwether Lewisin** presidentti **Thomas Jeffersonin** kaksisataa vuotta aikaisemmin esittelemään karttaan. Clinton jatkoi: ”Ilman mitään epäilystä tämä genomitutkimus on tärkein ja ihmeellinen kartta, joka ihmiskunnalle on koskaan esitelty.” Clintonin puheessa herätti kuitenkin eniten yleistä mielenkiintoa puheen hengellinen osuus. Hän sanoi: ”Tänään me olemme oppineet jotain kielestä, jolla Jumala loi maailman. Olemme kyenneet tavoittamaan entistä enemmän sitä monimutkaisuutta, kauneutta ja ihmeellisyyttä, joka on Jumalan kaikkein suuremoinen ja pyhin lahja.”

Presidentti Clintonin vieressä seisoivat Human Genome Project -hankkeen johtaja, **Francis S. Collins**. Omassa vastauspuheenvuorossaan tämä maailmankuulu lääkäri ja geneetikko jatkoi Clintonin aloittamalla linjalla ja sanoi: ”Tämä on todella onnellinen päivä maailmalle. Se tekee minut nöyräksi, ja olen täynnä hämmäntynyttä pyhyiden tuntoa, kun ymmärrän, että olemme saaneet ensimmäisen pienen välähdyksen omasta käyttöohjeestamme, jonka tähän asti on tuntenut vain Jumala.”

Kuinka on mahdollista, että ihmiskunnan tieteellisten saavutusten merkkipäi-

vänä pidetään tällaisia hengellisiä puheita? Collins on paljastanut, että hän oli mukana työstämässä Clintonin puheita. Mutta miten tiedemaailman huipulta voidaan lausua tällaisia sanoja?

Kerrotaanpa vähän taustaa. Päästyään 16-vuotiana opiskelemaan kemiaa Francis Collins oli tiedemiehen urasta haaveileva agnostikko. Hengelliset asiat eivät olleet koskaan häntä erityisesti kiinnostaneet. Päästyään tohtoriohjelmaan hän kiinnostui myös fysiikasta ja matematiikasta. Hän ihaili fysiikan suuria hengen jättiläisiä ja oli vakuuttunut, että kaikki maailmassa voitaisiin selittää matematiikan ja fysiikan lakien avulla. Vähitellen hän liukui agnostisismista ateismiin ja pyrki haastamaan kaikkia, jotka uskoivat johonkin yliluonnolliseen.

Muutaman vuoden opintojen jälkeen pelkkä matematiikka alkoi sittenkin tuntua liian teoreettiselta. Collins siirsi opintojensa painopistettä biokemian puolelle. dna-tutkimuksessa oli juuri tehty uusia löytöjä ja niin tuo ala imaisi hänet mukaansa. Melkein valmiina tohtorina tuli seuraava elämänmuutos. Tarve tehdä jotain hyödyllistä ihmisten hyväksi sai hänet vaihtamaan alaa, ja hän ryhtyi opiskelemaan lääketiedettä. Siellä hän sai yhdistetyksi aiemmat osaamisensa ja lääkärinä hän voisi paremmin hyödyttää yhteiskuntaa.

Työskennellessään sairaalassa Francis Collins havahtui aivan uudelleen todellisuuteen. Monilla potilailla oli usko, joka näytti antavan heille syvän rauhan ja rohkeuden kohdata vaikeita asioita. Collins kertoo ajatelleensa, että jos kyseessä on vain jokin psykologinen kainalosauva, se on kuitenkin hämmästyttävän vahva. Kerran vakavasti sairas naispotilas kysyi

Collinsilta, mihin tämä uskoo. Nainen oli kertonut, että hän uskoo Jeesukseen. Lääkäri joutui vastaamaan: ”Minä en todellakaan tiedä.” Keskustelu sai Collinsin ensimmäistä kertaa elämässään vakavasti miettimään, voiko hän tiedemiehenä uskoa johonkin, mistä ei ole mitään tieteellistä näyttöä. Hän alkoi ihmetellä, kuinka oli voinut elää tähän asti ajattelematta kysymystä, olisiko Jumala todella olemassa. Vähitellen hänen ateistiset argumenttinsa alkoivat tuntua varsin köykäisiltä.

Aluksi uusi tapa ajatella tuntui pelottavalta. Olenko elämästäni vastuussa jollekulle muulle kuin itselleni, hän mietti. Collins päätti kaiken uhallakin ottaa selvää, onko uskomisen takana järkeviä perusteita. Hän kävi läpi eri uskontojen perusteita, mutta ne eivät tuntuneet rationaalisesti kestävilä. Sitten hän meni puhumaan metodistipapille ja kysyi, onko kristilliselle uskolle järkeviä perusteita. Pappi kuunteli kärsivällisesti ja antoi kyselijän käteen **C. S. Lewisin** kirjan *Mere Christianity* (suomeksi *Ehyt elämä*). Lewisin kirjan syvälliset ja älykkäät pohdinnat vaikuttivat Collinsiin niin, että hän koki oman ateistisen elämäntarkomuksensa olevan kuin kimppu koulupojan todisteluita.

C. S. Lewis, tuo legendaarinen Oxfordin oppinut, tuntui käsittelevän kirjassaan kaikkia niitä kysymyksiä, joita Collins oli pohtinut ja vastaavan niihin järkevällä tavalla. Kun hän vielä havaitsi, että Lewis oli myös entinen ateisti, hän tajusi, että hän kulkee nyt samaa polkua, jota kirjailija oli aikanaan kulkenut. Kaikkein voimakaimmin kristinuskon puolesta puhui se,

että moraalinen laki ja oikean ja väärän taju on ihmiskunnan universaali piirre ja sen täytyy kertoa syvemmästä kuin tämä näkyvä maailma. Tämä älyllinen pohdinta johti Collinsin sisälle kristinuskoon ja sen jälkeen Jeesuksen henkilökohtaiseen tuntemiseen.

Francis S. Collinsin tiedemiehen ura johti moniin huipputehtäviin. Kun hänet yllättäen vuonna 1991 kutsuttiin johtamaan Human Genome Project -hanketta, hän kertoo menneensä pieneen kappeliin rukoilemaan ja pyytämään Jumalalta viisautta, voisiko hän ottaa tehtävän vastaan. En kuullut mitään Jumalan ääntä, hän sanoo, mutta noiden tuntien aikana sisäinen rauha laskeutui päälleni ja päädyin vastaamaan kutsuun myöntävästi.

Tämän edellä kerrotun Collins kertoo kirjassaan *The Language of God – A scientist presents evidence for belief* (2006). Heinäkuussa 2009 presidentti **Barack Obama** nimitti Collinsin National Institutes of Healthin johtoon. Collins johtaa myös perustamaansa BioLogos Foundationia, joka pyrkii edistämään uskon ja tieteen välistä vuorovaikutusta. Hänen kirjansa on ollut bestseller Yhdysvalloissa usean vuoden ajan. Se kertoo selkeästi ja oppineesti, kuinka kristitty tiedemies voi ottaa uskon ja Raamatun vakavasti ja harjoittaa luonnontieteellistä tutkimusta maailman huipputasolla. Kirja on ollut minulle viime aikojen vahvimpia lukelämyksiä, ja saatanpa kertoa siitä jatkossa hiukan lisääkin. •

Seurakuntalainen 25.5.2014
Eero Junkkaala

● Dawkins ja evoluutionteorian perustelut – edistyykö näkemysten välinen keskustelu?

Evoluutiokiistan ehkä kuuluisin keskustelija **Richard Dawkins** ajatutui taannoin kiusalliseen tilanteeseen australialaisen haastatteluryhmän käydessä tekemässä hänestä pienen haastattelun omaan mediaansa (katkelma löytyy myös internetistä). Haastattelun edettyä hyvän matkaa haastattelija kysyy Dawkinsilta yllättäen yksinkertaisen kysymyksen: ”Voitteko antaa yksittäisen esimerkin geenimutaatiosta, joka lisää informaatiota geneettisessä evoluutioprosessissa?” Dawkins on pitkään hiljaa ja pyytää sen jälkeen katkaisemaan haastattelun. Katkelmasta on tullut internet-nuorison suuri suosikki haastateltavan hämmennyksen tähden.

Dawkins ei toki jäänyt kokonaan hiljaiseksi. Asia jäi vaivaamaan häntä, ja hän vastasi kyselijöille myöhemmin kymmen-sivuisella artikkelilla ”Informaation haaste” (löytyy yhä osoitteesta skeptics.com.au; ”The Information Challenge”). Sen huippukohdassa hän toteaa: ”Käytännön vastaus on monimutkainen ja kiistelty.” Vastaus on kiistelty, koska varsinaisen kokeellisen biologian alueella ei – ainakaan Dawkinsin tietämän mukaan – ole selkeitä todisteita siitä, että dna-informaatio voisi kasvaa (ja hänellä jos kellä olisi ollut motivaatio tukeutua siihen). Kaikki tutkimukset joudutaan tietenkin tekemään valmiin dna:n avulla, jolloin sen ei tarvitse enää kasvaa mihinkään. Oletukset kasvusta tulee tehdä hyvin toisenlaisten perusteiden avulla.

Tämä ei ole aivan pieni kysymys. Darwinistinen evoluutioteoria perustuu ytimeltään nimenomaan ajatukseen siitä, että kaikki elollinen maapallolla on kehittynyt suurin piirtein bakteereista alkaen kohti

suurempaa monimuotoisuutta. Sitä tarkoittaa kaikessa yksinkertaisuudessaan ”lajien synty” – kehittymisestäähän tässä on kysymys. Teoreettisessa ja suorastaan filosofisessa mielessä käsitys evoluution progressiivisuudesta on koko teorian perusajatus. Jos evoluutioteoria on yksinkertainen ja selvä, Dawkinsin vastauksen ei siis pitäisi olla kompleksinen eikä kiistelty. Mutta nyt ei olekaan kyse auton moottorista. Tavallinen insinöörimekaniikka ei selitä geeninformaation hämmästyttävää lisääntymistä. Voisiko tästä epävarmuudesta löytyä tie eteenpäin myös erilaisten evoluutiota koskevien näkemysten kohtaamiseksi?

Informaation äärellä

Ensin jokunen huomio itse kohteesta. Jotta voitaisiin puhua dna:n kasvusta, pitäisi osoittaa, että rihmasto kasvaa vähitellen saaden lisää pareja. ”Luonnon” pitäisi tuottaa ensin lyhyempiä pätkiä, jotka jostain syystä kykenevät kopioimaan itseään ja tuottamaan jonkinlaisen elämänmuodon. Tämän informaation pitäisi kasvaa vähitellen aivan jonkin muun prosessin kuin mutaation avulla, koska rihmaston pitäisi pidentyä lähes käsittämättömiin mittoihin. (En ole millään tavalla alan tuntija, mutta käsittääkseni solututkijat pitävät tällaisten muutosten syntymistä varsin epätodennäköisinä – ja näinhän Dawkins itsekin toteaa kirjassaan *Sokea kelloseppä*.)

Koulutiedon perusteella voidaan muistuttaa, että dna on kaksoiskiertainen nukleiinihappo. Jotta mittakaava muistuisi lukijan mieleen, ihmisen yhdessä kromosomissa on yli 200 miljoonaa emäsparia

(ja näiden jaksot muodostavat noin 25 000 geeniä). Sukkulamadon dna:ssa on puolet vähemmän geenejä ja viruksissa usein vain joitain kymmeniä. Keskustelu dna-informaation kasvusta on siten filosofisesti mielekäs ja varsin suuri kysymys. Sanomattakin taitaa olla selvää, että siihen vastaaminen on muille yhtä hankalaa kuin Dawkinsille.

Dawkins itse muistuttaa tuossa artikkelissaan, että nykyään tunnettujen eliöiden ja eläinten ei toki ajatella kehittyneen toisistaan. ”Lähes kaikki evoluutio tapahtui kaukana menneisyydessä, mistä syystä yksityiskohtien tutkiminen on vaikeaa.” Hän myöntää, että ajan pituutta voitaisiin käyttää varsinaisena argumenttina vain silloin, jos ”meillä olisi nähtävillämme menneiden aikojen eläimiä”. Koska näitä ei ole, tutkija joutuu rakentamaan laajan oletuksen ja muodostamaan tieteellisen tarinan, kertomuksen siitä, mitä hänen mukaansa on tapahtunut. Evoluution oletettua ketjua täytyy siten rekonstruoida kuvittelemalla eläimiä (tms. olioita), joita kukaan ei ole nähnyt. Näiltä osin ”tarkka tieteellinen tutkimus”, kuten sitä usein nimitetään, on todellista *science fictiota*.

Tai kenties haastava tilanne onkin syntynyt jonkin aivan toisenlaisen lähtökohdan perusteella. Dawkins jättää tämänkin mahdollisuuden auki. Ehkä suuria muutoksia ei ole edes tapahtunut. Teoriassa voi siis olla jopa niin, että dna-informaation kasvua ei tarvitse lainkaan olettaa. Silloin pitää kuitenkin ajatella, että jokin alkulima on kyennyt kerralla tuottamaan sattumalta 200 miljoonaa emäsparia pitkän, erehtymätöntä informaatiota (eli toimivaa koodia) kantavan dna-kierteen, joka jostain syystä kykenee kopioimaan itsensä. Se, miten mahdollista tuollainen olisi, jää pelkän mielikuvituksen varaan. Itse en uskaltaisi lähteä laskemaan todennäköisyyksiä sille, miten monta ”väärää” vaihtoehtoa 200 miljoonan yksikön järjes-

täminen pitää matemaattisesti sisällään (muistutukseksi vielä lukion tunnilta, että tämä lasketaan n potenssiin k : jos pareja olisi vain kymmenen, vaihtoehtoja olisi monta miljoonaa, joista siis lähes kaikki jollain tavalla vääriä; pelkistä aakkosista taas voidaan teoriassa muodostaa satoja ja miljardeja sanoja; dna:n osalta luku on niin valtaisa, että sille ei ole mitään vertailukohtaa meidän hahmottamassamme maailmassa). Tosiasiaksi kuitenkin jää (johon Dawkins itse myös viittaa artikkelissaan), että valmiin dna:n muuntelu selittäisi paremmin elämän monimuotoisuutta, kuin oletus vähitellen kasvavasta rihmastosta. Tätä voisi kenties nimittää devoluutio-teoriaksi.

Mistä siis kiistellään, kun väitellään evoluutioteoriasta? Yhtenä aiheena voi olla kysymys siitä, kuinka suuren roolin käsitys dna-informaation kasvusta saa teoriassa. Jos se on suuri, teorian hypoteettisuus kasvaa (koska kasvua ei voi todentaa). Jos se taas on pieni, metafyyristen tai vitalististen (”elämänvoima”) teorioiden vahvuus nousee. Tutkijat lienevät yhtä mieltä siitä, että biologien tarjoamat esimerkit informaation ja geenien muutoksista, eli mutaatioista, koskevat valmista dna:ta. Valmiin aineksen pientä muuntelua on helpompi selittää kuin esittää väittämiä kokonaisen rihmaston salaperäisestä kehittämisestä. Dawkins tulee sanoneeksi artikkelissa jopa sen, että ”mutaatio ei lisää todellista informaation sisältöä, vaan toimii pikemminkin päinvastoin”. Dawkins itse ei näytä siis panevan kovinkaan suurta painoa ajatukselle dna-informaation progressiivisesta kasvusta. Onko tämä yllätys?

Empirian ja filosofian suhde

Kuten pääkirjoituksessa jo totesin, varsinainen keskustelu evoluutioteoriasta käydään humanistien ehdoilla. Tämä johtuu

siitä, että periaatteessa kaikki teoretisointi on luonteeltaan filosofiaa. Kun tieteessä tehdään yleistyksiä, kyse on konstruktion rakentamisesta. Se ei tapahdu, eikä voi edes periaatteessa tapahtua pelkkiä koetuloksia tarkastelemalla. Teoriaa luodaan maailmankäsitysten ja aatteiden avulla. Evoluutioteoria ei ole tässä suhteessa poikkeus.

Evoluutioteoriaa tukevien tutkijoiden on siis syytä myöntää, että tehdessään laajaa teoriaa he ovat siirtyneet laboratorioista humanististen tieteiden alueelle. Nyt he käyttävät universaalilauseita ja puhuvat ihmisyyttä koskevista yleistyksistä. Sama asetelma, tosin vain toisesta suunnasta katsoen, koskee evoluutioteoriaa vastustavia kristittyjä. Heidän on hyvä pohtia, minkälaisia ihmisyyttä koskevia lauseita heidän pääsääntöisesti teologinen käsityksensä tuottaa. Keskustelu täytyy tuoda yhteiselle kentälle. Tämän jälkeen voidaan parhaassa tapauksessa päästä arvioimaan näiden kahden näkemyksen välisiä suhteita.

Kokeellisen tieteen ongelma sekä tässä keskustelussa että kaikissa aatteita tai ihmiskuvaa koskevissa debateissa on siinä, että sen ”tieto” koostuu kuvailevista raporteista. Tutkimusten tulee olla (melko) yksinkertaisia ja (miehellään) toistettavia. Jokainen kokeellisen tieteen edustaja, joka haluaa esittää yleistyksiä ja muodostaa teoriaa, törmää tieteenfilosofiseen ongelmaan. Miten muotoilla yleistäviä väittämiä, kun koeputki tarjoaa ainoastaan yksityiskohtia?

Oppikirjavastaus on yksinkertainen: yleistyksiä ei voikaan tehdä pelkän kokeellisen tieteen perusteella. Teoriat muotoillaan yleistävien hypoteesien, intuitiivisten kokonaiskäsitysten ja postuloitujen (empiirisesti perustelemattomien) lauseiden avulla. Oikotietä ei ole. Jokainen, joka haluaa biologian pohjalta sanoa jotain ihmisestä tai ihmisyydestä, tai jopa ihmisen kehittämisestä, joutuu turvautumaan oleuksiin ja intuitioon.

Keskustelun kohteena oleva evoluutioteoria on vain teoria (tosin aika huikea seläinen). Se on väitelauseiden kooste, joka kerää yhteen näkemyksiä geenien toiminnasta, informaation määrästä, ihmisyydestä ja joidenkin mielestä jopa tietoisuudesta ja persoonallisuudesta. Kriittinen keskustelu tästä teoriasta tarkoittaa eri taosoisten väittämien purkamista ja niiden sisältämien oletusten punnitsemista.

Evidenssi vastaan aate

Aiemmin toivoin lisäksi, että keskustelu evoluutioteoriasta voisi löytää enemmän kohtaamispisteitä. Nyt on syytä kysyä, mikä voisi olla kohtaamispiste Dawkinsin mainitseman yksityiskohdan piirissä. Auttaako tämä keskustelu osapuolia lähentymään edes keskustelun avoimuuden osalta?

Dawkins on itse ollut varsin avoin sen suhteen, että käsitystä evoluution progressiivisuudesta ei voi kovinkaan hyvin perustella pelkän tieteellisen evidenssin avulla. Alussa mainittu haastattelijan kysymys on hänelle siis yhä vaikea. Artikkelissa hän toki ilmoittaa varovasti uskovansa, että evoluutio on todennäköisesti ollut ainakin jossain määrin progressiivinen. Samalla hän kuitenkin mainitsee, että hänen kollegansa **Stephen Jay Gould** – jolla oli siis sama tieteellinen data käytettävissään – ei uskonut siihen. Paleontologi Gould tunnetaankin perinteisen evoluutioteorian keskeisenä ei-kristillisenä kriitikkona. Hän oli vakuttunut siitä, että hitaan kehittymisen näkemys on jopa teoreettisesti mahdoton (siksi hän ehdotti nopeiden evoluutiohyppyjen teoriaa; ne hän kuitenkin postuloi eikä edes pyrkinyt selittämään niiden tieteellistä perustaa).

Tällaisen keskustelun avulla voidaan päästä edes hieman valottamaan sitä, miten voimakkaasti maailmankuva vaikuttaa tieteellisiin (tai tieteellisiin)

pidettyihin) väittämiin. Tämän Dawkinskin on nyt myöntänyt – ja tokihan sen on sanonut moni muu ennen häntä. Aate määrää usein teorian lopputuloksen. Vaikka evoluutiota ei voi todistaa kokeellisen biologian keinoin, siihen uskotaan kertomuksena. Sen täytyy monien mielestä olla välttämättä totta, vaikka sille ei ole perusteita. Materialistisen maailmankuvan puitteissa sille ei nimittäin ole kilpailijaa. Miten muutenkaan naturalisti voisi selittää maailman, jos hän ei halua jäädä pelkästään ihmeen äärelle?

Kyseessä on todellakin kuvitteellisen kertomuksen luominen. Jos oletetun kehitysketjun alkupää (esim. bakteeri) ja loppupää (ihminen) ”tunnetaan” tai voidaan ainakin olettaa, itse kehitysketjun noiden kahden välissä täytyy olla jollain tavalla totta. Hämärään jäävää osaa pidetään vain alueena, jonka toivotaan vähitellen selvenvän tieteen edistyessä. Dawkins sanoo artikkelissaan, että pelkkä pituusero ”sukulaistemme” bakteerien dna:n ja meidän rihmastomme välillä antaa olettaa, että kehittymistä on tapahtunut. Mutta seuraavassa lauseessa hän myöntää, että tutkijat eivät ole lainkaan samaa mieltä siitä, voidaanko tuollaista kehityskulkua osoittaa. Ja kriitikoista edellä mainittu Gould oli varma siitä, että sitä ei pystytä osoittamaan.

Vastakkain on siten kaksi kertomusta. Lisäksi ne ovat kiinnostavalla tavalla sidoksissa toisiinsa. Jos materialistinen käsitys dna-rihmaston synnystä ei pidä paikkaansa, vaihtoehtona on jokin ihmeenomainen selitys. 200 miljoonaa emäsparia on käsityskyvyn rajoja koetteleva määrä. Tästä seuraa, että evolutiionistin argumentti on tyypiltään saman kaltainen kuin luomisuskoksen ihmisen argumentti (kannattipa hän sitten kreationismia tai älykästä suunnitelmaa). Molemmat ovat yhtä mieltä siitä, että nykyään biologian todentama monimutkainen ja suorastaan ihmeellinen dna-rakenne,

joka pitää yllä elämää itseään, on syntynyt tavalla, jonka luonne on tutkijan tavoittamattomissa. Biologia ei siis ole se perusta, jonka avulla materialismia (tai uskontoa) voidaan perustella, vaan materialismi (tai uskonto) on se perusta, jonka avulla perustellaan evoluutioteoriaa.

Tässä vaiheessa on syytä huomauttaa, että allekirjoittaneella ei ole selvää kantaa evoluutioteorian puolesta tai sitä vastaan. En muista koskaan ajatelleeni, että biologiaa koskeva teoria uhkaisi teologista tai uskonnollista käsitystäni todellisuudesta. Ainoa toiveeni on se, että keskustelua tieteellisistä teorioista käytäisiin hermeuttisesti kestäväällä tavalla. Mikäli biologian alueella olisi johdonmukainen selitys elämän monimuotoisuudelle, minulla ei olisi mitään sitä vastaan. Evoluutioteorian ongelmaksi vain on muodostunut se, että juuri teorian avainkohta, väite progressiivisesta ”kehittymisestä”, on akateemisesti perustelematon.

Aatehistorian näkökulmasta tästä seuraa mielenkiintoinen asetelma. Kehityso pillinen tulkinta ihmissuvun synnystä on akateemisessa mielessä aivan saman kaltainen väittäjä, kuin kreationistinen tai älykkään suunnitelman mukainen näkemys. Jokin ihmeenomainen ja järjen ylittävä tapahtuma tai voima on muinoin saanut aikaan itseään kopioivan, käsitämättömän pitkän ja monimutkaisesti toimivan geeni-informaation. Argumentaation rakennetta ajatellen ei ole mitään eroa edes sillä, väittääkö biologi ihmisen dna:n syntyneen lähes valmiina, ja sillä, väittääkö kreationisti Jumalan luoneen valmiin dna:n. Siksi selityksen valinta johtuu henkilökohtaisista syistä, ei tieteellisen evidenssin painosta.

On aivan ymmärrettävää, että aatteellinen materialisti ei halua omaksua maailmanselitykseensä mitään yliluonnollista tekijää. Siksi hän rakentaa kokonaiskäsityksensä täyttämällä tutkimuksen aukot ja

olettaa lähes mahdottomalta näyttävän ”lajien” synnyn tapahtuneen joka tapauksessa niiden fragmentaaristen elementtien puitteissa, joista osa nyt näyttäytyy tutkijalle hänen kokeissaan. Samalla on huomattava, että omasta alastaan innostunut kristitty biologi tai fyysikko voi tehdä aivan vastaavat johtopäätökset ja olettaa elämän kirjon syntyneen elämän rakennusaineista luontaisella tavalla. Vastaavasti on kuitenkin yhtä ymmärrettävää, jos kristitty biologi tai alan harrastaja haluaa nähdä geeni-informaation synnyn Jumalan työnä. Hänellä on tähän näkemukseensä jopa ”tieteellisessä” (eli teoriamuodostuksen) mielessä aivan yhtä hyvät perusteet kuin muillakin.

Kertomusten välinen kiista

Loppukevennykseksi on todettava, että ylämainitussa artikkelissaan Dawkins päätyy lopulta kommentoimaan uskovien vastustajiensa näkemyksiä. Hän toteaa, että vaikka dna-informaation kasvusta on vaikea löytää todisteita, juuri älykkäistä suunnitelmasta puhuvat kristityt ihmiset ovat vakaasti sen kannalla! ”Jopa siinä tapauksessa, että informaatio tulee Jumalalta, ja nimenomaan jos se tulee häneltä, sen pitäisi ehdottomasti kasvaa.” Tämä on ainakin jossain mielessä totta. Tuohon selitykseen kuulunee (ainakin jossain sen versiossa) ajatus siitä, että juuri jumalallinen luomisvoima saa aikaan ”älykkään” koodin. Dawkins hakee huumorin kautta puolivahingossa varsin tärkeätä yksityiskohtaa. Jos Jumala saa aikaan informaation kasvun, myös materialistisen tutkijan pitäisi kyetä selvittämään, minkälaisen ”tekniikan” avulla hän saa sen aikaan.

Mutta juuri kun tie eteenpäin näyttäisi avautuvan, realiteetit pudottavat keskustelijat takaisin edellä mainittuun vastakkainasetteluun. Mitään kausaalista selitystä informaation kasvulle ei voida

antaa, koska kaiken oletetaan tapahtuneen – kuten Dawkins sanoi – ”kaukana menneisyydessä”. Selittäjät voivat ainoastaan rakentaa kertomuksia siitä, miten kehitys on oletettavasti tapahtunut. Evoluutiota puolustavien ja vastustavien ihmisten kohtaamista saattaisi helpottaa sen yksityiskohdan toteaminen, että varsinaisesta kehittymisen ajatuksesta kaikki joutuvat puhumaan käyttämällä sanoja ”mahdollisesti”, ”kenties” ja ”ehkä”. Materialisteilla ei ole tieteellistä tietoa siitä, miten elämä tai lajit ovat syntyneet – eikä uskovilla ole tieteellistä tietoa siitä, miten Jumala on luonut maailman.

Tosin näiden huomioiden esittämisen jälkeen joudumme toteamaan, että uskonnollisessa keskustelussa vastakkain ovat yleensä materialismi ja kristinusko. Jos joku ei halua uskoa ylipäätään Jumalan luomaan todellisuuteen (saati Jumalan puhutteluun), hän pyrkii selittämään todellisuuden joka tapauksessa toisin, kuin uskovat. On syytä muistaa **Nietzschen** vanha lausuma: jos joku pystyisi osoittamaan hänelle Jumalan olemassaolon, hän vielä suuremmalla syyllä hylkäisi tämän. Keskustelu evoluutioteorian merkittävyydestä katkeaa usein siihen, että uskonnollinen ratkaisu ei ole ihmisille enää vaihtoehto.

Tässä yhteydessä on samalla hieman kommentoitava eräitä suomalaisessa ideologisessa keskustelussa esitettyjä väitteitä. Jotkut luonnontieteiden edustajat toistelevat yhä vieläkin, että tieteellisessä keskustelussa ei saa käyttää uskonnollista perustetta. ”Jumala ei kuulu yliopistolle.” Tuollainen väite on kuitenkin hölynpölyä. Jumala on aina ollut yliopistolla. Koko idealistinen perinne antiikin Kreikasta **Hegeliin** ja hänen seuraajiinsa on edellyttänyt jonkin jumaluuden olemassaolon. **Immanuel Kant** teki Jumalasta (tosin universaalissa mielessä) suorastaan etiikan teorian pätevyuden

ainoa takaajan. Myös moni alkuvaiheen luonnontieteilijä on olettanut maailman olevan Jumalan luoman ja luonnon järjestyksen heijastavan tätä todellisuutta. Oltiin naurettavaa väittää, että nämä tieteen suuntaukset tai koulukunnat eivät kuuluisi akateemiseen maailmaan. Siltä osin, kuin yllä mainittu Dawkins kuuluu kieltäjien joukkoon, hän vain toistaa positivismin kuolleen kertomuksen.

Aukkojen jumalista

Lopuksi voidaan todeta, että evoluutiokeskustelu ajautunee konfliktiin eniten siinä vaikeassa kohdassa, jossa ihmistä ollaan muuttamassa eläimeksi. Tässäkin kaksi erilaista kertomusta törmäävät. Siinä mielessä mikään ei ole muuttunut Darwinin ajoista. Häntähän kuvattiin pilapiirroksissa apinaksi. Monille keskustelijoille kyse ei ole dna:n pituudesta tai mutaation luonteesta. Kyse on siitä, onko ihminen luotu Jumalan kuvaksi vai ei. Toisin sanoen, kun pitäisi keskustella biologisesta teoriasta, keskustellaankin ihmisyyden luonteesta. Luonnontieteiden edustajat ovat siirtyneet täysin humanistien kentälle. Tämäkin väittely on yleensä tuomittu epäonnistumaan.

Ehkä ainoa päämäärä, johon Dawkinsin tekemän keskustelunavauksen avulla voidaan pyrkiä, on turhien keppihevosten kaataminen. **John Lennox** on huomauttanut, että antiikin uskontojen jumaluudet toimivat yleensä ”aukkojen jumalina”. Niiden avulla selitettiin salamojen kaltaisia ilmiöitä, joita sen ajan tiede ja todellisuudentulkinta ei kyennyt muuten selittämään. Kristinuskon Jumala on Lennoxin mukaan tällaisen yläpuolella, koska hän on kaiken Luoja. Sen sijaan evoluutioteoriasta näyttää joillekin valistuneille ihmisille tulleen ”aukkojen jumala”, jonka avulla pohtijat selittävät muutoin käsittämättömän ihmeellistä luontoa.

Samalla haluan huomauttaa, että tiettyjen Dawkinsin ajatusten pohdiskelu tässä katsauksessa sivuaa vain yhtä siivua laajasta evoluutiokeskustelusta. Ymmärän hyvin niitä (kristittyjä) keskustelijoita, jotka haluavat aivan periaatteen tasolla jättää avoimen tilan tieteen tekijöille, edustivatpa nämä mitä kantaa tahansa. Esimerkiksi keskusteltaessa maapallon iästä monet korostavat sitä, että geologien käsitykset Telluksen vähittäisestä kivettymisestä ovat aivan mielekkäitä. Näin ajattelen itsekin. Maapallon ikää koskeva debatti on kuitenkin hyvin toisenlainen kuin keskustelu elämän synnystä ja evoluutiosta. Maapallo näyttää vanhalta. Siksi geologien näkemykset ovat hyvin perusteltuja. Biologien ongelma on, että elämä näyttää luodulta. Perusasetelma on satumalta syntyneitä evoluutiota vastaan. Elollinen luonto näyttää hyvin suunnitelmalliselta ja tarkoituksenmukaiselta. Juuri tähän tieteenkin suunnittelu-argumentin käyttäjät vetoavat. Biologia tieteenä ei kykene selittämään elämän syntyä tai jatkumista, joka on koko ajan käynnissä monien fysiikan lainalaisuuksien vastaisesti (mihin puolestaan vitalistit vetoavat). Eri evoluutiokeskustelun aiheet poikkeavat siten toisistaan – ja sen myös Dawkins on todennut. Siitä huolimatta tieteen täysi vapaus suodaan tieteenkin myös biologeille.

Olenaiseksi kysymykseksi jää, päästäänkö keskustelussa koskaan luutuneista asetelmista eteenpäin. Eri näkemysten välinen keskustelu voi edistyä vain silloin, jos keskustelijat suostuvat avaamaan näkemyksensä premissejä ja niitä periaatteita, joiden avulla yleistyksen tehdään. Vasta silloin maailmankuvat asettuvat todellisesti toisiaan vastaan, ja silloin päästään yksimielisyyteen edes siitä, mistä ollaan eri mieltä. ●

Timo Eskola

KÄSI RAAMATULLA SUOMEN RAAMATTUOPISTO 75 V.

**HENGELLISET
SYVENTYMISPÄIVÄT
HELSINGISSÄ
28.-31.8.2014**

Torstai 28.8.

Temppeli aukion kirkossa

18-19.15 Sisälle Sanaan

Seppo Häkkinen ja Marja-Kaarina Marttila. Musiikki: Papas no Mamas, joht. Juha Vintturi.

19.30 Ristin alla

Lauri Vartiainen ja haastateltavana Hilikka Hares. Musiikki: Papas no Mamas, joht. Juha Vintturi.

Perjantai 29.8.

Temppeli aukion kirkossa

18-19.15 Lohdituksen Jumala

Juha Vähäsarja ja Anneli Montonen. Musiikki: Hannu Kiiski, sello & Veisu Ensemble, joht. Auroora Kiiski.

19.30 Kutsu seuraamaan

Pekka Heiskanen ja haastateltavana kristityksi kääntynyt. Musiikki: Hannu Kiiski, sello & Veisu Ensemble, joht. Auroora Kiiski.

19-21 Nuorten ja nuorten aikuisten ilta Cygnaeuksen koululla. Musiikkia, Raamattua ja rukousta, mm. Pro Fide, nuorisotyön tiimi ja musalinjalaisia.

Lauantai 30.8.

Johanneksen kirkossa

10-10.45 Raamattukannesta kanteen
Jukka Norvanto

11-12.30 Lupauksen maa ja lupauksen kansa Israel-tilaisuus

Seppo Norjanen ja Hanna Lindberg. Musiikki: Lauluryhmä Avadim.

13.30-14.45

Yhden kirjan opisto

Uusien työntekijöiden työhön siunaaminen. Koskettavin muistoni Raamattuopistoajaltani Olavi Peltola, Liisi Jokiranta, Ritva Olkkola-Pääkkönen, Pentti Waris ja Marjaana Kotilainen. Musiikki: Raamattuopiston musiikkilinnan folk-yhtye.

14.45-15.30 Suomen Raamattuopiston Ystävät ry:n vuosikokous

15.30-17 Pääjuhla Käsi Raamatulla

Tapio Luoma, Timo Junkkaala. Musiikki: SRO Musalinja Kollektiivi. Draama: Välähdyksiä Urho Muroman elämästä, ohjaus Arto Myllärinen.

18-20 Viisikielisen ja evankeliumin juhla

Keijo Rainerma. Musiikki: Pertti Kallio ja Ilmajoen Tuomaskuoro, joht. Heini Kataja-Kantola.

20.30-22 Jatkot nuorille ja nuorille aikuisille Cygnaeuksen koululla. Musiikkia ja yhdessäoloa entisten musalinjalaisen johdolla.

Sunnuntai 31.8.

Johanneksen kirkossa

10-11.45 Juhlajumalanpalvelus. Puhu, jotta näen sinut!

Saarna Raimo Mäkelä. Musiikki: Haava-trio.

14.30-16 Ulos Sanan kanssa Lähetyshuila

Pekka Mäkipää. Nimikko-lähetien tervehdyksiä kuvin ja sanoin. Musiikki: Haava-trio.

Seminaarit Cygnaeuksen koululla la klo 11-12.30 ja su klo 12.45-14.15.

Puheet ja seminaarit cd-äänitteinä kirjamyyntipisteistä ja Perussanomien verkkokoupasti www.perussanoma.fi.

Sielunhoito- ja esirukouspalvelu.

Alle 7-vuotiaille lastenhoito ja omaa ohjelmaa koko tapah-tuman ajan. **7-14-vuotiaille** omaa ohjelmaa lauantaina Cygnaeuksen koululla.

Radio Dei

Suora lähetys syventymispäiviltä la klo 10-20 ja su klo 10-11.

Lisätiedot

www.sro.fi/hsp
Suomen Raamattuopisto,
info@sro.fi, p. 09 512 3910.

Järjestäjät: Helsingin tuomiokirkkoseurakunta, Töölön seurakunta ja Suomen Raamattuopisto.

Kirjat

Tässä numerossa arvioidaan seuraavat kirjat:

- 233 | Francis S. Collins:** *The Language of God – A scientist presents evidence for belief* (Eero Junkkaala)
- 235 | John C. Lennox:** *Tähtäimessä Jumala. Miksi uusateistit osuvat harhaan?* (Timo Junkkaala)
- 236 | Esko Valtaoja:** *Kaiken käsikirja* (Timo Junkkaala)
- 241 | Olli-Pekka Vainio & Katleena Korteso:** *Diktaattorin käsikirja* (Lauri Kemppainen)
- 242 | Tv-sarja** *The Bible dvd-julkaisuna* (Markus Korri)

● Huippututkija haastaa ottamaan todesta sekä uskon että tieteen

Francis S. Collins: *The Language of God – A scientist presents evidence for belief.* Free Press 2006. 305 sivua.

Human Genome Project -hankkeen johtaja **Francis S. Collins** kertoo Yhdysvalloissa bestselleriksi tullessaan, kuinka hänestä, entisestä ateistista, tuli Jeesukseen uskova kristitty. Kerron tämän toisaalla tässä lehdessä olevassa katsausosaston artikkelissa. Tässä esittelen kirjan muuta sisältöä.

Collinsin kirjan pääviesti on, että tiedemies voi uskoa Raamatun Jumalaan ja että luonnontiedettä ja kristinuskoa ei pidä asettaa vastakkain. Nuorena kirjoittaja piti näitä yhteen sovittamattomina, mutta löydettyään uskon Kristukseen hänelle avautui aivan uusi näkökulma asioihin. Samalla hän huomasi, että hyvin monet tiedemiehet ovat kristittyjä eivätkä he näe mitään ongelmaa uskonsa ja tieteen harjoittamisen välillä. Häneen vaikuttivat paljon **C. S. Lewisin** kirjat ja myös **Alister McGrath** oli yksi tien näyttäjä. Toisaalta Yhdysvalloissa yhä enemmän palstatilaa saivat sekä uusateistiset että luonnontieteitä vastustavat kreationistiset piirit.

Collinsin kirja on kansanomaisesti kirjoitettu katsaus tieteen ja uskon rajapintoihin. Kirjoittaja itse vakuuttui ensin Jumalan olemassaolosta oivallettuaan, kuinka moraalinen laki on kirjoitettu jokaisen ihmisen sydämeen ja kaikissa uskonnoissa ja niiden ulkopuolella ihmisillä on samantapainen käsitys hyvästä ja pahasta. Ensimmäisessä osassa hän pohtii ylipäätään uskomisen mielekkyyttä ja pitää ateismia heikkona vastauksena tällaisiin kysymyksiin.

Toisessa osassa Collins kirjoittaa universumin alusta. Tiede on varsin hyvin kyennyt selittämään ns. alkuräjähdyksen ja myös avaruuden valtavia mittasuhteita. Mutta mistä kaikki lopulta sai alkunsa, on täysin selvittämätön mysteeri. Kirjoittaja lainaa astrofysikko **Robert Jastrowia**: ”Tällä hetkellä näyttää siltä, että tiede ei koskaan kykene nostamaan verhoa luomisen mysteerin edestä. Pelkästään järjen voimaan luottavan tiedemiehen tutkimukset päättyvät kuin pahaan uneen. Hän on kiivennyt tietämättömyyden vuorilla ja on ollut saavuttamaisillaan kaikkein korkeimmat huiput. Kun hän lopulta kurtistaa viimeisen kallion kumpareen taakse, häntä tervehtii joukko teologeja, jotka ovat istuneet siellä satoja vuosia.”

Maaikankaikkeuden tieteellinen tutkimus on edennyt huimin askelin ja tuottaa suunnattomasti arvokasta tietoa. Samalla siihen sisältyy monia ratkaisemattomia kysymyksiä. Silti kaikki siinä viittaa siihen, että jollain salatulla tavalla universumin ”on täytynyt tietää, että me olemme tulossa”. Tiede ei voi tällä tiellä ratkaista kysymystä Jumalan olemassaolosta, mutta se silti puhuu tällaisen todennäköisyyden puolesta.

Meidän maapallomme ikä on 4,55 miljardia vuotta, ja tällä hetkellä arvioitu virhemarginaali ajoituksessa on noin yksi prosentti. Kaikki aikalaskelmat viittaavat tähän. Miten sen sijaan elämä täällä syntyi, sitä ei toistaiseksi tiedetä. **Darwinin** vallankumouksellinen löytö on uusien tutkimustenkin valossa paras selitys elämän myöhemmälle kehitykselle. ”Kukaan vakavasti otettava biologi ei epäile evoluutioteoriaa elämän hämmästyttävän moninaisuuden selittäjänä”, Collins

kirjoittaa. Sekä fossiiliaineisto että jatkuvasti huikealla vauhdilla kehittyvä dna-tutkimus puhuvat tämän puolesta. Vaikka evoluutio ilman muuta on totta, se ei kerro vielä mitään sen tekijästä. Meille jotka uskomme Jumalaan, tämän tutkiminen on Collinsin mukaan jatkuvan ihmettelyn ja ylistyksen aihe. Ihmiskunnan ensimmäisen geenikartan tekijänä kirjoittajalla on melkoinen asiantuntemus tämän sanomiseen. Joidenkin esiin nostamaa makroevoluution ja mikroevoluution erottelua Collins pitää täysin keinotekoisena.

Kysymys ihmisen alkuperästä on tässä käytävän keskustelun vaikeimpia. Biologisesti ihmisten ja eläinten yhteinen alkuperä on täysin kiistaton. Pohtiessaan tätä kysymystä Collins kirjoittaa, että ateistit nauravat kristityille, koska ihminen on pelkästään mutaatioiden ja luonnonvalinnan seurausta. Kuka tähän Jumalaa tarvitsee, he kysyvät. Collins vastaa: ”Minä tarvitsen.” Vaikka tiedämme ihmisen ja simpanssin olevan dna-tasolla 96-prosenttisesti identtisiä, se ei kerro, mitä merkitsee olla ihminen. Pelkkä dna-tutkimus ei tule koskaan ratkaisemaan kysymystä esimerkiksi sellaisista asioista kuin ihmiskunnan yhteinen moraalinen laki ja kaipausta Jumalan puoleen.

Collins pohtii jonkin verran Raamatun luomiskertomuksia ja toteaa, että ne antavat perustavan tiedon ihmisen luomisesta, mutta eivät pyri olemaan luonnontieteellisiä selityksiä. Jo Ensimmäisen Mooseksen kirjan kahden alkuluvun väliset erot kertovat tämän. Galilein ajasta alkaen on ollut pakko todeta, että vain luontoa tutkimalla ymmärrämme luonnon ihmeellisyyksiä ja että tiede on Jumalan lahja ihmiskunnalle. Kirjoittaa lainaa Augustinukselta tähän liittyviä hyviä ajatuksia.

Kirjan 7. pääluvussa Collins ottaa kantaa ateismiin ja agnostisismiin, 8. luvussa kreationismiin ja 9. luvussa ns. älykkään

suunnitelman (Intelligent Design, ID) teoriaan. 10. luvussa hän esittelee oman kantansa, jota voidaan kutsua paremman puutteessa teistiseksi evoluutioksi. Hän itse on keksinyt näkemykselleen uuden nimen BioLogos, jossa yhdistyvät biologia ja Logos Raamatun keskeisenä, Jeesukseen viittaavana käsitteenä. Kirjan viimeisen luvun otsikko on Totuuden etsijöitä.

Collins ymmärtää kreationisteja, jotka pelätessään liberaaliteologiaa ja Raamatun arvovalian murenemistä tarttuvat ajatukseen sellaisesta luomistyöstä, joka ohittaisi kaiken tieteellisen todistusaineiston. Samalla hän suree sitä, että tällä tavalla suljetaan silmät tosiasioilta ja totuuden etsimiseltä, eikä tällaista voi pitää kristinuskon mukaisena asenteena. Jos nuoren maan kreationismi olisi totta, se merkitsisi fysiikan, kemian, kosmologian, geologian ja biologian täydellistä romuttamista.

Vaikka ID esiintyy tieteellisenä teoriانا, se Collinsin mukaan epäonnistuu täydellisesti pyrkiessään olemaan osa tiedemaailmaa. Se operoi lähinnä seikoilla, joita emme vielä tunne, ja pitää näitä osoituksena Jumalan sellaisesta luomistyöstä, joka ei sovi normaalin kehitysajatuksen puitteisiin. Tässä on kaksi suurta ongelmaa. Ensinnäkin moniin tällaisiin ongelmiin todellisuudessa löytyy selityksiä, ja toiseksi tällöin Jumalasta tulee vain ”aukkojen Jumala”. Kun tiede kehittyyssään täyttää aukkoja, Jumalan reviiiri kapenee. Tämän osion Collins päättää sanomalla, että ”Raamatun Jumala on myös genomien Jumala. Häntä voidaan palvoa sekä katedraalissa että laboratoriossa. Hänen luomistyönsä on majesteettillinen, valtava, monimutkainen ja kaunis, eikä se voi olla ristiriidassa itsensä kanssa. Vain me epätäydelliset ihmiset voimme saada aikaan kiistoja sitä tutkiessamme. Me myös olemme ainoita, jotka voisimme ratkaista ne.”

Kirjansa viimeisessä varsinaisessa luvussa Collins palaa henkilökohtaisiin kokemuksiinsa totuuden etsijänä. Hän kertoo, kuinka hän vasta kristinuskon perusasioihin tutustuttuaan tajusi olevan syntinen. Ainoa vastaus tähän löytyi Jeesuksessa Kristuksessa. Hän haastaa tiedemaailman avautumaan uskon todellisuudelle ja kristityt ottamaan tieteellisen tutkimuksen vastaan Jumalan suurena lahjana.

Kirjassa on lopuksi liitteeksi merkitty luku, jossa kirjoittaja pohtii luonnon-

tieteen moraalisia ja eettisiä kysymyksiä, esimerkiksi geenimanipulaatiota ja kysymystä siitä, milloin ihmiselämä alkaa. Minulle kirja oli suuri lukuelämys, ja toivon, että se saataisiin myös suomalaisten lukijoiden käsiin. Se on maailman huijulla olevan tiedemiehen selkeä ja rohkea uskontunnustus. Samalla se on tärkeä puheenvuoro siihen meilläkin käytävään keskusteluun, jossa pohditaan luomiskuskon ja tieteellisen maailmankuvan välistä suhdetta. •

Eero Junkkaala

● Matemaatikko haastaa uusateistit

John C. Lennox: *Tähtäimessä Jumala. Miksi uusateistit osuvat harhaan?* Alkuteos 2011 *Gunning for God. Why the new atheists are missing the target?* Uusi tie 2014. 280 sivua.

Uusi tie on julkaissut viime vuosina useita apologeettisia kirjoja. **Tapio Puolimatkan** perusteellisten teosten jatkoksi ilmestyi vuosi sitten **William Lane Craigin** *Valveilla*. Oxfordin yliopiston matematiikan professorin **John C. Lennoxin** kirja täydentää hyvin tuota sarjaa. Kansanlähetyksen ja Ylioppilaslähetyksen vieraana keväällä Suomessakin käynyt Lennox on käynyt useita debatteja ateistien kanssa. Tämä kirja on tulos noista keskusteluista.

Lennox käy läpi kaikki keskeisimmät uusateistien väitteet ja vastaa niihin. Kirja on kansanomainen ja poleeminen, hiukan provosoivakin, mutta juuri sellaisena otteessaan pitävä. Asian harrastajille kirja ei ehkä anna paljon uutta, mutta se kokoaa kohta kohdalta iskevällä tavalla ne keskeiset seikat, joilla uusateismille voidaan vastata ja joilla se tulee haastaa.

Kun Lennoxilta pyydettiin vastausta **Hawkingin** lausumaan ”Taivas on satu sellaisia ihmisiä varten, jotka pelkäävät pimeää”, hän totesi: ”Ateismi on satu sellaisia ihmisiä varten, jotka pelkäävät valoa.” Kirjassa on useita muitakin sattuvia sanontoja ja hyviä lainauksia. Lennox ottaa esiin mm. **Bertrand Russelin** klassiset ateistiset väitteet, ”Uskonto on pelon synnyttämä sairaus, ihmisrodun mittamattoman kärsimyksen lähde”, ”Ei ole tarpeeksi todisteita, Jumala, ei tarpeeksi todisteita”, ”On hyvin kyseenalaista, oliko Kristus koskaan edes olemassa” ja vastaa niihin samalla mitalla.

Uusateisteista Lennox mainitsee kaikki tunnetuimmat **Dawkinsista Hitchensiin, Harrisin, Dennettiin** ja kommentoi kutakin vuorollaan, mutta menee myös heidän taakseen aina valistukseen saakka. Tuolla matkalla hän käsittelee perusteellisesti **David Humen** filosofiaa ja mm. osoittaa, kuinka ei vain **Stalinin** ja **Maon** vaan myös **Hitlerin** maailmankatsomus oli selvästi kristinuskon vastainen. Hitlerin mukaan kristinuskon oli ”raskain isku, joka koskaan on kohdistunut

ihmiskuntaan”. Hitler seurasi **Nietzscheä**, joka kutsui kristinuskoa kiroukseksi ja suureksi sisäiseksi turmelukseksi.

Lennoxin mukaan uusateismin nousun takana ovat 11.9.2001 tapahtumat. Kaksoistorneja vastaan tehty hyökkäys otettiin aseeksi taistelussa uskontoja vastaan. Tehtäväksi tuli vapauttaa maailma uskontojen pitkästä painajaisesta.

Lennox kyseenalaistaa ateistien historiantulkinnan. Tässä hän tukeutuu mm. **David Bentley Hartin** hienoon kirjaan *Ateismin harhat*. Kliseiset käsitykset siitä, kuinka kristinuskon olisi tukahduttanut tieteen kehityksen ja saanut monenlaista muutakin pahaa aikaan, joutuvat tässä käsittelyssä väistymään. Vahvojen perusteiden tulee osoitettua kristinuskon hyvät vaikutukset ja mm. se, että erityisesti protestanttinen kristinuskon loi pohjan ja antoi edellytykset luonnontieteen kehitykselle. Samalla valistusajankaa seurannut kristinuskon vastainen ns. järjen voitto tulee uuteen valoon, kun sitä katsotaan 1900-luvun verisen vuosisadan taustaa vasten.

Lennox ei hyväksy uskon ja tiedon välille tehtyä jyrkkää rajaa. Hän lähtee siitä klassisesta määrittelystä, että tieto on perusteltu uskomus. ”Tieteenvastainen asennoituminen ei sovi lainkaan raamatulliseen todellisuuden käsitykseen, ja vastustan sitä yhtä kiivaasti kuin uusateistitkin.” Vaikkei ole teologi, Lennox käsittelee

hyvin myös sellaisia kysymyksiä kuin evankeliumeiden luotettavuutta ja ylösnousemususkon perusteita.

Lennox lankeaa valitettavasti paikoin samaan, kuin mistä hän arvostelee uusateisteja. Hänen retoriikassaan on vastapuolta halventavia ja pilkkaavia piirteitä, jotka karsimalla hänen viestinsä olisi ollut vielä vakuuttavampi. Uusateistien ajattelussa on varmaan surkukupaisia piirteitä ja epäloogisuuksia, jotka on syytä osoittaa, mutta kunnioitus keskustelukumppania kohtaan johtaisi kuitenkin parempaan tulokseen. Kysymysmerkkejä kirjan laitaan syntyi myös kohdassa, jossa kirjoittaja voimakkain ilmaisuin asettuu vastustamaan lapsikastetta. Kustantaja olisi voinut siihen lisätä alaviitteen, ettei kirja tältä osin edusta kustantajan ja sen taustayhteisön näkemystä.

Lennoxin kirja on joka tapauksessa tarpeellinen väline siinä suuressa ideologisessa taistelussa, johon olemme joutuneet. Kristinuskon vastaan hyökätään nyt sekä peitetympin että aivan avoimesti. Olemme ilmeisesti suuremmissa maailmankatsomuksellisissa murroksissa kuin vuosisatoihin. Tiedämme jotain siitä, mitä kristinuskon on saanut aikaan. Olemme nähneet myös ateististen aatteiden seurauksia. Mutta olemmeko oppineet mitään? •

Timo Junkkaala

● Avaruustähtitieteilijän kannatustoja

Esko Valtaoja: *Kaiken käsikirja*. Ursa 2012. 222 sivua.

Pari vuotta sitten ilmestynyt kirja ja sen alaotsikko *Mitä jokaisen tulisi tietää tuo mieleen erään toisen kirjan kannessa olevan kysymyksen*: Eikö olisi surullista viet-

tää tämä ainutlaatuinen elämä saamatta koskaan selville, mistä oikein oli kysymys?

Avaruustähtitieteen professori **Esko Valtaoja** astuu tässä kirjassa oman luonnontieteellisen osaamisalueensa ulkopuolelle. Ensimmäisissä luvuissa painopiste

on luonnontieteissä, mutta myöhemmissä osissa käsitellään myös historiaa, moraalialia ja uskon ja tiedon suhdetta. Vaikkei kirja siis tietenkään ole *kaiken* käsikirja, se ottaa kantaa moneen ns. perimmäiseen kysymykseen. Kirja on siis paitsi luonnontiedettä myös filosofiaa, ehkä lopulta enemmän jälkimmäistä.

Valtaoja myöntää, että ”olemassaolon suuret peruskysymykset ovat hyvin helpoja esittää, mutta hyvin vaikeita, elleivät mahdottomia, vastata”. Mutta se ei estä häntä yrittämästä. Vaikka filosofia tuntuu seilaavan turhan ja mahdottoman välissä – se alkaa, kuten **Russell** sanoi, ”jostain niin yksinkertaisesta, ettei sen sanominen tunnu tarpeelliselta, ja lopettaa johonkin niin paradoksaalisesta, ettei kukaan usko sitä” – Valtaojan päätä ei palele. Hän vetää mutkat suoriksi: Elämä on pohjimmaltaan kemiaa, ja kemia sähkömagneettisia vuorovaikutuksia. On vain kaksi luotettavaa teoriaa maailmasta, kvanttifysiikka ja suhteellisuusteoria. Yhtäältä hän sanoo, että oletamme, että kaikki maailman tapahtumat ovat selitettävissä noiden kahden avulla. Ne ovat kuulemma toimineet hyvin kaikkialla, mihin niitä on sovellettu. Toisaalta hän jatkaa, etteivät ne ole puheväleissä keskenään ja ettemme voi tietää, ovatko ne lopullisia tai edes oikeita. Ylimitoitettu itsetunto ja todellinen nöyryys vuorottelevat tässä kirjassa.

Kvanttifysiikka on yhtäältä Valtaojan mukaan käsittämättömän tarkka malli todellisuudesta, mutta toisaalta sekin on loppujen lopuksi ”tyhjän päälle rakennettu teoria”. Niinpä hän päätyy toteamaan, että ”loppujen lopuksi niin kvanttifysiikka kuin suhteellisuusteoriakin ovat vain kuvauksia todellisuudesta”. Lukijan on vaikea pidätellä pettymystä. Niinpä niin. Luonnontiede ei selitä mitään vaan kuvaa. Kun **Newtonille** sanottiin, ettei hänen teorian sa tarkoita tai kerro oikeastaan mitään, hän vastasi: ”Se kertoo, miten kappale liikkuu.

Sen pitäisi riittää. Olen kertonut, miten se liikkuu, en miksi.” Mutta Newton erosi Valtaojasta siinä, että hän tiesi vastauksen myös jälkimmäiseen kysymykseen.

Monet Valtaojan ilmaisut ovat kiehtovia. Newtonia hän sanoo kenties kaikkien aikojen suurimmaksi neroksi. Kesti parisataa vuotta ennen kuin kaukoputkilla saatettiin vahvistaa, että ”kaukaiset tähtiparit kieppuivat piiritanssia Newtonin vetovoimalakia noudattaen ja vieläkin pitempään, ennen kuin **Einstein** osoitti, että itse koko maailmankaikkeuskin tottelee Newtonia”. Mutta sitä Valtaoja ei sano, että Newton oli hurskas kristitty, jonka sanotaan käyttäneen enemmän aikaa Raamatun kuin luonnon tutkimiseen.

Tosin kysymys Jumalasta ei jätä Valtaojaakaan rauhaan. Jo kirjan alussa hän sanoo, että jos kaikkivaltias Jumala on olemassa, häneen täytyy sisältyä kaikki. Hän jatkaa kysymällä, onko jo tässä elämässä mahdollisuus saavuttaa edes jonkin asteinen kosketus tuonpuoleiseen, korkeampaan todellisuuteen.

Kysymys kuvauksesta ja selityksestä kummitelee Valtaojan selän takana koko ajan. Hän tietää, että maailmankaikkeus syntyi alkuräjähdyksessä 22.10. vuonna – 13 700 000 000. Mutta hän tunnustaa, että tiedollamme on raja. ”Emme tiedä, miksi ja miten maailmankaikkeus vaivautui olemaan olemassa, emmekä sitä, mitä se teki ollessaan tomuhiukkasta pienempi.”

Tässäkin hän palaa jumala-ongelmaan. Jos Jumala on olemassa, hän on näköjään päättänyt luoda kosmoksen alkuräjähdyksen kautta kvarkkipuuroineen kaikkineen. Mutta täytyykö Jumalan olla olemassa? Maailmankaikkeus voi Valtaojan mukaan olla kaikkien virtuaalihiukkasten äiti, multiversumin tyhjiöstä poksautunut kupla. Lukija jää kuitenkin kysymään, miksi tyhjiöstä poksauti tällainen kupla.

Toinen ongelma sen lisäksi, ettei luonnontiede selitä vaan kuvaa, on se, että

silloinkin, kun tiede kuvaa ja varsinkin jos se pyrkii myös selittämään, sen ainoa mahdollisuus on etsiä ns. luonnollisia ja tämänpuoleisia selityksiä. Luonnontieteen olemukseen ja määritelmään kuuluu, ettei selittäväksi tekijäksi voi ottaa muuta kuin luonnontieteen havaitsemia seikkoja.

Valtaoja tietää, että entropia, epäjärjestys, kasvaa maailmassa joka hetki ja että alussa ei ollut kaaos vaan järjestys. Eräessä toisessa kirjassa sama asia sanotaan näin: Jumala katsoi kaikkea, mitä oli tehnyt, ja se oli sangen hyvää. Sitten tapahtui jotakin.

Valtaoja siis tietää, että on paljon kohtia, joissa järki nyrjähää. Hän lainaa kirkkoisä **Augustinusta**, joka pohti, mitä aika on: ”Jos kukaan ei kysy sitä minulta, tiedän vastauksen. Jos haluaisin selittää jollekin, mitä se on, en enää tiedä.” Mutta välillä hän unohtaa järjen ja tieteen rajoitukset ja hyppii yli rajojen, jotka itse on piirtänyt. Hän tunnustaa, ettemme tiedä, miksi ja miten maailmankaikkeus vaivautui olemaan olemassa emmekä sitä, mitä se teki ollessaan tomuhiukkasta pienempi. Silti hänen mukaansa kaikki syntyi vailla luoja ja suunnittelua ”vain muutaman yksinkertaisen luonnonlain, perusvoiman ja alati läsnä olevan Sattuman yhteisvaikutuksesta”. Mutta miksi hän kirjoittaa Sattuman isolla alkukirjaimella? Ehkä siksi, että hän jatkaa: ”Pienessä mielessäni epäilen, että maailmankaikkeudella on tarkoituksensa, ja ainakin yksi sen tarkoituksista on tuottaa tänne eläviä olentoja, jotka pystyvät olemaan tietoisia maailmankaikkeudesta.”

Sama jännite on mukana, kun Valtaoja puhuu ihmisestä. Yhtäältä hän tietää kertoa, että ihmisen ja ihmisapinan väliset erot ovat pienempiä kuin apinoiden väliset erot. Toisaalta hän toteaa, että ”harpaus lähimmänkin sukulaisemme, simpanssin, henkisestä kyvystä meihin on kuitenkin suunnaton”.

Kaiken käsikirjassa on otettava kantaa myös historiaan. Sekin tehdään mahtipontisesti. Valtaojan maailmanhistoriasa on vain neljä merkittävää tapahtumaa: Ihmisen synty, lähtö alkukodista, maanviljelyksen aloittaminen ja tieteen keksiminen. Meidän aikaamme asti yli 90 prosenttia ihmisistä eli maanviljelyksestä, metsästyksestä ja kalastuksesta. Mutta nyt kaikki on tosiin. Erityisen merkittävänä Valtaoja pitää tieteen kehitystä.

Valtaoja kysyy, miksi tämä kehitys tapahtui nimenomaan Euroopassa. Joidenkin mukaan se johtui edullisesta ilmastosta, viljelykasveista tai luonnon monimuotoisuudesta. Mutta Valtaojan mainitsee myös **John Hirstin** arvion, jonka mukaan asiaan vaikuttivat antiikin viisaus, kristinusko ja germaanien tappe-lunhalu. **Niall Fergusonin** mukaan syytä oli kuusi: kilpailu, luonnontiede, omistusoikeuden kunnioittaminen, moderni lääketiede, kuluttajayhteiskunta ja protestanttinen työetiikka. Nimenomaan protestanttisen kristinuskon vaikutus on ilmeisesti ollut keskeinen.

Moraalin kohdalla vallitsee samantapainen jännite kuin monessa muussakin kohdassa. Yhtäältä Valtaoja myöntää, että uskonto voi toimia moraalin vahvistajana ja ylläpitäjänä. Hän sanoo jopa, että jos on olemassa Luoja, myös moraalilla on lähtöisin hänestä. Toisaalta hän sanoo, ettei moraalin alkuperä ole kymmenessä käskyssä tai vuorisäärnassa. Moraalin täytyy olla ihmislajille sopiva. Evoluutio on karsinut menestymistä haittaavat käytöstavat. Luonnonvalinta on Valtaojan mukaan tehnyt meistä altruistisia, yhteistyöhaluisia, luottavaisia ja anteeksiantavia.

Suorastaan liikuttavalla tavalla Valtaoja uskoo ihmiskunnan kehitykseen. ”Olemme kasvaneet, viisastuneet, henkistyneet. – – rakastamme lähimmäisiämme aivan eri mitassa kuin aikaisemmin.” ”Jos Jumala on meidät luonut, epäilemättä hän on

tyytyväinen kehitykseen. Jos me taas olemme luoneet Jumalan, voimme olla tyytyväisiä siihen, että hän kehittyi meidän mukamme yhä suuremmaksi ja yhä aikuisemmaksi – yhä inhimillisemmäksi.”

Valtaoja toteaa, että erilaisilla inhimillisen kehityksen indekseillä mitattuna kaikkein vähiten uskonnolliset maat, pohjoismaat, keikkuvat kärjessä ja uskonnollisimmat hänillä. Tästä hän toivoo kai tehtävän sen päätelmän, että uskonnot eivät ole hyväksi. Tässä päättelyssä on yksi ongelma. Juuri pohjoismaissa on luterilainen kristinusko vaikuttanut ehkä syvemmin kuin missään muualla. Se että pohjoismaissa maallistuminen on edennyt pitkälle, ei muuta sitä tosiasiaa.

Valtaojan peruslause uskonnoista on hämmentävän kielteinen: Mitä jumalaa siten kumarratkin, todennäköisesti palvot väärää jumalaa. Ajatus tuntuu olevan, että uskontoja on paljon ja ne kaikki ovat sitä mieltä, että kaikki muut uskonnot ovat väärässä. ”Uskontojen luvuton määrä ja historia, mukaan luettuna kaikki aikaisemmin luetteleman tosiasiat, riittää jo sinällään todistamaan, että ne kaikki ovat vain ihmisten keksintöä.” Lukija hämmästelee, miten tiedemieheksi luokiteltava ihminen voi käyttää sanaa *todistaa* näin väljästi?

C.S. Lewis näki uskontojen moninaisuuden toisin. Hän kirjoitti, että ateistina hänen piti ajatella, että useimmat ihmiset ovat väärässä siinä, mikä on heille kaikkein tärkeintä. Kristityksi tultuaan hän saattoi ajatella, kaikissa uskonnoissa on jotain totuutta.

Uskon ja tiedon välisessä taistelussa tieto aina voittaa, kirjoittaa Valtaoja. Hän rohkenee jopa väittää, ettei tiede ole vielä kertaakaan joutunut muuttamaan käsityksiään uskonnon ansiosta. ”Yksikään uskonto ei väitetystä tuonpuoleisesta alkuperästään ja viisaudestaan huolimatta ole pystynyt kertomaan meille mitään uutta maailmasta.” Kreationistista uskoa

6000 vuotta sitten tapahtuneeseen luomiseen hän kutsuu ”muusta ajattelutoiminnasta erilleen koteloiduksi psykoosiksi”.

On Valtaojalla osuvaakin uskonnon kritiikkiä. ”Sunnuntaisaarnoissa ei enää kuule K-18-kuvauksia syntisten ikuisista kärsimyksistä helvetin tulessa, ja luterilaisuuden peruspilari, pelastus yksin uskosta eikä teoista, on sekin hävitetty taka-alalle nykyisiin moraalikäsitteisiimme huonosti istuvana.”

Valtaoja sanoo, että hänessä piilee pieni mystikko. Hän myöntää, ettei tiede ja tieto ole koko ihmisyyden. Lisäksi tarvitsemme ”kehyskertomuksen, selityksen; ilman sellaista meillä ei olisi mitään ymmärrystä eikä siksi myöskään mitään todellista tietoa, ainoastaan loputon luettelo tosiasioita”. Valtaoja sanoo, että meissä on kuolemattomuuden kaipuu ja että uskontojen kautta vahvistamme toivoamme, ettemme ole vielä tulleet tiemme päähän. Uskontoja tulisi hänen mukaansa arvioida niiden hedelmän mukaan. Hän varoittaa luulemasta uskontojen pahimpia ilmenemismuotoja uskonnon keskeiseksi sisällöksi.

Mitä me teemme kaiken käsikirjalla ja kaikella sillä tiedolla, mikä meillä nyt on? Valtaojan vastaus on: Parempaa maailmaa. Jotta se olisi mahdollista, tieto tulee jäsentää.

Jos tästä kirjasta jotain voi oppia, niin ainakin sen, että luonnontiede on mielenkiintoista, mutta se ei riitä elämän perustaksi. Valtaojan omin sanoin: ”Eikö koko maailmankaikkeuden tarina, sellaisena kuin se alkaa meille paljastua, pane epäilemään, että kuvauksestamme puuttuu jotain ratkaisevaa.” ”Emme pysty edes esittämään oikeita kysymyksiä, vastausten ymmärtämisestä puhumattakaan.” Ehkä on hyvä, että kaiken käsikirjassa on mahtipontisesta nimestä huolimatta nöyryyttä tehdä tällaisia tunnustuksia. ●

Timo Junkkaala

● Ihmisyys – lyhyempi oppimäärä

Olli-Pekka Vainio & Katleena Korteso: *Diktaattorin käsikirja*. Talentum 2013. 230 sivua.

Saatanan tunarit! Kuuluisan kekkossitaatin kaiut kuumottavat lukukokemuksen jälkeen korvia, vaikka kyseinen solvaus ei edes sisällä käsillä olevaan kirjaan. Yhtä vastaanpanemattomasti mieleen palautuu filosofi **Jonathan Gloverin** teos *Ihmisyys: 1900-luvun moraalihistoria*. Siinä käsitellään esimerkiksi natsismia, stalinismia, Maon Kiinaa, Vietnamin sotaa ja Hiroshimaa. Mielleyhtymien yhtälö on valitettavan ilmeinen: ihmiset, nuo saatanan tunarit.

Sarjakuvamainen, kirkkaanpunainen kansi on siis puhdasta hämäystä: **Olli-Pekka Vainion** ja **Katleena Korteso**un yhteistyöstä syntynyt *Diktaattorin käsikirja* on synkkää luettavaa. Se on *Ihmisyysden* puolivallaton velipuoli – tyyliään muuta, mutta aiheensa puolesta yhtä puolimielinen.

Viimeistään takakannen kuva paljastaa, missä rekisterissä liikutaan: Katleena Korteso kimaltelee tiukan määrätietoisena, kuin risteytyksenä aurinkokuningasta ja rautarouvaa. Hän edustaa klassista kovuutta. Olli-Pekka Vainion ilme on äkkivilkaisulla lempeämpi, mutta katseen elitistisestä omahyväisyydestä ei voi erehtyä: se paljastaa moraalisen almittaisuuden ja älyllisen ylivertaisuuden epäpyhän liiton. Ja tämä kaksikko on nyt kirjoittanut satiirisen oppaan kaikille maailmanherruutta hamuaville pikkudiktaattoreille. Kyseessä on siis eräänlainen Sudenpentujen käsikirja helvetistä, jonka ”tavoitteena on havahduttaa lukija siihen, kuinka häneen yritetään vaikuttaa”.

Kahdesta tekijästä huolimatta sisällön saumat eivät repsota. Reiluun kahteensataan sivuun on mahdutettu hämmästyttävän paljon asiaa: diktatuurien historiasta ihmisen moraalisiin perusmoduuleihin, sosiaalisesta mediasta politiikkaan ja bisnesmaailmaan, virhepäätelmistä uuskielen alkeisiin. Kun erilaiseen yrityskirjallisuuden erikoistuneen Talentum-kustantamon tuotteessa siteerataan **Hannah Arendtia**, **G. K. Chestertonia**, **C.S. Lewisia** ja **David Bentley Hartia**, joutuu ainakin tämän lukijan odotushorisontti punastelemaan omia ennakkoluulojaan.

Paholaisen asianajaja -formaatti säilyy johdonmukaisena kautta linjan. Erityisen nautittavaa on tyyliin vaatima kursailematon kieli: esimerkiksi ”rahvas” kuuluu diktaattorikouluttajien perustermistöön. Kirjassa on myös yleissivistäviä aatehistoriallisia kiteytyksiä. ”Itse Aristoteles koulutti Aleksanteri Suuresta kunnan kyykyttäjän” pitäisi löytyä suorastaan peruskoulujen koevastauksista.

Huvittavimmillaan *Diktaattorin käsikirja* on taluttaessaan valokeilaan suomalaisten yhteiskuntavaikuttajien aforismeja. Esimerkiksi **Mauri Pekkarisen** vastaansanomaton ”Takinkäntö kuuluu politiikkaan” tulisi viipymättä sisällyttää ristipisteltyinä huoneentauluversiona Arkadianmäen jokaisen työpisteen vakivarustukseen. Guggenheim-selvitys ja **Pekka Himasen** *Sininen kirja* ottavat Korteso ja Vainion retoriikka-analyysissä pataansa enemmän osumia kuin Porin Ässien maalivahti koko keskivertokaudella. Ilahduttavaa on, että oikeiston ja vasemmiston ylilyöntien äärelä ilakoidaan tasapuolisesti. Syyt satiirisiin sivalluksiin on myös aina tarkoin dokumentoitu. Tekijät eivät lankea epämääräiseen yleisräksytykseen.

Kyllä kirjasta siis hupia riittää. Jälkimaku on kuitenkin enemmän Ihmebanua kuin Putousta. Tämä johtuu siitä, että karnevalistisesta tyylistä huolimatta kirja kuvailee todellisia ilmiöitä ja mekanismeja, jotka saavat oikeasti pahaa jälkeä aikaan. Lukukokemuksen synkkyys kumpuaa pitkälti siitä, että kaikki tuntuu liian tutulta ja jotenkin vääjäämättömältä.

Koska *Diktaattorin käsikirja* välttelee helpoimpia heimoratkaisuja, nousee se

genreään suuremmaksi. Se ei salli ”meidän” naureskella ”noille toisille”. Me ja nuo sekoittuvat. Jokainen on vähän mauripekkarinen. Teologisesti orientoituneen lukijan mielessä kirja kasvaakin vaivihkaa ihmiskunnan synnintunnustukseksi, kirjaimellisesti Saatanan tunarin parkaisuksi. Liha on heikko, mutta vain väärällä hetkellä. •

Lauri Kempainen
Teologi, rap-artisti

● Raamattu-uskollisuuden jalanjäljillä

TV-sarja *The Bible*, neljän dvd:n julkaisu suomeksi tekstitettyinä. Julkaisija Lightworkers Media, Maahantuonti Sacrum.

The Bible -tv-sarja oli maailmanlaajuisesti viime vuoden katsotuin. Pelkästään sarjan ensimmäistä jaksoa seurasi samanaikaisesti 13,1 miljoonaa katsojaa. Viime vuoden aikana sarja näytettiin 25 eri maassa. Suomessa sarjan esitti kristillinen netti-tv-kanava Alfa TV. Sarja on nyt saatavilla suomenkielisillä tekstityksillä varustettuna neljän dvd:n boksijulkaisuna. Sarja sisältää kymmenen 45 minuutin mittaista jaksoa, ja kokonaiskesto on noin kahdeksan tuntia.

The Bible -sarjassa pyritään käymään koko Raamattu läpi kahdeksassa tunnissa. Tämä on kunnianhimoinen tavoite, joten on ymmärrettävää, että rajauksia on jouduttu tekemään paljon. Välillä on vaikea nähdä, millä perusteella valintoja on tehty, mutta Jeesus ja hänen tarjoamansa evankeliumi saavat sarjassa joka tapauksessa kaikkein eniten tilaa. Puolet sarjan jaksoista käsittelee Jeesuksen aikaa. Kuitenkin monia tärkeitä vaiheita kuten israelilaisten autiomaavaellus käydään varsin nopeasti läpi, jolloin monet teolo-

gisesti tärkeät yksityiskohdat tulevat osin sivuutetuiksi. Toisaalla taas joihinkin tarinoihin, kuten tarinaan Simsonista, käytetään suhteellisen paljon filmitilaa.

Sarja alkaa yllättävästi kuvauksilla Nooan arkista, jossa Nooa kertoo perheelleen maailman ja ihmisen luomisesta, lankeemuksesta ja siitä, mitä lankeemus sai aikaan – sen takia tässä nyt ollaan. Kohtaus on puhutteleva ja tekee heti katsojalle ymmärrettäväksi, mikä lankeemuksen ja vedenpaisumuksen merkitys on ihmiselle ja miksi Jumala toimii tilanteissa niin kuin toimii. Sarjassa kertoja onkin usein tärkeässä roolissa, koska hän selittää katsojalle Raamattua sekä pelastushistorian vaiheiden teologisia merkityksiä. Kertojan opetuksista voidaankin nähdä, että sarja on haluttu nivoa yhtenäisen pelastushistoriallisen kertomuksen ympärille – narratiivisuus ja teologinen yhtenäisyys on selkeänä tavoitteena. Nooan jälkeen kertoja jatkaakin: ”Ennen kuin miljardit voivat uskoa häneen, yhden miehen on kuultava Jumalan ääni ja hänellä on oltava uskoa seurata Jumalaa.” Seuraa kertomus Abrahamista. Kuvauksessa tilanteesta, jossa Abraham vastaanottaa kolme vierasta miestä, on mielenkiintoisia

yksityiskohtia. Keskimmaisella miehistä on erilaiset vaatteet kuin kahdella muulla, eikä hänen kasvojaan näytetä. Kuitenkin miehet vaikuttavat olevan tasaveroisia ja jokainen puhuu vuorollaan. Lisäksi Abraham tervehti tulijoita yksikössä: ”Welcome, Lord! (Tervetuloa, Herra!)”

Jokaisen jakson alussa on maininta siitä, että kaikessa toteutuksessa on pyritty olemaan uskollisia Raamatun alkuperäiselle hengelle. Samalla varoitetaan myös voimakkaista kohtauksista, jotka saattavat olla heikkohermoisille haitallisia. Nämä seikat näyttäisivät kulkevan käsi kädessä. Jotta voitaisiin olla uskollisia Raamatulle, täytyy myös asioita pyrkiä näyttämään realistisesti. Lähes jokainen jakso sisältää paljon voimakkaita ja raakoja kohtauksia, joita Raamattu itsessäänkin on tulvillaan. Asioita ei ole lähdetty kaunistelemaan eikä silottelemaan. Toisaalta kauniit kohtaukset on pyritty saamaan mahdollisimman kauniiksi ja koskettaviksi. Nämä kohtaukset liittyvät usein Jumalan armoon, rakkauteen ja huolenpitoon, joita erityisesti Jeesuksen persoonana on tulvillaan. Jeesusta näytellyt **Diogo Morgado** onkin hyvin karismaattinen ja samalla sympaattinen hahmo. Hän antaa Jeesuksesta samalla sekä ehdottoman että lempeän ja rakastavan kuvan. Jopa Juudasta hän tarttuu surullisena ja lempeästi kasvoista sanoessaan Juudaan kavaltavan hänet.

The Bible -sarjan saama kritiikki on kohdistunut erityisesti yksittäisiin ratkaisuihin, jotka näyttäisivät olevan ennen kaikkea taiteellisia. Kritiikin kohteet ovat seuraavanlaisia: Nooan pojat kuvataan pieninä poikina Raamatun kuvatessa heitä aikuisiksi miehiksi (keskustelua on käyty myös siitä, ovatko arkissa kuvatut tytöt Nooan tyttäriä vai miniöitä). Abrahamin lähtiessä uhraamaan Iisakia matka ei ole kovin pitkä (Raamatussa kolme päivämatkaa). Samalla kuvataan Saaran tuskaa hänen seuratessaan tilannetta kau-

empaa, vaikka tätä ei esiinny Raamatussa. Sodoma tuhoavat enkelit on kuvattu ikään kuin taisteleviksi ninjoiksi, mikä onkin hieman kummallinen ratkaisu. Eri jaksoilla on eri ohjaajia ja se näkyy lähinnä tällaisissa eroavaisuuksina.

Sarjassa on myös monia teologisesti avartavia taiteellisia ratkaisuja, esimerkiksi edellä mainittu Saaran tuskan kuvaus. Minusta erityisen puhutteleva oli kohtaus, jossa Jeesus tarjoaa kavaltajalleen leipäpöytä, minkä jälkeen tämä poistuu paikalta. Juostuaan kujalle Juudas kakoo leivän ulos suustaan mustakaapuisen Saatanan seisossa vieressä. Juudas ei saanut niellyksi Jeesuksen ruumista, joka oli hänen edestään annettu.

On kunnioitusta herättävää, että näin hyvätasoinen tv-sarja on julkaistu. Se avaa katsojalle Raamattua kokonaisuutena ja myös selittää joitakin yksityiskohtia. Sarjan näyttelijätyöskentely on monilta osin hyvin puhuttelevaa. Näyttelijöiden suorituksista tulee inhimillinen vaikutelma. Hyvänä esimerkkinä on Paavalin esittäjä. Hän on vaikuttava persoonallisuus raadollisuudessaan, vilpittömyydessään ja uskollisuudessaan.

Sarjassa on pyritty kuvaamaan historiallisia ja poliittisia tilanteita varsin paljon. Tämä auttaa katsojaa ymmärtämään kontekstia paremmin. Esimerkiksi Rooman vallan alla juutalaisia kuvataan ahdistettuina, jotka tasaisin väliajoin kapinoivat, vaikka saavatkin elää oman uskonsa mukaan. Sarja päättyy niin kuin Raamattukin, Patmos-saarella. Siellä Jeesus ilmestyy aivan lopussa Johannekselle ja sanoo hänelle: ”Minä tulen pian. Onkoon Jumalan armo kaikkien kanssa.” Tähän Johannes vastaa: ”Aamen.”

Vaimoni sanoin: ”[Sarja] herättää toistamiseen kiinnostuksen lukea Raamattua.” Eikö tällöin sarjan voida nähdä täytävän tarkoituksensa? ●

Markus Korri

Eloa ja iloa kirjoista

Riitta Lemmetyinen

Iloa näkyvissä Tarinoita arkeen ja juhlaan

Iloa on näkyvissä, kun Riitta Lemmetyinen on tarttunut kynään ja tarinoi nyt niin arkisia kuin juhlaiviakin kertomuksia, sekä hauskaasti että koskettavasti. Puhuttelevia lyhyitä tarinoita arjesta ja juhlasta. Jokaista tarinaa kuvittaa oivaltava valokuva. Kovakantinen

Martti Luther

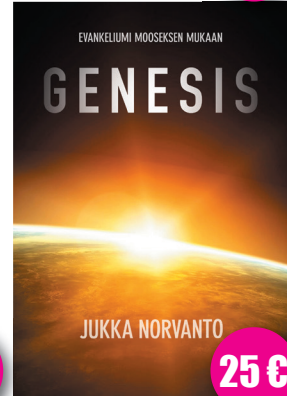
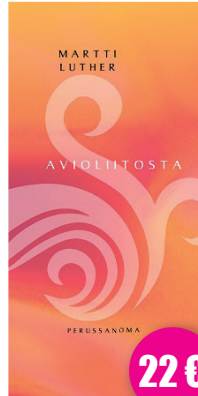
Avioliitosta

Mitä on avioliitto, kenelle se kuuluu, mitä vaikeuksia siinä voi kohdata ja mitä tulee sanoa avioerosta ratkaisuna vaikeuksiin? Avioliitosta on Lutherin vuonna 1523 valmistunut 1. Korinttilaiskirjeen 7. luvun selitys. Kirja ilmestyy nyt ensimmäistä kertaa suomeksi! Kovakantinen, 127 s.

Jukka Norvanto

Genesis Evankeliumi Mooseksen mukaan

Vanha testamentti on täynnä viittauksia ja suoranaisia lupauksia tulevasta messiaasta ja liitosta, joka kestää. Jukka Norvanto etsii uutuuskirjassaan ensimmäisiä merkkejä evankeliumista Raamatun alkulehdiltä: Mooseksen ensimmäisestä kirjasta. Kovakantinen, 204 s.

Tilaukset

www.perussanoma.fi

puh. 09 5123 9120 (klo 9-16)

tilauspalvelu@perussanoma.fi

PERUSSANOMA - USKON JA TIEDON LÄHTEELLÄ

Sananselitystä

Sananselityksissä käsitellään kirkkovuoden kunkin pyhäpäivän yhtä evankeliumikirjan tekstiä. Selitykset on tarkoitettu sekä sanankuulijoille että sananjulistajien avuksi. Tämä jakso alkaa yhdeksännestä helluntain jälkeisestä sunnuntaista 10.8. ja päättyy mikkelinpäivään 5.10.

Totuus ja harha

MATT. 7: 13–14

9. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 10.8.

Evankeliumitekstissänne Jeesus opettaa Jumalan valtakunnasta ja sinne pääsemisestä. Jeesus sanoo, että Jumalan valtakuntaan johtaa ahdas portti ja kapea tie. Vain harvat löytävät tämän elämäntien ja yhteyden Jumalaan. Valitettavasti useimmat ihmiset kulkevat lavealla tiellä, joka johtaa lopulta turmioon ja ikuiseen eroon Jumalasta. Jeesuksen puhe elämästä tienä on osuvaa. Olemmehan me kaikki ihmiset tavalla tai toisella matkalla ja kulkemassa tällä tiellä.

Ensimmäisiä kristittyjä kutsuttiin Heran tien kulkijoiksi ja vaeltajiksi (Ap. t. 9:2; 19:9; 9:23). Jeesus sanoo, että iankaikkiseen elämään johtava tie on kapea. Miksi näin on? Miksi on vaikeaa päästä iankaikkiseen elämään? Yksi syy on se, että ihminen ei luonnostaan voi vaeltaa tällä tiellä. Ihmisen tulee saada uskon kautta uusi elämä, jotta hän voisi vaeltaa taivas-tietä. Ihmisen tulee hylätä vanha elämänsä, jotta vaellus uudella tiellä olisi mahdollista. Jeesus opettaa, että hänen seuraajansa tulee kuolla omalle vanhalle luonnolleen ja synnin taipumuksilleen (vanha luonto). ”Silloin Jeesus sanoi opetuslapsillensa: ’Jos joku tahtoo minun perässäni kulkea, hän kieltäköön itsensä ja ottakoon ristinsä ja seuratkoon minua. Sillä joka tahtoo pelastaa elämänsä, hän kadottaa sen, mutta joka kadottaa elämänsä minun tähteni, hän löytää sen.’” (Matt. 16:24–25.)

Raamattu opettaa selkeästi, että ihminen on joko Jeesuksen oma tai sitten elää erossa hänestä. Ei ole olemassa välimaastoa. Itse asiassa ilman elävää uskoa oleva onkin sielunvihollisen oma. Kristitty taas on Jumalan oma, eikä hän ole tästä maailmasta. Tästä johtuen tämä maailma usein syrjii tai jopa vihaa Jeesuksen omia (Joh.

15:17–19). Uskonsa tähden kristitty joutuu kulkemaan halveksittuna kaitaa elämän tietä. Ei ole helppoa elää halveksittuna, joskus jopa vainottuna.

Jeesus itse sai osakseen halveksuntaa ja kuoli ihmisten hylkäämänä. Kristitty on kutsuttu seuraamaan Mestariaan tiellä, joka ei ole useinkaan sen loisteliaampi (Matt. 15:20; 10:24). Uskon esillä pitäminen kohtaa muiden vastarintaa. Ei ole helppoa pitää esillä totuutta ja todistusta elävästä Jumalasta tämän ajan keskellä.

Jeesus kertoo, että tässä maailmassa kristitty joutuu elämään monen ahdistuksen keskellä (Joh. 16:33). Kuitenkin Jeesus on luvannut antaa omilleen rauhan; hän on Pyhän Henkensä kautta niiden kanssa, jotka häneen turvaavat. Jeesuksen oma ei ole koskaan yksin, vaikka kaikki muut hänet hylkäisivätkin.

Evankeliumin mukaan kaidan tien vastakohtana on lavea tie. Tämä tie johtaa kadotukseen. Valitettavasti tällä tiellä ei puutu kulkijoita. Lavean tien kulkija on ihminen, joka seuraa elämässään jotakin muuta jumalaa kuin Jeesusta. Ihmisen todellinen Jumala on se, joka on hänelle kaikkein tärkeintä. Jeesuksen sijaan usein moni muu asia saa ihmisen elämässä Jumalan paikan. Ihmisen epäjumalaksi voi tulla raha, kunnia, menestys tai jokin uskonto, esimerkiksi islam tai buddhalaisuus.

Tiellä vaeltamisen ohella päivän evankeliumin toinen keskeinen teema on portti. Jeesus asettaa opetuksessaan toistensa vastakohtiksi avaran ja ahtaan portin. Avara portti vie kadotuksen tielle ja ahdas portti iankaikkisen elämän tielle.

Monet luulevat, että kristitty on elämässään onnistunut ja elää hyvää elämää. Kuitenkin todellisuudessa kristitty on ihminen, joka turvaa Jeesukseen syntiensä sovittajana. Hän on ihminen, joka on syntynyt Jumalan lapseksi kasteen ja uskon kautta Jeesukseen.

Kristitty on ihminen, joka tietää olevansa syntinen. Hän tietää tarvitsevansa Jeesusta ja Jumalan anteeksiantoa. Ihminen ei voi tuoda Jumalalle mitään, sillä ihminen ei kelpaa omilla töillään tai ansioillaan Jumalalle. Omat ansiot täytyy jättää Jumalan valtakunnan portille. Tämän tähden tuo portti on ahdas. Siitä ei pääse läpi omien ansioiden kanssa vaan ainoastaan paljastettuna ja riisuttuna syntisenä.

Itse asiassa tuo portti on itse Jeesus Kristus, joka antaa hänene turvautuvalle uuden elämänyhteyden. ”Minä olen ovi; jos joku minun kauttani menee sisälle, niin hän pelastuu, ja hän on käyvä sisälle ja käyvä ulos ja löytävä laitumen” (Joh. 10:9).

Mikä sitten estää ihmisiä uskomasta Jeesukseen? Mikä estää menemästä Kristus-portista taivaan tielle? Toisten ihmisten pelko estää monia uskomasta Jeesukseen. Toisaalta joku on voinut kuulla Jeesuksesta, mutta hän ei ole ymmärtänyt evankeliumia; Pyhä Henki ei ole sitä hänelle kirkastanut.

Mongoliassa lähetystyössä ollessani suvun tai läheisten ihmisten painostus sai usein aikaan sen, että joku ei tullut kasteelle. Joku läheinen saattoi sanoa, että jos menet kasteelle, niin sitten meille tapahtuu pahaa. Perheemme henkien tasapaino järkkyy, ja pahat henget hyökkäävät perheemme kimppuun. Pahat henget saavat aikaan sairautta ja onnettomuutta. Tämän tähden et voi etkä saa lähteä Jeesusta seuraamaan.

Jeesukseen uskominen ei ole helppoa, eikä se ole koskaan itsestänselvyys. Ihminen ei saa sitä omasta voimastaan aikaan. Kuitenkin Jeesus ottaa vastaan sen, joka hänen luokseen tulee. Raamattu kertoo, että Pyhä Henki synnyttää jatkuvasti sanan ja sakramenttien kautta uskoa Jeesukseen. Ihmiselle mahdoton on Jumalalle mahdollista. •

Pentti Marttila

Pastori, koulutuspäällikkö,
Lähetysyhdistys Kylväjä

Uskollisuus Jumalan lahjojen hoitamisessa

MATT. 25: 14–30

10. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 17.8.

Jeesuksen kolme eskatologista vertausta, jotka on kerrottu jakeissa Matt. 24:45 – Matt. 25: 30, muodostavat kokonaisuuden, jota tulisi tarkastella samalla kertaa. Ne ovat Jeesuksen vastaus opetuslasten kysymykseen lopun ajoista. Vertauksista ensimmäinen puhuu uskollisuudesta ja viisaudesta, toinen vain viisaudesta ja kolmas yksinomaan uskollisuudesta. Aiheenamme on nyt tämä kolmas vertaus, joka on ns. talenttivertaus tai leiviskävertaus vanhan käännöksen mukaan.

Jeesuksen ajan Rooman valtakunnassa oli kuninkaaksi pyrkivällä tapana matkustaa keisarin luokse anomaan kuninkaan asemaa. Matka oli juonittelujen ja valtaistelujen sekä maantierosvojen tähden vaarallinen. Kaikki eivät koskaan palanneet. Tällaisen matkan keisarin puheille Herodes Suuri oli tehnyt vuonna 40 eKr. ja Herodes Arkelaus vuonna 4 eKr. Vertauksemme mies oli lähdössä samanlaiselle matkalle palatakseen joskus kuninkaana takaisin.

Vertauksessa mies lähti pitkälle matkalle vieraaseen maahan. Hän uskoi valtavan arvokkaan omaisuutensa kolmen palvelijansa hoitoon. Ensimmäinen sai viisi, toinen kaksi ja kolmas yhden talentin eli leiviskän – kukin kykyjensä mukaan. Alkutekstin talenttia vastaava sana tässä tarkoittaa paitsi kykyä myös voimaa. Pie-ninkin summa oli valtavan suuri, sillä yksi talentti hopeaa vastasi 6000 työpäivän palkkaa. Palvelijat olivat eräänlaisia sijoitussalkun hoitajia. Kaksi heistä onnistui tuplaamaan haltuunsa saamansa omaisuuden. Kolmas toimi erikoisella tavalla; hän hautasi saamansa talentin maahan eikä tehnyt mitään omaisuuden kartuttamiseksi.

Vertauksen mies on epäilemättä Jeesus itse. Rinnastus Matteuksen evankeliumin lopussa Jeesuksen antamaan lähetyksäkäskyyn antaa mahdollisuuden tulkita talentilla asioimisen tarkoittavan evankeliumin eteenpäin viemistä. Toinen tapa tulkita vertausta on näkökulma kristilliseen laupeudentyöhön. Kolmas tulkintatapa on ymmärtänyt vertauksen tarkoittavan kristillistä työetiikkaa.

Vertauksesta voi pitää varsin ahdistavan saarnan korostamalla niin sanottua uskon kuuliaisuutta ja jokaisen kristityn velvollisuutta Kristuksesta todistamiseen ja traktaattien jakamiseen. Tällaista legalistisen Jumala-kuvan mukaista tulkintaa on esiintynyt herätyskristityillä. Se on saanut aikaan hengellistä stressiä ja suurta vastenmielisyyttä kristillisyyttä kohtaan. Talenttien hoitaminen voitaneen liittää kaikkiin kolmeen periaatteeseen, pääpaino ensimmäisellä. Evankeliumin julistaminen ei sulje pois laupeudentyötä eikä kristillistä työmoraalia, vaan oikein ymmärrettyinä ne sisältyvät siihen. Lähtökohta on ratkaiseva eli se, missä voimassa työtä tehdään.

Kolmas palvelija toimi omassa voimassaan ja hengellisesti puhuen hän ei ollut lainkaan armon alla. Hänelle oli tarjottu pelastuksen lahja, mutta hän ei pitänyt sitä missään arvossa kätkeksään aarteen maahan. Näin hänen lahjansa eivät päässeet käyttöön pelastuksen työssä. Hän vastaa henkilöä, jonka Jumala-kuva on kielteinen ja pimeä. Toiset palvelijat sen sijaan olivat armon varassa, ja se armo on yltäkyläistä ja enenee jatkuvasti. He olivat kasvaneet Herramme ja Vapahtajamme, Jeesuksen Kristuksen armossa ja tuntemisessa. He pääsivät Herransa iloon eli taivaaseen. Mutta heidän pelastumisensa ei perustunut uskolliseen palvelemiseen vaan heidän Herransa armolliseen päätökseen.

Jaettujen talenttien määrä ei suinkaan tarkoita sitä, että Kristus jakaa iankaikikisen elämän aarteita toiselle enemmän kuin toiselle eikä uskollisuus oikeuta yhä suurempaan osallisuuteen niistä. Tällainen ansioajattelu johtaisi lain tekoihin ja siis pois armosta. Talenttien erilainen määrä on osoitus siitä, että Kristus jakaa tehtäviä kullekin juuri oikean määrän hänen kykyjensä ja voimavarojensa mukaan.

Lutherin mukaan meissä jokaisessa asuu pieni juutalainen, toisin sanoen meillä on taipumus ajautua tavalla tai toisella lain tekojen tielle. Armon alaisuudesta pois joutuminen on ollut kristikunnassa paljon yleisempää kuin yksin armosta eläminen. Seurauksena on ollut ääritapauksina maassa matelevia ja ruohoa syöviä askeetikkoja tai pylväspyhiämyksiä. Lievemmissä tapauksissa esiintyy niin sanottua suorituskristillisyyttä, jolle on tyyppillistä uskon kuuliaisuuden korostaminen ihmisen omana toimintana. On myös Galatian seurakuntien tapaan kristillisyyttä, jonka nimi *Armo riittää* -lehden (Vincent's word studies in the New Testament, Suomen evankeliumikoulu) mukaan on "Kristus +". Tällainen vaikuttaa hengellisesti kypsymättömissä hyvältä ja oikealta, sillä aktiivisuustaso voi olla korkea. Tätä sielullista innostusta voisi kuvata Nummisuutarin Eskon kokemuksella nousuhumalassa: "Minä siivet selkääni saan ja pyllyynti pitkän pyrstön."

Tärkeä arviointitapa tutkia hengellisen elämän ilmiöitä on selvittää, onko Jumala toimiva subjekti vai ihminen. Onko toiminnan suunta ylhäältä alaspäin vai alhaalta ylöspäin, kuten kaikissa pakanauskonnoissa? Näistä pakanallisista piirteistä kristillisyytemme tulisi yrittää riisua vapaaksi. Pakanuus on palaamassa maalliseen yhteiskuntaan mutta myös kristillisyyteen. Siksi periaate "yksin armosta" on tärkeä suojelukohde.

Laulakaamme siis ahkerasti *Viisikielisen* laulua 194: ”Armoa kaikki, armoa vaan. Tehtävät, voimani lahjaksi saan.” •

Rauno Perälä

Pastori, FM, Pohjois-Savon aluetyön-
tekijä, Suomen Raamattuopisto

Etsikkoaikoja

LUUK. 4: 23–30

11. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 24.8.

Eräs ruotsalainen maallikko kirjoitti avoimen kirjeen papeille. Kirjeessä hän pyysi: ”Kertokaa meille, miten meistä voi tulla kristittyjä! Olemme lopen uupuneita kuulemaan atomipommiuhkista; siitä saamme lukea uutislehdistä päivittäin. On ihan hyvä kuulla, että meillä on vastuu auttaa köyhiä ja nälkää näkeviä, tätä kaipaamme kuulla. Älkää kuitenkaan unohtako kertoa, miten meistä voi tulla kristittyjä ja miten voimme saada rauhan Jumalan kanssa.”

Länsinaapurin muistutus on paikallaan. Saarnaaja ei saa koskaan unohtaa, että kuulijoiden joukossa voi olla myös etsijöitä. Siis sellaisia, joille uskon ydin, Kristuksen tunteminen, on avautumatta. Siksi tämän pyhäpäivän teema, Etsikkoaikoja, on paikallaan. Tuo sana esiintyy yllättävässä yhteydessä. Jeesus nimittäin itkee Jerusalemin kohtaloa ja sanoo: ” – et tajunnut etsikkoaikaasi” (Luuk. 19:44). Jeesus puhuu erityisestä hetkestä (*kairos*), jolloin kansa on Jumalan toiminnan, etsimisen (*episkopee*), kohteena. Ajatus on näkyvissä myös muissa käännöksissä: *tid då Herren besökte dig, din besökelses tid* ja *time of your visitation*. Etsikkoaika onkin ymmärretty ajanjaksoksi, jolloin Jumala kutsuu ihmisiä.

Luterilaisessa perinteessä puhutaan suruttomuuden tilasta. Jos Pyhä Henki ei saa hoitaa lapsena kastettua, yhteys Jumalaan katkeaa. Vahvempi kielikuva viittaa kuolemaan; ihminen voi olla hengellisesti

kuollut eli eloton. Hän ei kykene muuttamaan tilaansa. Näin ollen aloite on Jumalan käsissä. Jumala on siis tekijä, ja ihminen puolestaan tekemisen kohde. Jumala herättelee, kutsuu ja puhuttelee. Joskus tuo ravistelu voi koskettaa laajaa ihmisryhmää, toisinaan taas yksityistä ihmistä. Olennaista on ravistelutyön hedelmä: pyhä koskettaa syntistä, jolloin syntyy uutta elämää.

Evankeliumitekstin voi nähdä raportina Nasaretin etsikkoajasta. Jeesus on saapunut kotikaupunkiinsa. Saarna paikallisessa synagogassa herättää ihailua: ”Kaikki kiittelivät häntä ja ihmettelivät niitä armon sanoja, joita hänen huuliltaan lähti” (Luuk. 4:22). Mutta sitten ilmapiiri muuttuu. Jae jatkuu vähättelevällä kysymyksellä: ”Eikö tuo ole Joosefin poika?” Toisin sanoen: ”Tuohan on yksi meistä, Joosefin sakkia. Mikä hän oikein luulee olevansa?” Jeesus vastaa samalla mitalla ja rinnastaa itsensä suuriin profeettoihin. Arvostelu tekee tehtävänsä. Kuulijat joutuvat ”raivon valtaan” (4:28). Reaktioketju on selkeästi näkyvillä: aluksi on ihmettely, joka muuttuu loukkaantumiseksi ja raivoksi. Ihastus vaihtuu vihastukseksi. Lopulta ihmisjoukko on valmis syöksemään Jeesuksen kuolemaan. Kaiken voi tiivistää yhteen väkevään sanaan *epäusko*. Jumalan puhuttelu ei herätä pysyvää, positiivista vastakaikua. Nasaretin etsikkoaika valuu tyhjiin. Ilmeisesti Jeesus ei enää palannut kotikaupunkiinsa.

Toisenlainen käyttäytymismalli on nähtävissä Apostolien tekojen helluntaipäivän kuvauksessa. Jeesus saapuu Jerusalemiin – tällä kertaa Pietarin julistuksen muodossa. Apostolin saarna päättyy sanoihin: ”Jumala on tehnyt Jeesuksen Herraksi ja Messiaaksi – tämän Jeesuksen, jonka te ristiinnaulitsitte” (Ap. t. 2:36). Jerusalemlaiset tunnistavat hetken erityislaatuisuuden: Jumala kutsuu heitä yhteyteensä. Tähän kutsuun he vastaavat ”kyllä”. Epäusko

vaihtuu uskoksi, joka ottaa iloiten vastaan Kristuksen lahjat. Hengellisesti kuolleet heräävät eloon. Jos reaktioketjua verraan Nasaretin tapahtumiin, se on täysin erilainen: nyt ihmettelyä seuraa katumus, joka johtaa Jeesuksen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Pisto sydämessä ohjaa syntisten Vapahtajan luokse. Juuri näistä elementeistä koostuu aito parannus. Tunnustuskirjojen mukaan katumus kumpuaa synnintunnosta, joka ”ahdistaa omaatuntoa”. Usko puolestaan syntyy evankeliumista. Se luottaa siihen, että ”synnit annetaan anteeksi Kristuksen tähden”. Tämän seurauksena ihminen saa omantunnon rauhan.

Hengellinen etsintä voi olla osoitus etsikkoajasta – ei toki aina. Samalla on kuitenkin tärkeää ymmärtää, ettei pelkkä etsiminen riitä. Se ei ratkaise kaikkia ongelmia. Nasaretissakin oltiin aluksi kiinnostuneita Jeesuksesta. Mutta vasta Jerusalemlaisten parannuksen tekeminen vei pallon maaliin asti. Joskus etsimisen on päätyttävä. Sen on vaihduttava katumukseen ja uskoon. **Muroma** kirjoittaa: ”Etsiminen on hyvää ja etsi vain, mutta ei etsiminen tuo rauhaa. Surutonta ihmistä on kehotettava etsimään, mutta etsivälle on sanottava, erittäinkin, jos hän on jo näännyksiin saakka etsinyt: ’Lopeta jo kaikki etsiminen. Anna nyt Herran löytää sinut!’” •

Lasse Pesu

Pastori, Etelä-Pohjanmaan, Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan aluejohtaja,
Suomen Raamattuopisto

Itsensä tutkiminen

MATT. 21: 28–32

12. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 31.8.

Oli kaksi veljestä. Isän pyytäessä heitä työhön viinitarhaansa toinen sanoi menevänsä mutta ei mennyt. Toinen teki päinvastoin. Ensin hän kieltäytyi mutta katui ja meni. Jeesus otti pojat esimerkiksi, kun

puhui kuuliaisuudesta Jumalaa kohtaan. Se on paljon enemmän kuin pelkkä puheen kuunteleminen tai näennäinen puhujan myötäileminen. Kuulija hyväksyy kuulemansa ja alkaa toimia sen mukaan. Hän kuuntelee sydämellään eikä vain korvillaan.

Tämä opetus koskettaa kaikkia. Kertomuksen pojat olivat saman isän poikia. Kaikilla ihmisilläkin on sama Isä luomisen perusteella. Hän on Jumala. Jeesus sanoi pojista, että isän piti pyytää heitä työhön viinitarhaansa. He eivät lähteneet itsestään ja oma-aloitteisesti. Tässäkin on yhtäläisyys kaikkiin ihmisiin. Kukaan ei ryhdy eikä edes voi ryhtyä työhön Jumalan viinitarhassa niin, että työ tulisi Jumalan nimen kunniaksi. Tämän sunnuntain aiheen Itsensä tutkiminen yhteydessä Kirkkokäsikirja sanoo: ”Itseriittoisuus vääristää ihmisen todellisuudentajun. Hän kuvittelee pystyvänsä täyttämään Jumalan tahdon omin neuvoin.”

Jumala yksin voi saada päämme kääntymään. Me emme ole niin kuin ensimmäiset ihmiset olivat, ennen kuin he lankeivat syntiin. He rakastivat Jumalaa yli kaiken ja noudattivat hänen tahtoaan. Siihen ei tarvittu pyytämistä. Heillä oli kaiken aikaa kuitenkin mahdollisuus joko totella Jumalan tahtoa tai olla tottelematta. Kiusaajan houkutus sai heistä otteen, ja niin ihmisten vapaa tahto vaihtui orjuudeksi, josta heillä itsellään ei ollut mitään ulospääsyä.

Me kaikki olemme jo syntymästämme langenneen luonnon alaisia. Olemme synnin ja kuoleman orjia. Jumalan anteeksi-antava rakkaus on ainoa apumme. Ilman sitä olemme tuomitut ikuisen eroon hänestä. Hän ei halua yhdenkään ihmisen joutuvan kadotukseen. Siksi hän ihmiseksi tulleenä kärsi meidän syntiemme tähden. Jeesus Kristus on meidän Vapahtajamme. Hän on Jumalan meille ojentama käsi. Uskoessamme Jeesukseen me

ojennamme oman kätemme ja pääsemme sovintoon Jumalan kanssa. Paavali sanoo: ”Pyydämme Kristuksen puolesta: suositkaa sovintoon Jumalan kanssa” (2. Kor. 5:20).

Lupaus Vapahtajasta annettiin jo ensimmäisten ihmisten kuullen. He niin kuin mekin pääsemme takaisin Jumalan yhteyteen Jeesukseen uskoessamme. Meille on luvattu perinnöksi iankaikkinen elämä. Kristittyjä kantaa toivo sen tulemisesta ja paluusta täydellisyyteen, josta synti meidät erotti. Usko Jeesukseen merkitsee myös ajallisen elämän uudistumista. Jeesus puhui kutsusta osallistua Jumalan viinitarhan työhön. Kristitty saa pelastuksen ilmaiseksi, lahjana, jota ei voi ostaa millään ansioteoilla. Se ei kuitenkaan merkitse toimettomuutta. Jeesuksen työ jatkuu uskovien toimesta. He pitävät esillä Jumalan rakkautta ja kutsuvat kaikkia taivastien kulkijoiksi. Jumalan mielenlaatu näkyy hänen omissaan.

Vanha testamentti sanoo, että tulevan Messiaan tunnusmerkki on kuuliaisuus. Jeesus kykeni voittamaan kuoleman ja vapahtamaan meidät, koska hän oli kaikessa synnitön. Kuolema ei saanut häntä saaliikseen. Jeesus oli kuuliainen kärsimysten aikana ja silloin, kun kiusaaja hyökkäsi hänen kutsumustaan vastaan. Kiusausten tarkoituksena oli saada hänet toimimaan vastoin Isän suunnitelmaa. Jeesuksen kuuliaisuus piti.

Kristittyjen kuuliaisuus horjuu usein, ja me lankeamme helposti. Yksi synnintunnustusrukouksista osoittaa, että ilman Jumalan armoa on mahdotonta pysyä uskossa. ”Minulla ei ole mitään muuta pakopaikkaa, kuin sinun sanomaton laupeutesi.” Paavali sanoo rohkaisevasti, että Jumala on kaikkien ihmisten pelastaja, varsinkin uskovien (1. Tim. 4:10). Kristittyjen uusi kuuliaisuus Jumalan tahdon noudattamiseen perustuu Jumalan armoon ja uskollisuuteen. Hänen anteeksiantonsa

luonnollisena hedelmänä on ihmisen halu olla kuuliainen Jumalan tahdolle. Me arvioimme itseämme ja elämäntapaamme Jumalan sanan valossa. Oikea itsensä tunteminen näkyy nöyryytenä ottaa vastaan armo yksin Jumalan lahjana. Siitä saa voimaa arkielämän kristillisyyteenkin. On tarve pysyä lähellä Vapahtajaa, kun tuntee oman heikkoutensa.

Monet israelilaisten hengellisistä johtajista antoivat itsestään kuvan, että he tottelivat kaikessa Jumalan lakia ja olivat hänelle kelvollisia. He halveksivat niitä, jotka olivat julkisesti langenneet ja hylänneet Jumalan tahdon. Siksi näillä oli huonon ihmisen leima. Olennaista oli, että nämä huonot katuivat sitä, mitä olivat tehneet, ja uskoivat Jumalan anteeksiantoon. He olivat matkalla ikuisen elämään, sillä heitä kannatteli Jumalan anteeksianto. Ylipapit ja vanhimmat korostivat ulkonaista käskyjen ja jumalanpalvelustapojen noudattamista. Heidän väärä pelastuskäsityksensä näkyi siinä, että he vetivät ne usein siveettömyyden ja vääryyden verhoksi. He eivät sydämessään välittäneet Jumalan tahdosta, vaikka uskottelivat olevansa oikealla tiellä. Profetat julistivat, että sydämen kuuliaisuus on parempi kuin uhrin, ja tottelevaisuus parempi kuin ulkonaiset tavat. Tähän julistukseen Jeesus yhtyi. •

Antti Herkkola

Kirkkoherra, Kalvolan seurakunta

Jeesus, parantajamme

MATT. 12: 33–37

13. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 7.9.

Jeesus opetti, että kääntymys ja usko tulevat näkyviin hedelminä: ”Heidän hedelmistään te tunnette heidät” (Matt. 7:16). Hänen sanoistaan on tullut yleisesti käytetty sanonta: ”Hedelmästään jokainen puu tunnetaan” (Luuk.6:44). Tämän päivän evankeliumissa hän toistaa samat aja-

tukset. Hyvä puu tuottaa hyvää hedelmää ja huono puu huonoa hedelmää.

Yllättävää on, että tänään, jolloin jumalanpalveluksen aihe puhuu Jeesuksesta parantajanamme, evankeliumi nostaa esiin tuomion. Jeesus itse sanoi: ”Ei Jumala lähettänyt Poikaansa maailmaan sitä tuomitsemaan, vaan pelastamaan sen.” Päivän evankeliumi ottaa kuitenkin puheeksi sen, minkä tähden Jumala lähetti meille Jeesuksen, joka sen sijaan että olisi ollut tuomari, olikin Vapahtaja. Saamme vastauksen myös siihen, miksi Jeesusta sanotaan parantajaksi. Ilman Jeesusta ja Jumalan armoa me olisimme vääjäämättä tuomitut jäämään käärmeen sikiöiksi, jotka kohtaavat saman kuin käärmeekin: kadotustuomion (Matt. 23:33).

Johannes Kastaja ja Jeesus käyttivät voimakkaita sanoja jumalattomista ihmisistä. Käärmeen sikiöiksi ihmiset tulivat syntiinlankeemuksessa. Raamattu kuvaa Jumalan vastustajan paratiisissa käärmeeksi, jossa ruumiillistui pimeyden valta. Se vertaa muutenkin Saatanaa käärmeeseen. Ilmestyskirja sanoo kiusaajaa muinaisaikojen käärmeeksi, joka on koko ihmiskunnan eksyttäjä. Sen vaikutuksesta kaikki ovat syntiä tehneet ja ovat Jumalan kirkkautta vailla. Kaikki ovat sydämessään luopuneet Jumalasta. Kaikista ihmisistä on tullut käärmeen sikiöitä, koskapa heidän puheensa tihkuvat myrkkyä niin kuin myrkkykäärmeen hampaat ja heidän tekonsa kylvävät riitaa ja pahuutta maailmassa.

Luonnostaan kaikki ihmiset ovat erossa Jumalasta synnin tähden. Voidaksemme päästä takaisin Jumalan yhteyteen ja pelastuaksemme kadotuksesta iankaikkiseen elämään meidän mieleemme on muututtava suhteessa Jumalaan. Meidän on synnyttävä uudestaan hänen lapsikseen. Se on meille mahdollista Jeesuksen Kristuksen tähden. Hän ansaitsi meille kärsimisellään ja kuolemallaan syntien anteek-

siannon uskossa omistettavaksi. Jokainen Jeesukseen uskova syntyy Jumalan lapseksi ja saa sydämeensä Pyhän Hengen.

Jumalan Hengen läsnäolo ihmisen elämässä merkitsee muuttumista Kristuksen kuvan kaltaisuuteen (2. Kor. 3:18). Tässä elämässä muuttuminen jää aina vajaaksi. Kristityssä on jäljellä vielä vanha luonto, joka nostaa usein päätään ja vaikeuttaa kristityn uudistumista. Kristuksen kuvan kaltaisuus toteutuu kuitenkin täydellisenä kirkkauden valtakunnassa. Ikuisessa elämässä Jumalan lapset ovat vapaat kaikista synnin seurauksista.

Pelastuminen ja elämän uudistuminen eivät tapahdu meidän omasta voimastamme. Sen saa aikaan Jumala sanansa ja Henkensä välityksellä. Opettaessaan ihmisen muuttumisesta kuvansa kaltaisuuteen Jeesus otti esimerkiksi ihmisen puheet. Ihminen ei voi elää Jumalan kunniaksi ja olla peilinä, joka heijastaa hänen valoaan ilman, että on hänen yhteydessään. Hän ei puhu Jumalan kunniaksi. Syntyessään Jumalan lapseksi ihmisen sisin alkaa kuin lähde pulputa raikasta vetä. Uudistunut elämä vaikuttaa sen, että ihmisellä on uutta puhuttavaa. Jos puun odotetaan kantavan hyviä hedelmiä, puun itsensä on oltava hyvä. Mikä tahnassa kymmenestä käskystä olisi voinut olla Jeesuksen lähtökohtana hänen opettaessaan ihmisen uudistuneesta mielestä. Ei vain sanat vaan myös ajatukset ja teot heijastavat uskoa.

Jeesus puhui hyvästä ihmisestä, joka tuo hyvyytensä varastosta esiin hyvää. Kuva on rohkaiseva. Meissä itsessämme ei ole sellaista hyvää, jonka varassa voisimme ansaita pelastuksen. Emme voi myöskään omasta itsestämme lähtevällä hyvyydellä elää Jumalan kunniaksi. Sen sijaan me voimme jakaa siitä uudesta hyvästä varastosta tai hyvyiden varastosta, jonka Jumala lapsilleen antaa. Jeesus ei tarkoita, että ihminen varastoi omaa

hyvyyttä vaan Jumalan lahjoja. Raamatukin kehottaa meitä katsomaan Jumalan suuria tekoja (Ps. 66:5). Niistä riittää jaettavaksi lähimmäisillekin hyvinä sanoina ja tekoina. Raamattu puhuu todellisesta uskosta, joka ilmenee rakkautena ja pyhänä elämänä.

Jumala ei haluaisi yhdenkään ihmisen olevan kiusaajan ohjauksessa, sillä se vie perikatoon. Sen tuhoavan voiman näemme tässä maailmassa pahuuden erilaisina ilmentyminä. Sen sanavarastostakin löytyy pelkästään ikävää puhetta, sellaista mikä pahoittaa, murehduttaa ja saastuttaa myös kuulijan mielen. Vakavinta on se, että ilman uskoa Vapahtajan tuomaan syntien anteeksiantoon ihminen joutuu yksin tekemään tiliä jokaisesta turhasta sanasta, jonka hän on lausunut.

Ainoa turva tuomiopäivänä on Jeesus Kristus. Synti on kuin kuolettava sairaus, jonka edessä me olemme itse voimattomia. Vapahtaja sovitti meidän syntimme. Usko Jumalan anteeksiantoon on uuden alku. Pelastusta ei voi saada tekojen perusteella vaan armosta. Ihmetystä on joskus herättänyt se, että Jeesus mainitsee usein teot tai sanat, niin kuin nyt, tuomi on perusteena. Kyse on kuitenkin siitä, että ne heijastavat sitä uutta, mitä ihminen on saanut sydämeensä. Ja kun ihminen elää Vapahtajaan turvaten, on mahdollonta, että anteeksi saadut ja anteeksi uskotut synnit nousisivat Jumalan tahdosta syyttämään hänen omaa lastaan. Vanha on kadonnut, ja uusi on tullut sijaan. Syntinen on parantunut sairaudestaan. ●

Antti Herkkola

Lähimmäinen

MATT. 5: 43–48

14. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 14.9.

Uskotoivorakkaus-sivuilla sai naulata omia teesejä kirkon virtuaaliseinään. Eräs naulaaja kirjoittaa: ”Kirkon tärkein ’ydin-

liiketoiminta-alue’ on mielestäni lähimmäisenrakkaus. Haluaisin nähdä kirkon välittämässä viestiä, miten tärkeätä on kantaa huoli lähimmäisen hyvinvoinnista yhä kyynistyvämmässä yhteiskunnassa.” Teesintekijän mukaan Jeesuksen arvokain viesti on vastuu lähimmäisestä. Äkiseltään tämä vaikuttaa järkeenkäyvältä; onhan pyhäpäivän otsikonakin Lähimmäinen. Mutta eivätkö näin ole ajatelleet ihmiset aina ja kaikkialla? On luonnollista, että jokainen rakastaa lähimmäistään. Se kuuluu osaksi maalaisjärkeä. Välitän niistä, jotka elävät lähipiirissäni. Tarkoitetaan siis omaa perhettäni, sukulaisiani ja ystäviäni. Välitän heistä, koska tiedän heidän ajattelevan minusta lämpimästi. Autan, koska tiedän, että jonakin päivänä minuakin autetaan. Annan hyvää eteenpäin, koska hyödyn siitä itsekkin.

Jeesus menee pitemmälle. Hänellä on vallankumouksellisia mielipiteitä. Hän on radikaali. Jeesus aloittaa: ”Teille on opetettu: ’Rakasta lähimmäistäsi ja vihaa vihamiestäsi.’” Jeesuksen ajan juutalaisuudessa toimittiin tutun kaavan mukaan: lähimmäisenrakkaus rajoitettiin koskemaan kanssaveljiä ja -siskoja. Ulkopuolelle jäivät samarialaiset ja ulkomaalaiset. Heitä sai kohdella kuin kapisia koiria. Juuri tähän Jeesus viittaa: ”Teille on opetettu...” Lähimmäisenrakkaus oli siistiä sisäpiirin rakkautta.

Jeesus jatkaa: ”Mutta minä sanon teille: rakastakaa vihاميةhianne ja rukoilkaa vainoojienne puolesta.” Jeesus ei siis puhunut pelkästään lähimmäisen rakastamisesta. Jeesuksen viesti oli päätähvi- maava: ”Rakastakaa vihاميةhianne...” Kristillisen rakkauden tulee olla vihollisrakkautta. Pallon pintaa eivät tallaa vain läheiset ja rakkaat. Sitä kuluttavat myös hankalat ihmiset. Siis sellaiset, joiden kanssa ajatukset eivät millään mene yksiin. On naapuri, joka haravoi lehdet pihalleni. On työkaveri, joka nälviä ja

piikittelee. On roskakuski, joka ei välitä asiakkaan ohjeista. Kummallista kyllä, he eivät pidä minusta. Juuri tällaisia vaikeita tapauksia Jeesus tarkoitti. Hän haastoi rakastamaan heitä ja rukoilemaan heidän puolestaan. **Lauri Thurén** jakoi omia kokemuksiaan lehtikirjoituksessa: ”Tavallisissa jumalanpalveluksissa on usein yhteisessä esirukouksessa hiljainen hetki, jonka aikana ihmisiä kehoitetaan rukoilemaan hiljaa itsekseen rakkaidensa ja mielessään olevien asioiden puolesta. Kristillisempää olisi neuvoa rukoilemaan eri lailla hankalien, ikävien ja epämiellyttävi- en ihmisten puolesta.”

Ajatus vihamiehien rakastamisesta on ainutlaatuinen. Siksi se on myös helppo unohtaa. Kukaan ei kykene elämään Jeesuksen sanojen mukaan – paitsi hän itse. Jeesus rakasti vihamiehiään täydellisellä rakkautella. Ja itse asiassa tämä koskee meistä jokaista. Paavali kirjoittaa: ”Kun olimme hänen vihollisiaan...” (Room. 5:10). Kristitty oli aikaisemmin Jumalan vihollinen, vihamies. Silloin hän pakeni Jumalaa. Hän juoksi karkuun minkä kintuistaan pääsi. Hän oli maailmassa vailla toivoa ja vailla Jumalaa. Tässä on kuitenkin vain osatotuus. Jae kuuluu kokonaisuudessaan: ”Jos kerran Jumalan Pojan kuolema sovitti meidät Jumalan kanssa, kun olimme hänen vihollisiaan, paljon varmemmin on Jumalan Pojan elämä pelastava meidät nyt, kun sovinto on tehty.” Jeesus uhrasi itsensä, jotta kaukana olevat voisivat tulla lähelle. Jeesus vuodatti vereensä, jotta vihollisista voisi tulla ystäviä. Jeesus kuoli ja nousi ylös kuolleista, jotta vihollisuuden muuri voisi murtua. Ja nyt, kasteen ja uskon välityksellä, tämä kaikki tulee meidän osaksemme. Saan siis sanoa pohjalaisella ylpeydellä: ”En ole enää vihollinen vaan Jumalan lapsi.” Varmuuteni ei pohjaudu ylioppilastodistukseni arvosanoihin eikä pankkitilini saldoon. Sen sijaan varmuuteni perustuu Kristuk-

sen sovitusyöhön. Jumalan selvä sana vaakuuttaa, että sovinto on tehty.

Miten on sinun laitasi? Ehkä sinä et uskalla kutsua itseäsi kristityksi. Ehkä pidät itseäsi liian huonona ihmisenä. Ehkä suljet itsesi Jumalan rakkauten ulkopuolelle. Haluan antaa sinulle napakan neuvon: Lopeta! Lakkaa sättimästä itseäsi. Älä enää kieri itsesäälistä. Käännä katseesi omasta sisimmästäsi Jeesuksen puoleen. Luota siihen, että juuri tällaisia syntisäkkejä Vapahtaja rakastaa, niitä, jotka eivät osaa rakastaa edes lähipiiriään. Jeesus tuli maailmaan nimenomaan hankalia ja epämiellyttäviä tyypejä varten. Hän rakastaa sinua rajattomasti ja rajusti. Jeesus haluaa antaa sinulle synnit anteeksi sataprosenttisesti. Hän haluaa pestä sinut putipuhtaaksi. Hän haluaa lahjoittaa sinulle Pyhän Hengen, joka synnyttää rakkautta myös vihamiehiä kohtaan.

Näen, että juuri tässä on kirkon ”ydinliiketoiminta-alue”. Ensin on vaadittava mahdolltomia, jotta ihmiset havahtuvat omaan tilaansa; sitten on julistettava evankeliumia, joka vapauttaa syytetyn; ja vasta näiden jälkeen on kehoitettava lähimmäisenrakkauteen – tai paremminkin vihollisrakkauteen. Tunnustuskirjoissakin sanotaan: ”Oikeita hyviä tekoja ei tehdä omin, luonnollisin voimin. Niitä syntyy vasta sitten, kun ihminen on uskossa päässyt sovintoon Jumalan kanssa ja kun Pyhä Henki on hänet uudistanut.” ●

Lasse Pesu

Kiitollisuus

JOH. 5: 1–15

15. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 21.9.

Johanneksen evankeliumissa vuorottelevat Jeesuksen puhekatkelmat (hänestä itsestään), tunnusteet (jotka kirkastavat hänen messiaanista ja jumalallista luontoon) ja kohtaamiset (joissa yksittäiset ihmiset haastetaan miettimään, kuka tämä

Jeesus oikein on). Johannes Kastaja, Nikodemos, samarialainen nainen, kuninkaan virkamies, pitkäaikaisairas Betesdan altaalla, aviorikoksesta kärehtänyt nainen, sokeana syntynyt... Jokainen näistä joutui muodostamaan kantansa: Jeesuksen puolella vai häntä vastaan.

Meidänkin aikanamme sama haastaminen jatkuu. Lähetyskentillä kaiken työn perimmäisenä tavoitteena on toimittaa Jeesus ei-kristittyyn maailmaan, jotta yksittäiset ihmiset voisivat tutustua häneen ja ottaa kantaa. Kristillisessä maailmanosassa kirkoilla on vastaava perustehtävä: on pidettävä huolta siitä, että kastetut saatetaan kohtaamaan Jeesus. ”Kuka minä teidän mielestänne olen?” (Matt. 16: 15). Kirkot ja seurakunnat eivät saa laiminlyödä evankeliointia eivätkä ujostella selkeää opetusta Jeesuksesta! Pelastuksen sanoma on pidettävä tarjolla, vaikkei se kelpaisi kenellekään.

Tämän sunnuntain (surullisena) esimerkkihenkilönä on Betesdan altaalla onneaan odottava mies. Saamme maistaa raamatullista inhorealismia hänen tapaukseensa tutustumalla. Raamattu ei ole siloteltua menestystarinaa eikä vastaansanomattoman jumalallisen brändin rakentamista vaan todistuskertomusta elävästä elämästä, kaikessa karuudessaan, arjen makuisena. Jumalan/Jeesuksen kohtaaminen ei läheskään aina synnyttänyt hyvää lopputulosta. Miksi näin tapahtuu? Kenen on syy? Onko joku epäonnistunut?

Kun Jeesuksen tarjoama iankaikkinen apu ei jonkun kohdatun ihmisen tapauksessa mene perille, ei syytä tarvitse hakea Jeesuksen tai sanoman heikkoudesta vaan synnin otteen vakavuudesta. ”Synti on siinä, että ihmiset eivät usko minuun”, kiteytti Jeesus (Joh. 16:9). Synnin olemuksena onkin juuri lukita mieli/sydän vastaanottamasta ja ymmärtämästä Jumalan kutsua ja sanomaa. Syntitodellisuus

den hallitsema ihminen tulee torjuneeksi Jumalan pelastavan työn oman elämänpiirinsä ulkopuolelle. Usein tilalle nousee järjettömiä sijaisreaktioita tai uskonnollissävyyisiä korvikkeita, jotka kolisevat tyhjyyttään.

Betesdan altaan miehen sairaudesta emme tiedä muuta kuin että sairastamista on kestänyt jo 38 vuotta. Kaiken kurjuuden, kärsimyksen, sairauden ja lopulta kuoleman perimmäisenä taustana ja syynä on synti, lähtien jo syntiinlankeemuksesta. Vaikka syntielämän harrastamisen seuraukset usein näkyvätkin ihmisen terveydessä, me emme voi vetää suoraa kausaalisuhdetta synnin ja ihmisen sairauden välille. Tässä tapauksessa kuitenkin (jae 14) Jeesus vihjaa synnin roolista miehen kärsimyksessä: ”Älä enää tee syntiä, ettei sinulle kävisi entistä pahemmin.” Jeesus tuntee miehen. Synnin aiheuttamaa ajallista kärsimystä äärettömän paljon vakavampi ja tuskallisempi on se vaihtoehto, että joutuisi iankaikkiseen kadotukseen. Parempi sairaana päästä tai vaaseen kuin terveen elämän jälkeen joutua kadotukseen.

Voimme tehdä muutamia johtopäätöksiä Johanneksen tallentaman kohtaamisen perusteella. Miehen olotila on alkanut määrittää hänen identiteettiään: *asthenoon* ’sairas, sairastava’. Sairauden todellisuus täyttää mielen, ja sairaudesta eroon pääseminen hallitsee elämänstrategiaa. Näköalat kapenevat ja sumenevat. Tämä vaikuttaa myös sosiaalisiin suhteisiin. Miehen elämän jokainen hetki on taistelua mahdollisen onnenpotkun saavuttamiseksi ja jokainen ihmiskontakti mahdollinen väline elämän ongelmien ratkaisemiseksi. Kun Jeesus lähestyy ja puhuttelee, kysy: ”Tahdotko tulla terveeksi?”, mies ei edes vastaa kysymykseen. ”Minulla ei ole ketään, joka auttaisi minua...” Hänen toivonsa on kansanuskomuksen mukaisesti parantavassa vedessä ja siinä, että joku

toinen ihminen säälisi häntä ja ajaisi hänen asiaansa. Mikään muu vaihtoehto ei tule edes mieleen. ”Kohtalo” on kylmä ja julma, eikä tarjoa kärsivälle ihmisparalle laupeutta.

Samanlaisesta lamaanutumisesta, näköalojen pimenemisestä ja syvästä toivottomuudesta puhuvat lähettitoverimme, jotka tuntevat islamilaista maailmaa. Synnin ja pimeyden henkivaltojen vaikutuksesta ihmiset jumittuvat elämässään kärsimyksen kehään eikä näköpiirissä ole ulospääsyä. Usein heillä kristityksi kääntymisen taustalla on elävän Jumalan kohtaaminen ylikuonnollisella tavalla.

Betseda, mahdollisesti *beit + hesda* (*hesed*) ’laupeuden talo’, sai nimensä mukaisen merkityksen, kun Jeesus saapui paikalle. Hänessä Jumalan laupeus ja hyvyys oli tullut lihaksi. Käynnissä olleet uskonnolliset menot rituaaleineen eivät tuoneet apua ihmisten kärsimyksen keskelle. Ei myöskään mystis-uskonnolliseen ilmiöön ja voimavaikutukseen enkeleineen ollut luottaminen. Turhaan oli odotettu apua laupiaan ihmisen muodossa. Moni panee toivonsa näihin meidänkin aikamme. Käteen jää kuitenkin tyhjä arpa. Itsensä Jumalan saapuminen paikalle tätä kohtaloonsa jumiutunutta miestä puhuttelemaan oli hänen elämänsä onnenpotku, etsikkoaika. Valitettavasti se ei näyttänyt johtavan positiiviseen suhteeseen Jeesuksen kanssa. Mies lopulta ilmiantaa Jeesuksen murhanhimoisille juutalaisille.

Jos tarkastelemme vain Jeesuksen toimintaa, parantaminen sanalla (vs. taika-keinot ja parantava allas) oli tunnusteko. Tunnusteon luonteinen on myös parantaminen sapattina. Ihmisen Poika on sapatinkin Herra (Mark. 2:28). Parannetun miehen määrääminen ”käveleskelemään ympäriinsä” juuri sapattina ei voinut jäädä noteeraamatta lain kirjaimellista noudattamista valvovilta juutalaisilta. Näin Jeesus ”teki itsestään Jumalan vertaisen”

(Joh. 5:18). Tästä jyrkkeni Vapahtajan tie kohti ristinkuolemaa – missä armo ja laupeus meitä syntisiä ihmisiä kohtaan paradoksaalisesti juuri tuli todelliseksi. •

Tapio Pokka

Pastori, DI, Kylväjän työaluevastaava ja aluekoordinaattori, Oulu

Jumalan huolenpito

LUUK. 10: 38–42

16. SUNNUNTAI HELLUNTAISTA 28.9.

Jeesus oli opetuslapsineen matkalla Jerusalemiin ja saapui kylään, jonka nimeä Luukas ei mainitse. Evankelista Johannes nimeää kylän Betaniaksi, jossa Jeesus oli vierailut aikaisemminkin Lasaruksen, Martan ja Marian luona. Jeesus opetuslapsineen sai nytkin kokea itämaista vieraanvaraisuutta sisaruksista vanhimman, Martan (’valtiatar’), toimiessa emäntänä. Maria sen sijaan asettui oppilaan paikalle kuuntelemaan Jeesuksen puhetta. Luukas käyttää Martan palvelutoimista alkutekstien, kreikan, verbiä *perispaomai*, joka merkitsee vivahteikkaammin: vetää kaikkialle eri suuntiin, keskittymättä mihinkään. Stressaantunut Martta yritti saada sisarensa auttamaan huomauttamalla asiasta Jeesukselle ja näin puhuen Martta nuhteli samalla myös itse Herraa. Talon emäntä luuli saavansa Jeesukselta tunnustusta, mutta saikin varoituksen: Sinä huolehdi häitä, mutta sisaresi on valinnut tärkeimmän osan. Näin sanoessaan Jeesus ei varmaankaan ollut Martalle vihainen vaan otti tämän erikoisella tavalla sielunhoitoonsa.

Martta kuvataan joskus väärin suuntautuneena Jeesuksen seuraajana hänen keskittyessään vain kotitaloustöihin, mutta Raamattu ei tue tällaista käsitystä naisen kotiroolista. Sananl. 31: ssä kuvataan kotinsa hyvin hoitavaa naista, ja häntä ylistetään Jumalan mielen mukaiseksi kutsumuksensa hoitajaksi, muun muassa

näin: ”Jos hyvän vaimon löydät, löydät aarteiden, kalliimman kuin meren helmet. – Hän vyöttää itsensä tarmolla ja tarttuu työhönsä riuskoin ottein. Hän näkee työnsä tulokset, hän ei sammuta lamppua yölläkään. – Hän valvoo kaikkea, mitä talossa tehdään, eikä laiskana leipäänsä syö.” (Jakeet 10, 17, 18, 27.)

Martta teki oikein palvellessaan vieraitaan mutta oli samalla suuressa hengellisessä vaarassa, koska touhuaminen veti hänen mielensä pois Jeesuksesta. Marian huomio sen sijaan ei kohdistunut tekemiseen vaan Jeesukseen itseensä ja hänen sanaansa.

Aikamme uskovia uhkaa sama vaara kuin Marttaa, koska kristillisestä toiminnasta ja palvelusta tulee helposti pääasia. On vaarallista tulla joksikin muuksi kuin Jeesus-keskeiseksi, on kyse sitten tunne-, ihmissuhde- tai toimintakeskeisyydestä. Jeesuksen löydämme ensisijaisesti Raamatusta, ja siksi suhteemme Raamattuun ratkaisee uskomme terveyden. Aikamme länsimainen kristitty lankeaa helposti yleiseen vaatimukseen olla aina tehokas ja aikaansaava niin, että hänen identiteettinsä rakentuu omien suoritusten varaan eikä Herran Jeesuksen antamaan asemaan pelastettuna Jumalan lapsena. Tarvitsemme Jumalan sanaa sekä rukousta kasvaaksemme uskossa ja voidaksemme oikein palvella ja toimia Jeesuksen jäsenenä maailmassa.

Maria valitsi hyvän osan mutta joutui Martan arvostelemaksi. Meillekin saatetaan sanoa, että emme toimi seurakunnassa tarpeeksi emmekä ole riittävän aktiivisia. Näin meiltä yritetään riistää Jumalan antama hyvä osa. Meidän tulee elää Jumalan sanasta ja siitä käsin lähteä toimimaan. Sanoohan Jeesus itse: ”Ne sanat, jotka olen teille puhunut, ovat henki ja elämä” (Joh. 6:63). Samoin: ”Ilman minua te ette saa aikaan mitään” (Joh. 15:5).

Raamatun äärellä viipymisen ja kristillisen toiminnan välillä on vallittava tasa-

paino, ja silloin myös löydämme Jumalan meille antamat lahjat, joilla palvelemme lähimmäisiämme. •

Jorma Satama

Pastori, eläkkeellä oleva Viinikan seurakunnan kappalainen

Jumalan sanansaattajat

MATT. 18: 1–6 (7–9), 10

MIKKELINPÄIVÄ, ENKELIEN SUNNUNTAI 5.10.

Viestit kulkevat vinhaa vauhtia vaaka-suuntaan. Mitä maapallolla tapahtuu-kin, saadaan median välityksellä hetkessä kaikkien ulottuville. Tiedon määrä kasvaa, netistä löytää kaikkea mahdollista maan ja taivaan väliltä.

Kännykät ovat tuiki tarpeellisia. Kuinka enää uskallamme olla missään ilman kännykkää? Jos tapahtuu jotain erityistä, on heti saatava yhteys toisiin. Ihminen tarvitsee kosketusta toisiin, maailmaan, itseensä, Jumalaan. Tarvitsemme tietoa, tarvitsemme turvaa, tarvitsemme yhteyttä. Yhteys – toisiin – itseeni – maailmaan, on ihmisen olemisen perustarve. Viestijä ja viestinviejä tämän maailman keskellä on monenlaisia.

Pieni lapsi tarvitsee yhteyden rakastaviin vanhempiin. On sanottu, että erityisesti vanhempien kasvojen näkeminen rakentaa vauvan minäkuvaa. Jeesus sanoo että pienten lasten suojelusenkelit näkevät taivaallisen isän kasvot. Tämä kasvojen näkeminen on merkki aivan erityisestä yhteydestä.

Liittyen taivaallisiin palvelijoihin tuon tässä kolme kohtaa Raamatusta:

”Ja hän karkoitti ihmisen ja asetti Eedenin paratiisin itäpuolelle kerubit ynnä välkkyvän, leimuavan miekan vartioitsemaan elämän puun tietä” (1. Moos. 3:24).

”Ja kerubit levittäkööt siipensä ylöspäin, niin että ne peittävät siivillänsä armoistuimen, ja niiden kasvot olkoot

vastakkain; armoistuinta kohti olkoot kerubien kasvot käännetyt” (2. Moos. 25:20).

”Siinä, missä Jeesuksen ruumis oli ollut, istui kaksi valkopukuista enkeliä, toinen pääpuolessa ja toinen jalkopäässä” (Joh. 20:12).

Taivaallinen palvelusväki viestii kaikissa näissä raamatunkohdissa tiettyä sanomaa yhteydestä Herraan, kaikkivaltiaan kasvojen edessä olemisesta.

Kun ihminen oli syntiinlangennut ja karkotettu Edenin puutarhasta, Jumalan kasvojen edestä, Jumala oli asettanut kerubit vartioimaan tietä Edenin puutarhaan, estämään ihmisen tie elämän puun luo.

Vanhan liiton jumalanpalveluksessa Jumala ilmoitti lakinsa kansalleen armoistuintuimen päältä (2. Moos. 25:22). Temppelin kaikkein pyhimässä sijainneen liiton arkin kansi, armoistuin, sisälsi veistoskuvat kahdesta kerubista. Tuon armoistuintuimen päälle ylipappi kerran vuodessa vihmoi sovituseren kansan syntien sovitukseksi.

Evankeliumista näemme, kuinka Magdalan Maria kohtasi ensin enkelit puutarhassa, Jeesuksen haudassa. Marian näkemät enkelit muistuttivat armoistuintuimen kerubeja, kaksi kummassakin päässä. Nyt kultaisten veistoskuvien sijaan Maria näki elävät enkelit samalla tavoin kuin armoistuintuimella. Hän näki heidät täydellisen syntien sovittajan makuusijan kummallakin puolen.

Nämä enkelit viestittivät aivan uudenlaista yhteyttä Jumalaan, joka oli avattu Ihmisen Pojan sovitustyön kautta.

Jumala on ilmoittanut meille itsensä Pojassaan. Hänen kauttaan avautuu myös se, kuka minä olen, mistä minä tulen ja minne menen.

Hän on maailman valtias. Mitä maan päällä tapahtuu, hän sen tietää. Hänessä sinä saat turvan jonka varassa voit seistä täällä maan päällä, niin että maa sinun jalkojesi alla kantaa. Näin on silloin, kun

Kristus saa hallita elämäsi. Sinä saat hallita maata, ei maa (syntinen luontosi, syntinen maailma) sinua.

Sinä saat välittää tätä lahjaa toisille. Sinun siunauksesi tulee kasvamaan, kun suostut Kristuksen viestinviejäksi.

Et ole yksin. Pyhä Henki sydämessäsi osoittaa tien, minne kulkea. Tuolla tiellä ovat lisäksi enkelit luonasi.

Kristuksen välityksellä meillä on yhteys Jumalaan. Hänen välityksellään pyyntöme, rukouksemme ja kiitoksemme nousevat Isän tykö. Hänen välityksellään on luoksemme laskettu kaikki, minkä saamme isältä: armo, rakkaus, huolenpito, vastaukset elämämme kysymyksiin, menneet ja tulevat.

Lapsuuteen kuuluu myös tarve saada olla haavoittuva ja heikko. Siihen kuuluu tarve tulla vahvemman syliin ja luottamus häntä kantaviin vahvoihin käsivarsiin. Monesti on elämäntilanteita, joissa tunemme erityistä heikkoutta ja turvattomuutta. Tällainen tilanne oli esimerkiksi, kun opetuslapset jäivät yksin Jeesuksen kuoleman ja hautaamisen tapahduttua.

Ihmisen kuuluvuuden ja kuulumisien saamisen tarve sosiaalisen median välityksellä kertoo varmaan myös turvallisuuden tunteen tarpeesta. Mutta antaako sosiaalinen media aina sellaiset kasvot, jotka ovat todet ja joihin voi luottaa?

Uskomme tarvitsee lapsenkaltaista luottamusta: Olen Taivaallisen Isän sy-lissä, vaikka en tiedä enkä näe kaikkea ja olen haavoittuvainen. En kuitenkaan ole yksin. Meillä on yhteys, joka on enemmän kuin mitkään muut: Se on ylöspäin. •

Mika Pouke

Pastori, Pohjois-Pohjanmaan aluejohtaja, Suomen Raamattuopisto

Pysyvä sanoma - muuttuvat välineet

Uutuuslinjalla perehdytään evankelioimisen mahdollisuuksiin nykypäivänä draamasta videoon ja radiosta someen. Toteutus monimuotokoulutuksena. Asiantuntijoina mm. **Heli Karhumäki, Juhana Torkki, Tommi Hakkari** ja **Tuomas Auvinen**.

Lähiopetusviikonloput

Syksy 2014

- 5.-7.9. Päämääränä evankelointi
- 19.-21.9. Matka halki Raamatun
Ilmainen bonusviikonloppu
- 17.-19.10. Palveleminen ja ystävievankelointi
- 5.-7.12. Evankeliumi radioaalloille

Kevät 2015

- 16.-18.1. Internet ja sosiaalinen media evankeliumin palveluksessa
- 6.-8.2. Video ja kuva evankelioimisessa
- 20.-22.3. Raamattu draamaksi
- 17.-19.4. Musiikki evankelioinnissa
- 22.-24.5. Sanoma eteenpäin

Haku aika Modernin evankelioimisen linjalle on nyt! Lue lisää www.sro.fi/mel.

Suomen Raamattuopisto,
Helsingintie 10, Kauniainen,
p. 09 5123 910, info@sro.fi

Perusta

**Uskon ja ajattelun avuksi
41. vuosikerta
Ilmestyy kuudesti vuodessa.**

Julkaisijat

Suomen Evankelisluterilainen Opiskelija- ja Koululaislähetys ry | OPKO
Suomen Raamattuopiston Säätiö | SROS
Suomen teologinen instituutti ry | STI

Vastaava päätoimittaja 2014–2016

Timo Junkkaala | timo.junkkaala@sro.fi
09 5123 9110, 050 545 8446

Toinen päätoimittaja 2014–2016

Timo Eskola | timo.eskola@sti.fi
09 668 9550

Toimitussihteeri ja taittaja

Paula Eskola | paula.eskola@sro.fi
050 361 4099

Ulkoasun suunnittelu

Teemu Junkkaala | teemu@gstj.fi

Toimitus 2014–2016

Soili Haverinen | soili.haverinen@opko.fi
Ville Kettunen | ville.kettunen@helsinki.fi
Markus Korri | markus.korri@opko.fi
Leif Nummela | leif.nummela@uusitie.com
Elina Rowland | elina.rowland@gmail.com
Arno Toivanen | arno.toivanen@meili.fi
Lauri Vartiainen | lauri.vartiainen@sro.fi

Neuvottelukunta 2014–2016

Keijo Rainerma (puheenjohtaja), Juha Auvinen,
Ville Auvinen, Ruth Franzén, Markku Ihonen,
Sammeli Juntunen, Lauri Melamies, Jussi Miettinen, Pekka Mäkipää, Olavi Peltola, Tapio Puolimatka, Erkki Ranta, Teuvo V. Riikonen,
Niilo Räsänen, Matti Sartonen, Jouko Talonen,
Mauri Tervonen, Lauri Thurén, Juha Vähäsarja

Toimituksen osoite

PL 15, 02701 Kauniainen

Kustantaja

Perussanoma Oy

Tilauspalvelu ja osoitteenmuutokset

Yap | tilaajapalvelu@yap.fi
0303 9778

Tilauhinnat 2013

Opiskelijatilaukset 15 €/vuosi, kestotilaukset 38 €/vuosi, määräaikaistilaukset 41 €/vuosi, irtonumerot 7 €.

Ilmoitushinnat

1/1 sivu: 130 mm (lev.) x 193 mm (kork.) 250 €,
½ sivu: vaaka 130 mm x 96,5 mm 140 €,
pysty 62,5 mm x 193 mm 140 €,
muut: 0,80 €/pmm, palstaleveys 62,5 mm.
Hintoihin lisätään alv. (24 %).

Ilmoitusten vastaanotto

aineistot.perusta@perussanoma.fi |
050 361 4099

Kirjapaino

Kirjapaino Uusimaa. Perusta-lehti painetaan ympäristöystävällisesti.

Aikakauslehtien liiton jäsen.
ISSN 0355-7111

